

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.

Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis, tuba 34.

Telefon 432-47.

Aadress kirjade jaoks: Tallinn, postkast 338.

Jooksev arve Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 543.

Nr. 6 (460)

1. novembril 1933. a.

XII aasta

Tellimise hind:		Kuulutuste hinnad:			
Aastas	Kr. 4.50	1/1 lhk.	Kr. 40.—	Kaantel	
Poolaastas	" 2.25	1/2 "	" 20.—	1/1 lhk.	Kr. 45.—
Üksiknumber	" —.75	1/4 "	" 10.—	1/2 "	" 22.50
		1/8 "	" 5.—	1/4 "	" 11.25
		1/16 "	" 2.50	1/8 "	" 5.65

Süüteod side headuse vastu.

E. Kübarsepp

Maksvad seadused, mille alusel karistatakse süütegusid igasugu teede ning nende hoiatusmärkide, samuti telegraafi ja telefoni aladel, leiduvad NS ja RNS laialipillatult mitmesugustes gruppides. Riigikogu poolt 1929. a. vastuvõetud ning loodetavasti lähemal ajal maksmapandavas uues Kriminaalseadustikus on need süüteod muuseumis mahutatud 30. peatükki, üldpealkirja all „varanduse rikkumine ja üldhädaohtlikud süüteod“. NS ja RNS, samuti UNS ei tarvita kõnesolevate süütegude kohta üldhädaohtlikkuse mõistet, kriminaalõiguses ei ole see mõiste üldist pooldamist leidnud ning enamikus maksvaist kriminaalkoodeksitest teda ei leidu, Kriminaalseadustikus aga asendavad 30. peatükis „üldhädaohtlikud süüteod“ veneaegset redaktsiooni: süüteod „teede-, hoiatus-, piiri- ja muude seesuguste märkide ja asjade vastu“. Uue redaktsiooni tarvitusele võtmise kohta ei leidu mingisuguseid seletusi ei Riigikogu ega valitsuse komisjoni seletuskirjades, kuna „üldhädaohtlikkuse“ mõiste, mis on suurema osa kriminalistide poolt tunnustatud ebamääraseks, oleks ikkagi vajanud motiveerimist.

NS ja RNS leiduvad määrused nende süütegude kohta võiks üldiselt jagada kahte kategooriasse. I kategooria ainus ja alaline iseloomustav tunnus on süütegu side headuse vastu, olgu see siis igasugu teede, nende hoiatusmärkide või telegraafi ja telefoni suhtes.

Need süüteod on järgmised: 1) Kõnniteede, purrete, prügitatud tänavate, maanteede ja kiviteede või nende juurde käivate käsi- puude, kraavide, tulpade ja puude jne. rikkumine. Karistus — rahatrahv mitte üle 15 krooni (RNS § 70). 2) Sildade, ülekäikude, tammide jne. vigastamine. Karistus — arest mitte üle 15 päeva või rahatrahv mitte üle 50 krooni (RNS § 72). 3) Purretel ja kõnni-

teedel käimise või teedel ja tänavatel sõitmise takistamine tõkkeks osutuvate asjade sinnajätmisega või teisel viisil. Karistus — rahatrahv mitte üle 5 krooni (RNS § 73). 4) Vastavate võimude poolt mere-, vee- või maanteel liikumise julgeoleku otstarbel ülesseatud hoiatusmärgi hävitamine, rikkumine, mahavõtmine või ümberpaigutamine, ilma kasusaamise sihita või tahteta mõnd teist süüteo korda saata. Karistus — arest 3 kuuni või rahatrahv 300 kroonini (vt. RNS § 32). 5) Teatamata jätmise lähemale politseivõimule või vee-tee või sadama ülemusele või esimese vastutuleva sõjalaeva komandörile ettevaatamatust või isegi juhuslikust tee hoiatusmärgi rikkumisest, mahavõtmisest või ümberpaigutamisest sama isiku poolt. Karistus sama, mis eelmises punktis. 6) Ilmselt ettevaatamatu raudtee rikkumine või liikumise tõkestus inimese poolt, kes viivitamatult teatas isikule, kes valvab tee julgeoleku eest, või raudteevahile, või ise võttis kõik abinõud tarvitusele hädaohu kõrvaldamiseks. Karistus — arest 3 kuuni või rahatrahv 300 kroonini (RNS § 76¹). 7) Teatamata jätmise (tahtlik või ettevaatamatu) raudteevahile või tee julgeoleku eest valvajale isikule ettevaatamatust või juhuslikust raudtee rikkumisest või liikumise tõkestusest sama isiku poolt, kes seda tekitanud, või tema poolt hädaohu kõrvaldamiseks abinõude tarvitamata jätmise. Karistus — vangistus kahest kuni nelja kuuni (NS § 1080¹). 8) Raudtee rikke või tõkestuse, mis takistab rongi vaba liikumist, tähele panemata jätmise või vastavate signaalide välja panemata jätmise või ülemusele teatamata jätmise tähelepanud tähtsast raudtee rikketest või millestki, mis esineb hädaohuna sel teel liikuvale rongile, kui süüdiv on raudtee teenistuses seisev isik, kelle kohuseks on raudtee julgeoleku valve. Karistus (kõrgeim) — arest kuni nelja kuuni (NS § 1084). 9) Raudteel julgeolekut kindlustavate tehniliste või erieeskirjade rikkumine või täitmata jätmise raudtee teenistuses seisva isiku poolt, mille eest krimiin.-seadustes ei ole määratud kõrgemat trahvi kui 3 kuud aresti. Karistus — arest kuni 3 kuuni (RNS § 76³). 10) Hüdrotehniliste ehitiste, näit. tammide, lüüside, veelaskude tahtlik rikkumine. Karistus — vangirood kuni 1½ aastani või vangistus 4 kuust 8 kuuni. Kogemata tehtud vigastused on seotud ainult kahjutasuga (NS § 1087). 11) Ballasti väljaloopimine reidil, sõiduvees või sadamas, jõgedes või kanalites. Karistus — rahatrahv kuni 100 kroonini, süüteo kordumisel aga arest 3 kuuni või rahatrahv 300 kroonini (RNS § 78). 12) Laeva-sõidu takistamine kalapüügiehitistega, kus see keelatud või määrustevastaselt, samuti jõgede ja kanalite prügistamine või nende kallaste rikkumine kalapüüdjate poolt. Karistus — rahatrahv mitte üle 25 krooni (RNS § 85). 13) Veesõidukite käigu takistamine kõite tõmbamisega ühest kaldast teise või teisel viisil. Karistus — rahatrahv mitte üle 5 krooni (RNS § 82). 14) Veesõiduks kõlbliku jõe jooksumuuna muutmine või tema seismapanemine tammidega või tema jooksu nõrgestamine kanaliga või teisiti. Karistus — rahatrahv mitte üle 300 krooni. 15) Vee allalaskmise või silla avamise kohuse täitmata jätmise või veesõidukite takistamine parvega. Karistus — arest mitte üle 7 päeva või rahatrahv mitte üle 25 krooni

(RNS §83). 16) Telegraafi või telefoni tahtlik rikkumine, eriti liini ametniku, ettevõtja, tema sellide või töölise poolt. Karistus — vangirood 3 aastani. 17) Telegraafi või telefoni ettevaatamatu rikkumine, mis võib tekitada või juba on tekitanud telegraafi- või telefoniside katkestamise. Karistus viivitamata teatamise korral — rahatrahv mitte üle 25 krooni, teatamata jätmise korral — 50 kr., side katkestamise korral — arest kuni 1 kuuni või rahatrahv mitte üle 100 krooni.

Kõigi ülalloendatud süütegude kordasaatjaks võib olla ainult inimene, kellele võib süütegu süüks arvata (seda ei või näit. lapsele alla 10 aastat, vaimuhaigele, vt. NS §§ 92, 137, RNS § 10 p. 2 ja 3).

NS ja RNS järgi võib süütegu käesolevatel juhtudel olla tahtlik või ettevaatamatu (ülal nr. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 12, 13, 15), ainult ettevaatamatu (nr. 6, 8, 17), ainult tahtlik (nr. 10, 14, 16), ning olla toimunud kas tegutsemisega või tegevusetu oleku tõttu. Peale nende nõuete on eritingimuseks nr. 8 all ettenähtud juhul isiku olemine raudtee teenistuses kohusega valvata tee julgeoleku järele.

Alaliseks iseloomustavaks süüteoobjektiks igal loendatud juhul on side headus kas tänava, maantee, raudtee, veete, telegraafi või telefoni alal. Peale selle on mõnel loendatud juhul vahelduvaks süüteoobjektiks teede, raud- ja veeteede julgeolek (nr. 1—10), teenistuskohuste korralik täitmine (nr. 8, 9 ja 16) ja varandus (nr. 1, 2, 4, 6, 10, 16, 17).

Side headuse vastu käivate süütegude II kategooriasse tuleb arvata need üleastumised ja kuritööd side headuse alal, mis esinevad kriminaalsüütegude kompleksina, koosnedes mitmest erisüüteost. Isik, kes tahtlikult või ettevaatamatult rikub side headust, rikub ühes sellega, kas tahtlikult või ettevaatamatult, mõnikord veel mõnd teist inimlikku hüve, mille NS võtab enda kaitse alla, näit. kui keegi hävitab, või ümber paigutab hoiatusmärke maanteel või veeteel selleks, et hävitada, uputada või teist viisi hukutada mõnd isikut, laeva, maja või tervet asulat (NS § 307), siis siin peale side headuse esineb veel teine hüve, ja nimelt inimese vara ja elu, vara ja kehalik puutumatus ning tervis. Kuna inimese elu ja tervis on hinnalisemad hüved kui side headus, siis tuleb neid liigitada süütegude hulka inimese elu ja tervise vastu (vt. NS §§ 307, 1080¹ j. 2—3, 1081, 1085, 1142, 1148 seoses 1140).

Need juhud on järgmised: 1) Hoiatusmärkide hävitamine, rikkumine, ümberpaigutamine kavatsusega hävitada või uputada isikut või isikuid, jõelaeva, maja või tervet asulat. Karistus määratakse selle kuriteo katse eest, mida süüdlane kavatses korda saata (NS § 307 j. 1). 2) Tuletornide ja teiste meresõidu julgeolekumärkide hävitamine, rikkumine ja ümberpaigutamine eesmärgiga tekitada laevahukk või ahvatleda see sõiduk mingisse kohta tema riisumiseks. Karistus — sunnitöö 10 kuni 20 aastani (NS § 307 j. 2). 3) Tuletornide ja teiste mere- ja laevasõidu julgeolekumärkide hävitamine, rikkumine või ümberpaigutamine, selleks et ära kasutada nende materjale. Karistus — vangirood 2½ kuni 3 aastani (NS § 307 j. 3).

4) Tuletorni või teise julgeolekumärgi hävitamine, rikkumine või ümberpaigutamine, kusjuures selle tõttu keegi saab surma või tervisevigastuse, olgugi ilma sellele suunatud otsese tahteta. Karistus — surma juhul $3\frac{1}{2}$ kuni 4 aastat vangiroodu, terviserikke puhul $2\frac{1}{2}$ kuni $3\frac{1}{2}$ aastani (NS § 307 j. 4). 5) Tahtlik või ettevaatamatu või isegi juhuslik raudtee rikkumine või tõkestamine, mis puhul süüdlane jättis sellest raudteevahile või raudtee julgeoleku järelevalvajale isikule teatamata või ei võtnud tarvitusele hädaohu kõrvaldamise abinõusid, ning mille tagajärjel keegi saab surma või terviserikke. Karistus — vangistus 8 kuust 1 aasta ja 4 kuuni või vangirood, või kindlusvangistus (NS § 1080¹ j. 2). 6) Kui p. 5 ettenähtud juhul rikkuja või tõkestaja teatab õigel ajal, kuid sellele vaatamata keegi saab surma või terviserikke, siis on karistuseks vangistus 2 kuust kuni 1 aasta 4 kuuni (NS § 1080¹ j. 3). 7) Iga tahtlik raudtee rikkumine või asjadega tõkestamine, kui ta võib viia hädaohtu liikuva rongi, ja süüdlane teadis, et tagajärjeks on õnnetus. Karistus — sunnitöö 8 kuni 12 aastani, kergemal juhul vangirood 1— $1\frac{1}{2}$ aastani (NS § 1081). 8) Kui raudteevalitsuse hulka kuuluvad isikud on süüdi tahtlikkudes, teadlikult ebaõigetes tegudes eksploateerimise alal või oma kohuste tahtlikus täitmata jätmises, mille tagajärjeks on surm või terviserike, siis on kõrgeimaks karistuseks surma juhul — vangirood 4—5 aastani (NS § 1085 j. 1), ettevaatamatuse või hooletuse puhul — kuni 1 a. ja 4 kuuni (NS § 1085, j. 2). 9) Raudtee eksploateerimise kohuste täitmise usaldamine ilmselt selleks kõlbmatute isikute kätte või eksploatatsiooni teenistuses seisvate isikute suhtes puuduliku järelevalve teostamine, milliste juhtude tagajärjeks on surmasaamine või terviserike. Karistus — arest mitte üle 3 kuu või rahaträhv mitte üle 300 krooni, või vangistus 2 kuust 1 a. ja 4 kuuni. 10) Kui telegraafi tahtliku rikkumise tõttu saab keegi surma, ilma et see oleks olnud otsene tahe, siis on karistuseks vangirood $3\frac{1}{2}$ —4 aastani (NS § 1142). 11) Kui p. 9 juhul tekib kellelegi ainult terviserike, siis on karistuseks vangirood $2\frac{1}{2}$ —3 või 3— $3\frac{1}{2}$ a. (NS § 1142).

Kriminaalseadustiku normid side headuse alal väldivad kõigepealt NS ja RNS kasuistlikkust ning jättes kõrvale konkreetjuhud, näiteks kõik need jõe suuna muutmised, veesõidukite takistamised, laevasõitu takistavad kalapüügiehitised jne., annavad üldise kõiki seesuguseid üksikuid juhtusid ümberhaarava normi, karistades süüdlast „üldtarvitusel oleva maa- või veeteede tahtlikus rikkumises“ (§ 516 p. 1), missugune üldnorm NS ja RNS puudub. Samuti raudteede, telegraafi ja telefoni rikkumise süüteo normid on ümberhaaravat üldlaadi ning täiendatud uuema aja kohaselt õhusõidu julgeoleku kaitsuga (§ 524 j. j.). Ettevaatamatud süüteod käesolevatel aladel on eraldatud eriparagrahvides (§§ 531—534), mis on paralleelsed nendele, mis käsitlevad samu tahtlikke süütegusid (§§ 522—525), mille juures ettevaatamatuid tegusid ei loeta süütegedeks, kui süüdlase teo läbi tekkinud hädaoht kõrvaldatakse süüdlase enese poolt või ta ülesandmise põhjal (§535). Juhtumisi tehtud teerikkumist, mis tegi teel liikumise hädaohtlikuks, või juh-

tumisi tehtud hoiatusmärgi rikkumist karistatakse ainult siis, kui süüdlane ei teatanud õigel ajal raudteevahile või muule isikule, kes valvas maa-, õhu- või veeteede julgeolekut (§ 536).

Alaealiste kohta käivaid seadusi ja määrusi.

J. Klesment

Käesolevas artiklis toome kokkuvõtliku ülevaate administratiivõiguse alal alaealiste kohta maksvatest eeskirjadest Eestis, peamiselt ulatuses kuivõrd nendega on kokkupuutumist politseil.

Koolikohustuse täitmise alal. 1931. a. võeti Riigikogu poolt vastu uues redaktsioonis Avalikkude algkoolide s. (RT 46 — 1931). Selle seaduse § 8 järgi „lapsed, kes kooliaasta alguseks saanud 8-aastaseks, on kohustatud astuma algkooli õppetöö alguseks.“ Erandid on võimalikud juhul, kui õpilaste vastuvõtmine toimub üle aasta, või kui on muid mõjuvaid põhjusi, (näit. haigus, nõrk tervis jne.), mida otsustab õppenõukogu, kuulates ära kooli- või jaoskonnaarsti arvamuse. Maa- või linnakoolivalitsused võivad vabastada algkooli-kohustusest õpilasi, kes saavad õpetust kodus, erakoolides või muul teel, mis ei seisa alamal avaliku algkooli õpetust (§ 10).

Algkoolikohuslised lapsed võivad õppida ainult emakeelsetes koolides, arvatud välja lapsed, kelle elukoha kooliringkonnas ei ole emakeelset algkooli, ja vähemusrahvustest lapsed, kes oma vanemate või hooldajate otsusel või nende kokkuleppe puudumisel õpivad riigikeelses koolis. Muil juhtudel võib laps õppida mitte-emakeelses koolis ainult mõjuvail põhjusil maa- või linnakoolivalitsuse loal (§ 4).

Koolikohustus kestab algkoolis kuni kursuse lõpetamiseni või mittelõpetamiseni korral kuni 16 aasta vanuseni (§ 9). Kui naiskodanik abiellub enne 16-aastaseks saamist, on ta vabanenud koolikohustusest (Hasomini kiri 25. märtsist 1931 nr. 36273).

Koolikohustusest ei vabasta lapse vanemate või hooldajate vaesus, kuna sarnasel korral on kohalik omavalitsus kohustatud hoolitsema kooliskäimise võimaluse eest (§ 17).

Koolikohustuse kohta käivad eeskirjad on Haridus- ja Sotsiaalministri ringkirja 14. maist 1930 nr. 3603 põhjal maksvad ka Eestis asuvate kodakondsuseta isikute ja välisriikide kodanikkude laste kohta, arvatud välja välisriikide esindajate lapsed.

§ 14 järgi lapsevanemad või hooldajad, kes on süüdi laste korras kooliskäimises, langevad kooli hoolekogu määramisele rahatrahvi alla 5—40 sendini iga puudunud päeva eest. Trahvi nõutakse sisse administratiivkorras, s. t. Adm.-sissen. s. alusel kooliülalpidaja omavalitsuse nõudmisel. (Vt. ka määrus RT — 101 — 1931, 724.)

Kui rahatrahville vaatamata last vabandamatuil põhjusil ei saadeta kooli, võetakse lapsevanemad kooliülalpidaja omavalitsuse poolt kohtulikule vastutusele (§ 14).

Kui vaatamata mitmekordsetele trahvidele või karistusele ei saadeta last vabandamatuil põhjusil kooli, otsustab kohalik hoolekandekohus (linna-, alevi või valla-) lapse vanemate või hooldajate kulul anda kasvatamiseks teise perekonda või kasvatasmajja (§ 16).

Koolikohuslikke lapsi ei tohi võtta õppeajal palgalisse teenistusse, kuid linna- või maakoolivalitsusel on õigus lubada sellest eeskirjast erandeid, kui see ei takista kooliskäimist (§ 18).

R.n.s. §§ 144² ja 144³ (RT 52 — 1931) järgi on nähtud ette järgmised karistused koolikohustuse rikkumise asjus. Süüdlasi koolikohusliku lapse õppeajal palgalisena teenistusse võtmises sellekohase loa või teenistuses pidamises antud loa vastaselt, karistatakse rahatrahviga mitte üle 50 krooni (§ 144²). Lapsevanemat või lapse eest hoolitsevat isikut, kes süüdlane selles, et ta jättis täitmata seadusega nõutava koolikohustuse mõjuva põhjuseta, või ei võtnud abinõusid tarvitusele lapse korratu kooliskäimise kõrvaldamiseks, karistatakse rahatrahviga mitte üle 50 krooni.

Halva kalduvusega laste jaoks, keda ei või nende elukommete tõttu või muil põhjusil võtta vastu algkooli, on kutsutud ellu hoolekandekoolid Avalikkude algkoolide s. § 11 ja sellekohase Vabariigi Valitsuse määruse (RT 2 — 1924) alusel. Määruse § 15 järgi hoolekandekooli võetakse Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi sellekohase otsuse põhjal muu seas politsei või sellekohaste hoolekandenasutiste ettepanekul — koduta jäänud ning uulitsaellu sattunud alaealised, kui ka kurjategijate ja joomarite lapsed, kui nad niisuguse eluviisi pealt tabatakse, mis eeldab kuritegevusele kaldumist.

Kuna hoolekandekool on algkooli tüüp, siis võetakse sinna vastu ainult algkoolikohuslisi lapsi, erandiga, et võidakse võtta vastu lapsi 7. eluaastast alates (määruse § 15 märkus) ja lapsed jäävad kooli kuni 17. eluaastani (§ 19).

Hoolekandekoolist ärajoosnud lapsed tuuakse kooli tagasi vanemate või kogukonna korraldusel, milleks neil on õigus nõuda vajaduse korral politsei kaasabi.

Kaitserõugepanemise kohustus. Seadus rõugepanemise kohta (RT 25 — 1919 ja 130 — 1924) näeb ette, et „igale lapsele peab kaitserõugeid panema järgmisel kalendriaastal peale sündimise aastat, kui laps selle aja sees ei ole läbi põdenud loomulikke rõugeid, mis arsti tunnistusega peab olema tõendatud“ (§ 1). Peale selle tuleb kaitserõugeid panna igale kooliealisele lapsele aasta jooksul, mil tema 12-aastaseks saab (§ 2). Kui kaitserõugepanemine arsti otsuse järgi on jäänud tagajärjetuks, korratakse seda hiljemalt aasta pärast, teiskordsel tagajärjetuks jäämisel kolmandal aastal (§ 4). Rõugepanemine on maksuta ja sünnib maa- ja linnavalitsuse korraldusel, kes rõugepanemise kohad ja tähtajad kuulutavad välja ja sellest teatavad kohalikule politseile (§ 8).

Kohalikud omavalitsused ja politseivõimud on kohustatud selle eest hoolitsema, et rõugepanemise ruumid vastaksid seaduse nõuetele. (Lisamäärused lit. E. § 2, RT 130 — 1924). Korra alalhoid-

miseks rõugepanemisel on politsei kohustatud saatma ametniku (Lisam. lit. E. § 3, RT 25 — 1919), kusjuures tuleb muu seas valvata, et rõugepanemis- ja ootetuppa ühel ajal palju ei koguneks inimesi (§ 4 — RT 25 — 1919). Politsei on kohustatud viivitamata teatama Tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele ja maa- või linnaarstile surmajuhtudest ja vigastustest, mis arvamist tekitavad, et need ühenduses rõugepanemisega (§ 6, RT. 130 — 1924)

Laste vanemad või eestkostjad, kes ei täida rõugepanemise kohta tehtud korraldusi, võetakse vastutusele R. n. s. § 29 põhjal.

H o o l e k a n d e a l a l. Hoolekande s. (RT 120/121 — 1925 ühes hilisemate muudatuste ja täiendustega) näeb ette, et hoolekande alla kuuluvad „täielikud vaeslapsed; lapsed, kel isa ja ema küll elavad, kuid ei suuda kasvatada oma lapsi; vanemaitl ja eestkostjailt seaduses näidatud põhjustel äravõetud lapsed; mahajäetud ja leitud lapsed; lapsed, kelle vaimlist, kehalist või kõlblist edenemist ähvardab hädaoht; puudustkannatavad raskejalgsed ja oma lapsi imetavad emad (§ 1 pp. 1—6).

Hoolekannet teostatakse riigi ja omavalitsuse asutiste poolt (§ 9).

Hoolekanne alaealiste ja laste eest on normeeritud Hoolekande s. III peatükiga (§§ 28—74).

Käesoleva artikli raamides pälvivad eeltähendatud eeskirjadest tähelepanu järgmised eeskirjad. 1) § 30 alusel hoolekande alla võetud lapsele võidakse määrata nõuandjad hoolekandva asutise poolt, väljaspool abielu sündinud lastele kohaliku omavalitsuse poolt (väljaspool abielu sündinud lastele võib § 32 alusel lapse ema soovil määrata nõuandja juba raskejalgsuse ajal, või kui omavalitsus seda leiab vajalikuks, ka ilma ema nõusolekuta).

Lastekodudes on nõuandjaiks nende asutiste juhatajad.

Nõuandjail on õigus ja kohustus valvata lapse kasvatuses järele.

Isikuid, kes takistavad nõuandjaile ning muile hoolekande järelevalvet teostavaile isikuile nende kohuste täitmist, või ei lase neid saada kokku hoole alla olevate isikutega, karistatakse arestiga kuni kahe nädalani või rahaträhviga kuni 500 kroonini; kui aga takistuste tegemine on alaline, nõnda et järelevalveteostajail võimatu täita oma kohuseid, karistatakse neid vangistusega kuni kolme kuuni (Hoolek. s. § 169).

2) Vanematelt, eestkostjatelt või teistelt isikutelt, kelle kasvatada alla 18-aastane laps, võidakse laps ära võtta vastava valla-, alevi- või linnahoolekandekohtu otsuse põhjal, kui vanemad või kasvatajad kõlvalt elavad, lapse hooletusse jäätavad või teda kõlvalt kasvatavad, nii et laps võib hukkuda vaimliselt, kõlbliselt või tervislikult, või kui nad saavad lapse kerjama, või kui nad last piinavad, hoolimatult peksavad või lapsega julmalt käivad ümber. Samuti võib lapse perekonnast ära võtta, kui lapse eest keegi ei hoolitse, nii et last ähvardab hädaoht, ja kui laps koolis avaldab kurikaldumusi või ennast peab kõlvalt ülal (Hoolek. sead. § 36).

Hoolekandekohus algatab ültähendatud küsimuse kas oma algatusel või hoolekandeaasutiste, koolihoolekogu või ka kõrvaliste isi-

kute ettepanekul (§ 37). Tuleb eeldada, et vajalikul juhul siin algatuse peab endale võtma politsei ja omavalitsusasutised, näit. lapse mitmekordsel tabamisel kerjamiselt, kui kasvatajad last piinavad, kui lapse eest keegi ei hoolitse jne. Neil juhtudel kaotavad vanemad seaduses ettenähtud vanemate võimu, ning laps antakse lastekodusse või kõrvalistele isikutele kasvatada, kes omavad vanemate õigused, arvatud välja pärimisõigus (§§ 36, 41 ja 50). Lapse kasvatuskulud võidakse nõuda sisse Hoolek. sead. § 25 korras isikuilt, kes lapse eest on kohustatud hoolitsema.

Kerjamiselt tabamisel saadetakse alla 18-aastane alaealine kohaliku omavalitsuse korraldusse, kes ta annab vanemate või isikute kätte, kelle hoole all alaealine on, ja tuletab neile meele, et nad on kohustatud valvama, et alaealine ei läheks kerjama. Kui aga alaealine tabatakse kerjamiselt teist või mitmendat korda, võib omavalitsusasutis igal juhul, kui ta leiab lapse jätmise nende hoolde olevat lapsele hädaohtriku, lapse võtta hoole alla ja anda lastekodusse või mõnda teise perekonda kasvatada, vastaval juhul § 25 alusel vanemate kulul (§ 143). Viimane toiming ei tähenda aga veel lapse vanemate võimu alt äravõtmist, mis võib sündida ainult hooldekandekohtu otsusel ja kerjamise puhul ainult siis, kui kasvatajad saadavad lapse kerjama (§ 36 p. 1).

Hoolek. s. § 172 põhjal vanemad, eestkostjad või hooldajad, kelle kasvatada on alla 18-aastane laps ja kes last kõlvatult kasvatavad, nii et ta vaimliselt, kõlbliselt või tervislikult võib hukkuda, või temaga sedavõrd julmalt käivad ümber, teda piinavad või hoolimatult peksavad, nii et lapse vaimline, kõlbline või kehaline edene mine või tervis hädaohtu satub, kui nende tegevuses ei leidu tunde märke, mis seaduse järgi raskemalt karistatavad, karistatakse vangistusega kuni kuue kuuni. Sama karistuse alla langevad ka isikud, kelle juurde laps on kasvatada antud või kes ta enda juurde on kasvatada võtnud.

§ 172 lõpp ütleb: „Peale selle talitatakse niisuguste lastega käesoleva seaduse § 36 kohaselt.“ Sellest tuleb järeldada, et § 172 korras süüdimõistmise korral laps igal juhul vanematelt või eestkostjatelt tuleb ära võtta. Kuid teisest küljest hooldekandekohus ei ole § 36 korras mitte seotud kriminaalkohtu otsusega, vaid ta võib lapse ära võtta ka ilma eelkäiva kriminaalkohtu otsuseta.

3) Vanaasjade-, raamatu-, vanaraua- ja teistel sarnastel, samuti komisjonikauplustel on keelatud midagi osta või müümiseks võtta alla 15-aastastelt lastelt. Alla 16-aastastele lastele on keelatud müüa tubakat ja kangeid jooke. Samuti on neile keelatud viibida alkoholi müügi- ja joogikohtades (§ 34).

Vanaasjade-, raamatu-, vanaraua- ja komisjonikaupluste pidajad, kes eksivad eeltähendatud keelu vastu, langevad karistuse alla kuni kolme kuuni ja neilt võetakse ilma mingisuguse tasuta ära lastelt ostetud või müümiseks vastuvõetud asjad ja antakse tagasi omanikkudele (§ 170).

4) Keelatud on imetajaid palgata töödele tingimusega, et imetaja ei tohi oma last imetada, samuti ei või takistada imetajale oma

lapse imetamist, kui imetaja laps alla kuue kuu vana. Seesugused tingimused loetakse maksvusetuks (§ 35), peale selle isikuid, kes palkavad töödele imetaja, tehes eelpooltähendatud tingimused, või imetajale oma lapse imetamist takistavad või keelavad selle ära, karistatakse arestiga kuni kahe nädalani.

Süüdistuse tõstmine eelpooltähendatud süüdlaste vastu (Hoolek. s. §§ 167—172, samuti ka §§ 173—175) on Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi, omavalitsusasutiste ja politsei ülesanne (§ 176).

Nimetatud karistuseeskirjad ei ole kodifitseeritud maksvatesse kriminaalseadustesse, samuti ei ole nähtud ette süütegude alluvus. Sisult ja karistuse määralt kuuluvad need süüteod seesuguste liiki, mis alluvad rahukohtunikele, mistõttu ka nende suhtes tuleb kohaldamisele võtta R. n. s. üldosa eeskirjad.

Töökaitsese alal. Seadus laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes (RT 68 — 1924), mis vastab Rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud konventsioonile, mis Eesti kohta jõus 20. dets. 1922. a. alates (RT 141/142 — 1922), seab üles alljärgnevad eeskirjad alaealiste töö kohta tööstuslikes käitistes. Alaealisteks loetakse üldreeglina kuni 18-aastased kodanikud.

Lastel alla 14 aasta on täielikult keelatud teenida või töötada avalikkudes või eratööstusettevõtetes või nende kõrvalasutistes, samuti viibimine nende tööasutiste ruumides (§ 2).

Nagu tähendatud, on keelatud võtta palgalisse teenistusse koolikohtustuse alla käivaid lapsi, kuid maa- ja linnakoolivalitsusel on õigus teha erandeid. Tööstuslikkudesse käitistesse võib maa- ja linnakoolivalitsus lubada ainult üle 14-aastaseid alaealisi ja seda ainult koolitöö vaheagadel (§ 2).

Üle 14-aastaste alaealiste töö kohta teeb seadus järgmised piirangud: Seaduse § 4 loeb üles tööstusalad, kus ei ole lubatud kuni 15-aastaste alaealiste tööjõu tarvitamine. Kuni 16 aasta vanused alaealised ei tohi töötada tapamajades ning loomanülgimis- ja soolikätööstuses (§ 5). Samuti ei või neid lasta tööle jõumasinat juurde (§ 7) ega raskuste tõstmisel (§ 10). Kuni 17-aastased alaealised ei tohi töötada transmissiooni juures sarnastel töödel, nagu nende määrimine, puhastamine, parandamine jne. (§ 6). Alaealisi alla 18 aasta ei lubata võtta tööle püssirohutehaste püssirohuvalmistamise osakondades ning lõhkeainete ja jahipüssi padrunikapslite valmistamise tehastes (§ 8), samuti ei või neid võtta tööle maalustes kaevandustes (§ 9).

Tööaja kohta kirjutab seadus alaealiste suhtes järgmist ette: Alaealiste tööpäev kuni 16 aasta vanuseni ei tohi kesta tekstiiltööstuses üle 6 tunni ja teistel tööaladel üle 6½ tunni päevas (§ 12); kuni 17-aastastel alaealistel on keelatud ületunnitööde tegemine (§ 13), kuna tööaeg võib kesta normaaltööajani, s. o. 8 tundi; alaealisi kuni 16 aastani ei tohi lasta pühadel ja pühapäevadel töötada (§ 14); alaealisi kuni 18 aastani ei tohi lasta töötada ilma vaheajata üle 4 tunni järgemööda (§ 15).

Öötöö on üldreeglina keelatud kõigile alaealistele. Erandina

on öötöö lubatud 17 eluaastast alates üksikutes ettevõtetes, mis oma iseloomult tingimata päeval ja öösel katkestamata töötamist nõuavad, need on raua- ja terasevabrikud, klaasivabrikud ja paberivabrikud (§ 16), samuti ka 16—18-aastaste öötöö õnnetuste korral (§ 19).

Naissoost alaealiste kohta maksavad peale selle ka kõik eeskirjad, mis nähtud ette naistööliste kohta.

Kõigi alla 18-aastaste tööliste kohta peetakse käitise juhatuse poolt eriline nimekiri (§ 21).

Tööstusliku käitise juhataja, kes süüdi alaealiste (samuti naiste) töö kohta maksmapandud eeskirjade rikkumises, karistatakse arestiga mitte üle ühe kuu või rahatrahviga mitte üle 100 krooni. (N. s. § 1401¹).

Järelevalve on tööinspektorite ülesanne, kellel õigus nõuda politsei kaasabi (vaata J. Klesment'i „Politsei ülesanded töökaitse alal“, „Eesti Politsei“ nr. 5 — 1932).

Tööstuskoolides ja õppetöökodades võib Haridus- ja Sotsiaalministri määruse (RT 17 — 1929) kohaselt olla õpilaste vanuse alammäär 14 aastat, punumise, vardal kudumise, heegeldamise jne. alal — 13 aastat. Töö töökodades ei tohi kesta üle 8 tunni, kuid seejuures tuleb pidada silmas laste, alaealiste ja naiste töö kohta käiva seaduse eeskirju.

Merelaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatuse s. (RT 199/200 — 1925) järgi võib alaealisi ja lapsi alla kaheksateistkümnepäevase aasta laevadele, kus mitte ainult laevniku oma perekonnaliikmed tegevuses ei ole, tööle võtta ainult sadamakapteni poolt määratud arstilt väljaantud tunnistuse ettenäitamisel, et laps või alaealine võib sellele tööle (§ 2). Arstlik järelevaatus peab sündima alaliselt tegevuses olevate laste suhtes vähemalt kord aastas (§ 3). Üldine keeld — lastel alla 14 aasta teenistuses olla — tuleb lugeda maksvaks ka merelaevanduse kohta, samuti kitsendused koolikohuslaste suhtes. Haridus- ja Sotsiaalministri määruse kohaselt (RT 29/30 — 1925) on alaealistel alla 18 a. keelatud töötamine laevadel kütjatena ja söetöölistena. Kui kütjat või söetöölist on vaja sadamas, kus võimalik ainult alla 18 a. alaealisi saada, siis palgatakse ühe täiskasvanu asemel 2 alaealist, kes ei või olla alla 16 a. vanused. Süüdlasi karistatakse rahatrahviga kuni 500 kroonini. Järelevalve lasub tööinspektoreil, kel õigus toimetada igal ajal järelevaatusi ja pääseda laevale (§§ 6—8).

Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise s. (RT 102 — 1921) § 3 järgi „lapsi alla 12 aasta on keelatud põllutöölistena tarvitada. Kuni 16-aastaseid alaealisi võib tarvitada ainult abitöödel, nagu karjahoidmine väikemajapidamistes, peenarde kitkumine, loovõtmine ja teised kerged tööd. Koolisunduse alla kuuluvate alaealiste tööjõudu võib tarvitada ainult koolitöö vaheaegadel. Ületunnitööd alaealistele ei ole lubatud“ (§ 13).

Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi s. (RT 50 — 1927) järgi ei või olla alaealised alla 20 aasta alkoholiliste jookide müügikohtade pidajaks (§ 15), samuti teenijateks (§ 17). Alkoholilisi

jooke ei tohi müüa alaealistele alla 16 a. ning alg- ja keskkooli kasvandikkudele, kes kannavad kooli välismärke (§ 35). Alkohooliliste jookide müügikohis võivad alaealised viibida ainult ühes vanematega (§ 36).

Avalikkude ettekannete alal. Avalikkude ettekannete s. (RT 43 — 1923) seab laste ja alaealiste kohta üles järgmised eeskirjad. Lapsi kuni nelja aasta vanuseni on keelatud avalikkudele ettekannetele (s. o. näitemängudele, ooperitele, kontsertidele, tsirkusse ja teistele sarnastele ettekannetele, kuhu igapäev ilma isikliku kutseta võib ilmuda, ka kinod jne., § 1), kaasavõtmine, arvatud välja laste ettekanded ja ettekanded vabas õhus (§ 13). Alaealised kuni 16 aasta vanuseni võivad avalikkudel ettekannet astuda üles ainult vanemate või eestkostjate loaga, kusjuures kooliõpilastel selleks ka koolijuhatause luba peab olema (§ 14). Restoranides, kabareedes ja teistes sarnastes ettevõtetes, kus alkohoolilisi jooke kohal tarvitamiseks müüakse, on alaealistel alla 16 a. vanaduses keelatud pealtvaatajatena ehk kuulajatena viibida, samuti ka ülesastumine neil ettekannetel (§ 11).

Haridus- ja Sotsiaalministri määruse (RT 16 — 1932) kohaselt on kooliõpilastel alla 20 a., arvatud välja üliõpilased, keelatud viibida või esineda ettekannetel kohtades, kus müüakse alkohoolilisi jooke. Alla 16 a. vanused alaealised võivad viibida ainult neil kinoetendustel, mis selleks on kohaseks tunnustatud Hasomini poolt. Avalikkude ettekannete korraldajad, kes selle vastu eksivad, võetakse vastutusele. Järelevalve lasub politseil ning õppetööjärelevalvajail ning õpetajail.

Avalikkude ettekannete korraldajat, kes ei täitnud seadusi või määrusi alaealiste kohta, karistatakse rahatrahviga mitte üle 300 krooni (Karistuse määrused trükiseaduse, avalikkude ettekannete s. ja raamatukaupluste ning avalikkude lugemistubade avamise s. rikumise asjus, RT 43 — 1923, § 17, p. 2).

Registreeritud ühingute otsusevõimeliseks liikmeks võivad olla isikud, kes saanud 18-aastaseks, kuna asutajateks ja juhatusliikmeteks võivad olla ainult täisealised (Ühingute ja nende liitude s., RT 37 — 1926, § 10). Kooliõpilaste omavaheliste ühingute ja liitude kohta maksavad vastavad koolikorraldused.

Koosolekute sead. (RT 79 — 1922) § 6 alusel võivad koosolekute kokkukutsujaiks ja koosolekute juhatuse liikmeteks olla ainult täisealised kodanikud, kelle õigused pole kitsendatud seaduse või kohtuotsuse põhjal.

Auto-, mootor- ning jalgratta jälgedest.

A. Liit

Pealkirjas tähendatud sõidukite tarvitamine kasvab iga päevaga ja ühes sellega sagenevad juhud, kus see või teine neist satub ühendusse kuritegudega, olgu sel kombel, et neid seadusevastaselt oman-

datakse, nendega sõites inimesi alla aetakse, või sellega, et kurjategijad neid kasutavad teopaigale ja sealt ärasõitmiseks. Käsikäes sellega tõuseb nende vastu ka kriminalistide huvi. Nii leiame „Kriminoloogia arhiivi“ 91. köites artiklite sarja tuntud nimedest, nagu seda on Strassburgi ülik. prof. dr. Chavigny, dr. Rob. Heindl ja Stokholmi ülik. prof. dr. Harry Södermann, kes käsitavad auto-, mootor- ning jalgratta jälgi kuritegude jälitamise seisukohalt.

Dr. Chavigny ütleb, et prantsuse politsei ja kohtuvõimude kogemuste kohaselt omandavad nimetatud jäljed kuritegude jälitamisel ja süüdlaste avastamisel tihti suurima tähtsuse. Kuid selleks, et neid täies ulatuses avastada ja kasutada, peaks kuritegude jälitaja tihti olema parem jäljekütt, kui ta seda tegelikult on. Kuidas aga saada heaks jäljekütiks? Dr. Chavigny arvab, et selleks ei ole veel küllalt vastavast loomuandest ja teravatest meeleorganitest. Kui tahetakse saavutada praktilisi tulemusi, siis peab esimestele selt-sima püsiv kasvatus ja alaline tahe kui ka vankumatu veendumus sellest, et hästikorraldatud uurimused ei jää kunagi tagajärjeta.

Kes tahab arendada oma vaatlemisvõimet, see kunagi ei tohi seista tegevuseta. Äratatud vaim õpib tänavatel ja teedel, eriti pärast tänavate kastmist või vihmasadu, märkama ja lugema lõpmatul arvul sõidukite, jalakäijate ja loomade jälgi, mis jäetud sõidutee pinnale. On sadanud lund, siis tark vaatlushuvilane ei kiru halba ilma, vaid rõõmustab huvitavast loengust, mida talle pakub värske lumi oma mitmekesiste jälgedega. Eriti soodsat jõubust pakub vaatlejale kõnnitee ääre seismajäänud sõiduk. Kui läheduses asuv tänavapind on märg või pehme, siis uurides rataste välimust võime seda vahetult võrrelda tekitatud jälgedega.

Kuna pealkirjas loetletud sõidukite jälgede tekitajaiks on peamiselt pneumaatilised — õhuga täidetud — kummirehvid, siis piirdubki dr. Chavigny nende kirjeldamisega, puudutades täiskumme ainult möödamannes.

Kõigepealt juhitakse tähelepanu asjaolule, et pneumaatiliste rehvide mantlid on peaaegu eranditult kirjatud mingisuguse mustri- ja mis koosneb omavahel sümmeetrilistest mitmekujulistest külmadest. Siledaid mantleid valmistati ainult alul, ja kui nüüd veel peaks leitama sileda mantli jälgi, siis oleks see otse ideaalseks asitõenduseks oma harulduse poolest. Et mantlite mustrid on väga mitmekesised, igatahes palju mitmekesisemad kui seda võhikud arvavad, tuleb sellest, et a) igal mantlivabrikul on oma mustrid. Samuti on harilik nähe, et üks ja sama vabrik, lastes turule erisuguseid mantleid, varustab need ka erisuguste mustritega; b) mõne aasta pärast vabrikandid harilikult muudavad valmistatavate mantlite mustreid. Ränga võistluse tõttu on vabrikud alalisel uute kummisegude ja mustrikombinatsioonide jahil, mis võtaksid kergemini vedu, kuluksid ühtlasemalt, oleksid painduvamad jne.; c) kord vabrikust väljalastud mustrid püsivad, nagu kogemused näitavad, võrdlemisi kaua käigus, isegi pärast nende edasiproduktseerimise lõpetamist, ja d) tuleb harva ette, et ühel sõidukil on kõik rattad ühesuguse mustri- ja mantlitega. Seda võib leida ainult uute kui ka

luksussõidukite juures, mis hästi hoitud ja kummidega pikemaks ajaks ette varustatud. Tavaliselt varustatakse sõidukid uute mantlitega alles siis, kui vanadega juhtub õnnetus, ja siis ostetakse seesugune mantel, mis saadaval.

Kummimantlite järgi uurides tuleb pidada meeles, et siledal kõval pinnal jätab näit. märg mantel positiivse mustripildi, pehmel pinnal aga, kus muster pressib end pinnaainesse, — negatiivse pildi. Et viimastest kujutada õiget mustripilti, selleks vajab jälgija silm mõnesugust harjumist. Meie politseikooli juures on selleks otstarbeks moodustatud kogu jalgrattamantlite jatke, varustatult nende negatiivkujunditega kipsis.

Sirgjoones liikudes tagumised rattad katavad esimeste rataste jäljed. Pööranguil ja käänakuil võib leida ka esimeste rataste jälgi, mida otsimisel tuleb pidada silmas. Raskeveoautodel on tihti üks täis- või õhurehv esimestel ja kaks täis- või õhurehvi tagumistel ratasel.

Kergesõiduautode kummide läbimõõt ulatub üldiselt 80—205 mm, raskeveoautodel — kuni 305 mm. Need arvud on arvatud kõvasti täispumbatud õhukummide juures. Sõidu puhul tekkivate jälgede laius on tavaliselt vaevalt kaks kolmandikku kummide läbimõödust. Kui mantel omab hästi väljaulatava kandepinna (mustri), siis on liiklemisel järelejääv jälg alati ühelaiune; kui on tegemist mantliga, mille põhi ei ole küllalt paks, siis vaheldub jälje laius selle järgi, kui võrd kõvasti on täidetud õhukummi ja kui suur on koormatus.

Mis puutub rataste vahe laiusse, siis on see auto esimeste ja tagumiste rataste vahel alati ühesuurune, vastupidiselt hobusevankreile, mille esimeste rataste vahe laius on mõnelpool veidi kitsam kui tagumistel. Prof. Södermann on leidnud, et Ameerikas toodetud autode rataste vahe on alati 1 m 44 sm, kuna Euroopa päritoluga autodel on see mitmesugune, näit. „Fiat“-autodel — 1 m 20, 1 m 25, 1 m 40 ja 1 m 42, rootsi „Volvos'el“ — 1 m 30 ja 1 m 45, „Citroen'il“ — 1 m 23 ja 1 m 32, neljasilindriline „Renault'l“ — 1 m 15 kuni 1 m 44, kuuesilindriline — 1 m 30 kuni 1 m 44, „Morris'e“ vabriku omil — 1 m 07 kuni 1 m 42.

Uurides auto-, mootor- ning jalgratta jälgi, tuleb panna tähele, kas neis ei leidu tunnuseid, millest võiks järeldada mantlite kulumisviisi ja rikkeid. Mantlite kulumine peaks toimuma õigupoolest ühtlaselt üle kogu maadpuudutava pinna, kuid harva on see nii: enamasti on kummisegu mõnes kohas nõrgem, ja sealt kulub mantel (muster) ennem läbi, mis jäljes teatavate vahemaade tagant paisab välja. Kõige suurema kriminalistliku väärtuse annavad mantleile nende rikked: väljamurdunud tükid, praod jne. Need on äärmiselt individuaalsed ja nad jätavad vastavais tingimuses endast alati hästivõrreldavad märgid järele. Eriti huvitavad selles mõttes on raskeveoautode täiskummid. Neid ei vahetata enne täielikku kulumist, ja selleks ajaks on nad harilikult otse külvatud üle eespooltähendatud individuaalsete märkidega.

Kahekordsete rehvidega rataste juures juhtub sageli, et para-

jas suuruses kivi satub rehvide-vahelisse kraavi ja sinna kõvasti kinnikiilutuna jätab endast vastavad märgid jälge. Siin peab arvestama seda, et hoolas autojuht revideerib sageli rehve, ja märgates seal kivi, kõrvaldab selle. Võrreldes viimasel juhul kahtlast sõidukit leitud jälgedega, tuleb panna tähele, kas kivi enne kõrvaldamist ei vigastanud rehvide sisekülgi. Vigastuste kõrval tuleb panna tähele ka mitmekujulisi paranduste jälgi.

Talvel pandagu muu seas tähele, kas rattad olid varustatud lumekettidega. Jaataval korral püütagu jõuda selgusele, kas lumeketi lülid olid käänatud või õiged, kuna tegelikult mõlemad leiavad tarvitamist.

Jälgi otsides peab oskama leida neid ka seesugustest kohtadest sõiduteel, kus nad olukorra kohaselt kõige selgemini võisid tulla välja. Ainult mullast koosneva tee pinnal võiksime kahtlemata leida auto mõlemapoolsete rataste selgeid jälgi. Kuid autod ei tarvita meeleldi seesuguseid teid. Suurtel teedel ja linnatänavatel, mis asfaltieritud, tõrvatud või kaetud kiviplaatidega, ei ole jälgede tekkimise võimalused kogu teelinal kaugeltki ühesugused. Siin võib parimaid jälgi leida üksnes kõnnitee ääres, kuhu koguneb tänavamustust. Meie maanteed ja enamik linnatänavast on aga jälgimis- asjandusele õnneks väga vastuvõtlikud igasugustele jälgedele.

Mõned näpunäited eriti keerulisiks juhtumeks. Kui tänav on seesugune, et sinna on jäänud ainult õige ähmased jäljed, milles võimatu eraldada *mantlimustrite* detaile, siis peab jälgima jälge võimalikult pikema maa peal; võib olla leidub siiski juhuslikult mõni selgem koht. Näit. muidu täiesti kuivale tänavale võis kuski vee väljaviskamise tõttu tekkida loik. Juhtu nüüd sõiduk selle läbibistama, siis mõni meeter eemal võib kindlasti leida loetavaid jälgi. Teinekord jälle võiks leida selgeid jälgi värskel hobuse- või lehmaväljaheitel jne. Nii leidis dr. Chavigny ühel vihmasel päeval, kui vihm oli Pariisi tänavad pesnud puhtaks, väga selge automantli jälje läbiligunenud papitükil. Kui sile tänav, näit. asfalttänav on kaetud kerge vedela porikorruga, siis alulnimetatud sõidukite mantlid võivad jätta kuivad jäljed, kusjuures mantlimustris leiduvad kühmad vedela pori tõrjuvad kõrvale.

Esimesel silmapilgul lootusetutena paistvail juhtudel ei tohi jälgi ja kunagi kaotada julgust. Jatkatagu aga otsimist ja joostagu tükk maad teed mööda edasi. Mõne saja meetri või koguni mõne kilomeetri järele leitakse vististi koht, kus mõni teine auto poriselt või õige heleda või õige tumeda tolmuga kaetud kõrvalteel on käänanud meie teele või sõitnud sellest risti üle. Ja selle auto jälgedest on meie poolt jälgitav auto sõitnud üle, jättes selle tõenduseks ülesõidukohale oma jäljed. Läheb meil korda esimene ülesõitja teha kindlaks, siis on sellega selgitatud ka pikem aeg, mille jooksul meist jälitav auto võis ülesõidukohast sõita mööda. Kui selle juurde sobivad mõned ilmastiku nähted, nagu kuiva ja niiske ilma vahetus, kaste tekkimise ja kadumise tingimused, pori pritsmete ja keermete kuivamiskraad, lumesadu jne., siis võime teinekord ülesõidu aega veelgi täpsemalt määrata.

Kui on tegemist allajamisega, siis peab otsima sõidukijälgi ka allajäänu riietelt ja kohalt. See sündigu kohe õnnetuskohale jõudes. Leitud jäljed pildistatagu võimalikult enne allajäänu ärakoristamist.

Enam-vähem pehmel pinnal võib panna sõidukijälgedes tähele ka isesuguseid märke, mis tekkinud sõidukiiruse muutmisest. Nimelt järsku pidurdamise kui ka kiiruse juurdelisamise silmapilgul tungivad rattad sügavamalt kui muidu maapinda. Pidurdamise jälgede otsimine on eriti tähtis liikumisõnnetuste, sõidukite kokkupõrgete ja ülesõitmiste puhul. Sündmuse selgitamisel püüab iga sõidukijuht end muidugi õigeaks rääkida ja siin võivad pidurdamise jäljed või nende puudumine teiste jälgede kõrval näidata, kelle seletus vastab tõele. Dr. Chavigny'l õnnestus teha pidurdamise jälgi kindlaks isegi asfalttänaval, kuna leiukohal asfaldi pealispind oli märgatavalt kannatanud.

Pöörangutel tungivad välisoolsed rattad alati sügavamalt teepinda kui sisepoolsed. Sel puhul, nagu juba öeldud, võime leida ka esimeste rataste jälgi eraldi tagumistest. Esimeste rataste jäljed asetsevad aga alati kurvi välisel äärel. See maksab nii autode kui ka mootor- ning jalgrataste kohta.

Jälje tunnuste järgi võib määrata kindlaks ka ratta ümbermõõdu, mis ühes muude tunnustega aitab kindlaks määrata sõiduriista. Seesugusteks tunnusteks võiks olla pehmel pinnal mõni mantlii leiduv, teistest erinev rike, mis igal rattapöördel ühesti kordub. Mõõtes täpselt vahemaa seesuguste märkide vahel saame ratta ümbermõõdu. Siledal ning kõval pinnal ei ole väikesed rikked igakord märgatavad. Siin võivad appi tulla juhused, kus sõites üle juhusliku loigukese, hobuse- või lehmaväljaheite, õli- või rasvupleki ainult väike osa mantlist määrdus, mis edasi sõites jätab teepinnale vastavad äratõmbed. Viimasel juhul tuleb kontrollimiseks mõõta kõigi äratõmmete vahed, sest ühel järgneval pöördel määrdunud koht võis sattuda paksemalt liiva või tolmuga kaetud kohale, mis osa temast kinni kattis ja seega järgmise äratõmbe pikkust ainult ühest otsast vähendas. Asjaolu, et sel puhul ka esimesed rattad jätvavad samasuguseid äratõmbeid, ei muuda asja, sest mõlemate rataste ümbermõõdud on võrdsed, samuti ei ole tähtis sõiduki pikkus.

Edasi auto võib jätta veejälgi, mis pärit jahutajast, samuti õlitilku või -plekke. Nende olemasolust ja asetusest võib asjatundja mõndagi järeldada. Õnnetuse puhul purunenud klaasikillud tuleb korjata üles, märkides enne protokollu nende asukohad. Klaasi äärtel leiduv lihvimisnurk võib osutada õige kasulikuks auto kindlakstegemisel. Samuti tuleb talitada muude mahajäänud autoosadega.

Mis sihis sõiduk liikus, seda aitavad määrata järgmised tähelepanekud. Kui auto seisis kõnnitee ääres, kus kõnniteepoolsed rattad said märjaks või poriseks, samuti kui ta sõidab üle väljaheite või värvilise tolmu, siis kuival teel edasi liikudes jäävad sellest äratõmbed teepinnale, muutudes kord-korralt nõrgemaks, kuni hoopis kaovad.

Kui sõitvast autost tilgub vett või õli, siis paiskub iga tilk liikumissuunas laiali samal kujul nagu see on tuttav verepritsmetest (v. „Kurit. jälgimine“ A. Liit, lhk. 76). Kui aga ühes kohas tee äärel leidub suurem õliplekk, siis võib sellest järeldada pikemat peatust sel kohal. Võib olla kinnitati seal keha ja seepärast pole ülearune otsida selle koha lähedusest toidujäänuseid ja pakkimispaperit kui ka muid sõitjaist mahajäetud esemeid, mis omakord võivad aidata kaasa asja selgitamiseks.

Käänakutelt võib panna tähele, et need algavad enamasti järsu pöördega ja lõpevad laugelt. Selle järel käänanaku alul esimeste ja tagumiste rataste jäljed järsku eemalduvad üksteisest ja ühtuvad kord-korralt jälle käänanaku lõpul. See maksab niihästi autode kui ka mootor- ning jalgrataste kohta.

Hans Gross ja Goddefroy on teinud kindlaks, et liikuvast rattast tekkinud jäljes omandab muld või tolmukiht saehambaid meeldetuletava asetuse, mille suund ühtub liikumissuunaga. Lõpuks, kui auto sõidab läbi vee- või poriloigu, siis paiskuvad sellest tekitatud pritsmed ikka ettepoole, sõidusuunas.

Kui jalgrattasõitja hüppab rattale, asetades jala parempoolsele pedaalile, siis teeb ta lähema sõtkega peaaegu järsu haagi paremale, et leida jälle tasakaalu. Lühikeste võnkumiste järel muutub jälg sirgeks. Kui hüpatakse rattale vasakult poolt, siis on haak vasakul. Mõned sõitjad hüppavad rattale tagant, andes vaba jalaga mõned korrad hoogu. Kui veel meeles pidada, et üks või teine viis oleneb harjumusest, millest alati peetakse kinni, siis võib mõnikord sedagi kasutada sõitja isiku leidmiseks.

Mõningad veoautod on varustatud järelvankriga. Kui see on laaditud kõrge koormaga, siis teatava kiiruse juures koorem hakkab rullama, mille tagajärjel ühe kui teise külje rataste jäljed vaheldumisi on madalamad kui tavaliselt.

Kuulub nüüd kellegi ülesannetesse kuritegude jälgimine ja harjutab ta end auto-, mootor- ning jalgratta jälgede lugemises, siis peab temale soovitama õppida eraldama ka kõiki teisi jälgi, mis sõiduteel tuleb ette. Rääkimata hobuse- ja käsivankri, lapsevankri ja käru jälgedest, võiks tähendada, et mõnikord leiduvad maanteel võrdlemisi sügavad ja pikad, asetuselt mõnd automantli mustrit meeldetuletavad jäljed. Kes nendest kitsikusse satub, see mingi vaadaku mõnd traktorit või isesõitvat rehepeksugarnituuri, siis saab talle tähendatud jälgede päritolu korrapealt selgeks.

Kogu sündmuspaik tuleb igakord üldjoontes kirjeldada ja päevapildistada, seal leiduvad jäljed ja mahajäetud esemed üksikasjaliselt kirjeldada — täpne leiupaik ja kaugus üksteisest, asend ja väljanägemine, pinnapealsed jäljed päevapildistada, ja kui nad asuvad kerges tolmukihis, näpujäljefooliate abil äratõmbed teha, õnsad jäljed aga kipsi abil kujundada.

Päevapildistamisest annab dr. R. Heindl järgmisi näpunäiteid: Otsida välja kõige selgemad jäljed, mis sisaldavad kõige olulisemaid eritunnuseid. Päevapildistamine sündigu enne muid fikseerimistoi- minguid, ülesvõtte tehtagu püstloodis ülevalt alla. Õnsaid jälgi

pildistatagu kunstliku küljevalgustusega, esiteks ühest ja siis vastaspoolsest küljest. Ühes jäljega pildistatagu ka otse jälje kõrvale asetatud sentimeetripael või -pulk. Tarvitatagu tundlikke valgustarata värvitundlikke plaate, kasutades tarbekorral vastavaid filtreid. Lumejälgi pildistades tarvitada eranditult valgustarata värvitundlikke plaate ühes kollase filtriga. Valgustada lühidalt, ilmutada kontrastrikkalt, tarbekorral kõvendada. Kopeerimiseks võtta satineeritud paberit.

Kaastöolistest kriminaalpolitseis.

S. Paju

Kaastöoliste all kriminaalpolitseis mõistetakse harilikult neid juhuslikke abijõude, kes aitavad paljastada või ära hoida üht või teist kuritegu. Neid nimetatakse ka agentideks, vigilantideks jne. Enamalt jaolt on säärased kaastöolised ise kurjategijad või vanglast vabanenud isikud, kes ühel või teisel motiivil, millest allpool veel jutt, annavad ära oma „kaasvõitlejaid“ — teisi kurjategijaid.

Peab tähendama, et varematal aegadel, umbes aastat 50 tagasi, etendasid kaastöolised kriminaalpolitseis väga tähtsat osa. Tol ajal ei oodanud politsei seni, kuni üks või teine kurjategija tuli oma ametivendi politsei kätte mängima, vaid politsei ise provotseeris äraandmisele. Katsuti kaastöolisi ligi meelitada, neile maksti tasu ja hinnati nende teeneid.

Kaastöolisi on politseil alati olnud; võib isegi öelda, et nii vana kui on politsei, sama vana on ka kaastöoliste instituut. Kuid samuti peab ütlema, et nende kaastöoliste tarvilikkuse üle on alati vaieldud. On muu seas väidetud, et säärane kaastöoline pole õieti midagi muud kui salakuulaja sõjas — ainult selle vahega, et nii mõnigi salakuulaja paneb oma elu kaalule isamaa armastuse motiivil, kuna kaastöoline kõik teeb ainult raha eest või aga mõnel inetul motiivil, nagu kättemaksu tahtel, armukadedusest jne. Kuid nagu harilik salakuulaja on kardetav seetõttu, et ta võib töötada mõlema poole kasuks, sellega sutrendades oma sissetulekuid ja vähendades oma riisikot, nii töötab ka kaastöoline tihti ühe kui teise poole, kriminaalpolitsei kui ka kurjategija kasuks.

Eriti halvad on kogemused, mis omal ajal tehti Preisimaal kaastöolistega, keda tol ajal kutsuti vigilantideks. Asi läks isegi nii kaugele, et Preisi kohtuminister keelas teatud piires ära kaastöoliste kasutamise ja seda pärast kahte suurt kriminaalpolitsei sissekukkumist.

Läinud sajandi 30-dal aastal pandi Berliinis toime hulk murdvargusi. Politseil läks korda ühelt murdvarguselt tabada kedagi Rosenthali. Mees salgas kõik maha. Kui politsei meelitas meest suurte rahasummadega ja lubas teda jätta karistamata, hakkas Rosenthal pihtima. Selgus, et kurjategija oli ühes teistega pannud toime lühikese aja jooksul ligi 200 murdvargust. Nüüd hakkas ta

oma ametivendi reetma. Politsei esialgu ei uskunud küll õieti mehe juttu ja seadis tema üle salajase valve. See kestis terve aasta. Rosenthal töötas korralikult, s. o. andis teisi kurjategijaid politsei kätte ja elas ise aumehe elu. See muidugi tõstis murdvarga autoriteeti ja head kuulsust politsei silmis. Seda märkas nupukas mees, ja ta organiseeris uue suure murdvaraste jõugu, mis lühikese aja jooksul pani toime 46 kassavargust. Käies läbi kurjategijatega, sai Rosenthal muidugi alati teada teiste jõukude kavatsustest või toimetatud kuritegudest ja andis sellest teada politseile. Seega oli saadud kätte kahekordne kasu: politsei usaldus püsis ja kardetavaid konkurente murdvarguse alal kõrvaldati. Rosenthali jõuk (n. nim. Chawrusse) tegutses ikka julgemalt. Rosenthal viis politsei oma teadete abil kaugele sellest paigast, kus ta tahtis parajasti oma meestega tegutseda. Kolm aastat tegutses see „kaastööline“, tüs-sas politseid ja teisi kurjategijaid ja teenis palju raha. Lõpuks kukkus aga mees politsei suureks imestuseks sisse ja paigutati vanglasse, kus ta ka suri.

Teine juhtum leidis aset samas Berliinis 1844. a. Keegi luku-sepp B. astus oma soovil Berliini kriminaalpolitsei teenistusse kaastöolisena ja aitas paljastada üht suurt rahavargust. Mees sai selle eest suurema tasu. Ta ei hakanud enam tööle, kõndis ringi ja mängis suurt meest. Et raha teenida, korraldas ta ise murdvargusi, ot-sis selleks kurjategijaid, ja, kui asi oli küps, andis kõik politsei kätte. Mees tarvitas aga veidi palju raha ja korraldas neid murdvargusi lõpuks nii tihti, et politseiametnikud hakkasid mehe vastu kahtlust tundma. Ühel ilusal päeval teatas B. politseile, et tema olevat teada saanud, et lähemal pühapäeva õöl kavatsetakse sisse murda Charlottenburgi lossi, et sealt varastada hõbelaud, mis oli Peeter Suure kink kuningas Friedrich I. B. oli, nagu hiljem selgus, ka selle murdvarguse kava töötanud välja ja selleks abilisi leidnud, kellele ta ise ostis tarvisminevad tööriistad. Kuna asi oli tähtis ja varguse objekt õige kallihinnaline, võeti loss otsekohe salajase valve alla. Pühapäeva õö asemel ilmusid murdvargad aga kohale juba neljapäeva õöl vastu reedet. Vargad võeti kinni ja nende seas ka lukusepp B., kes ei oodanud politseid nii varakult, seda enam, et tema oli politseile teatanud teisest murdvargusest, mis samal õöl pidi toimuma Berliini Köpenicki linnaosas. See juhtum otsustas nii hästi B. kui ka n. nim. vigilantide saatuse Preisi kriminaalpolitseis.

Nagu juba tähendatud, ei saa politsei salajaste kaastöolisteta läbi, kuid neid ei meelitata enam juurde ja ei võeta huupi. Leidub alati küllalt kurjategijaid, kes vabatahtlikult ilmuvad politseisse oma ametivendi reetma.

Mispärast see sünnib? Motiive selleks on palju, ja kõigi juures peatuma jääda pole võimalik. Allpool on toodud vaid üksikud tähtsamad motiivid, mis sunnivad kurjategijaid sõbrustama oma vaenlasega, politseiga, ja töötama oma ametivendade vastu. Olgu veel tähendatud, et raha etendab muidugi suurt osa reetmise juures, kuid kaugeltki mitte ainult raha, sest politseil ei ole harilikult kä-

sutada suuremaid summasid, millega saaks rahuldada kaastöölisi. Ainult tähtsate suurte kuritegude toimepanemisel võib politsei ülesandjaile maksta suuremaid rahasummasid.

Tähtsaks motiiviks on armukadedus. Olgugi et ka kurjategijad oma armulugusid harilikult omavahel likvideerivad, kusjuures sarnase likvideerimise tagajärjeks on — vähemalt suurlinnades — harilikult mõni roim, läheb mõni kurjategija siiski politseisse, et kätte maksta truudust murdnud ametivennale või õnnelikumale konkurendile. Kaugelt suurema protsendi neist lugudest moodustavad naiste üleelamised, kes ka tähendatud motiivil kõige enam lähevad politseisse. See on veel seletatav seega, et naised jõuga palju teutseda ei saa ja juba seetõttu on sunnitud tarvitama teisi teid.

Väga tähtis, võib olla isegi tähtsaim motiiv äraandmiste juures on kättemaksu soov saagi ebaõiglaselt jaotamise puhul. Saagi pärast on alati tülid lahti, kui kuritegu on toimitud mitme kurjategija poolt. On teada juhtumeid, kus kurjategijad pärast õnnelikult läbiviidud kuritegu tapavad mõne kaaslase, et suurendada ülejäänute saaki. Ja tihti läheb õnnelikult küll ellujäänud, kuid saagi jagamisel tüssatasaanud kurjategija politseisse, et kaaslastele kätte maksta — ja ise raha omandada, mis saagi jagamisel saamata jäi. Kõige huvitavam saagi jagamisest osavõtmise juures on see osa, mida etendavad kurjategijad, kes küll teatavast kuriteost pole võtnud osa, kuid kes selle toimimisest aegsasti teada on saanud ja ühtlasi ka teavad kes on kurjategijad. Siis otsitakse mehed üles, aetakse juttu ja lastakse varsti läbi paista, et ka teistel on teada, kes teatava kuriteo pani toime. Nüüd ei jää kurjategijail muud üle, kui sarnasele kaasteadlasele ka osa saagist anda; muidugi ei ole see osa suur, võrreldes „töötegijate“ osaga, kuid anda tuleb. Saksa kurjategijail on isegi oskussõna sarnase saagi osa kohta, seda kutsutakse „Hellig'iks“ ja selle osa nõudmist „põletamiseks“ („Brennen“). Nüüd aga juhtub tihti, et suure vaeva nägijad ja riskeerijad ei anna teadajale osa saagist, või et antud osa on saaja arvates nii tühine, võrreldes terve saagiga. Siis minnakse tihti politseisse. Jällegi kättemaks ja raha ahnitsemine. Olgu siin tähendatud, et jutud kurjategijate aust ja truudusest üksteise vastu, mis eriti figureerivad saksa romaanides ja juttudes („Spitzbubenehre“ ja „Gauertreue“), on enam-vähem tuulest võetud. Sõna peetakse ja saladust hoitakse seni, kuni see on kasulik, ja seni, kuni ei kardeta teisi. Mõne jõugu liikmed peavad kahtlemata niisugust truudust, kuid selleks sunnib ainult püstol, nuga või rusikas või aga enesekaitse instinkt: ei taheta ühes teistega langeda politsei kätte.

Edasi on tähtsaks äraandmise motiiviks kurjategijate juures soov päästa nii palju kui võimalik oma nahka. Kui tabamise hädaoht on suur, kui viibitakse juba vanglas või kui katsutakse politsei tähelepanu pöörata enda isikult mõnele teisele isikule, siis tunnistatakse jällegi politseile oma patud ja — peaasjalikult — teiste kurjategijate omad.

Lõpuks olgu juhitud tähelepanu veel ühele motiivile, mis esimesel pilgul näib vähikule absurdseks ja luuletatuna, mis aga tege-

likus elus mängib teatud osa: kurjategijad muutuvad äraandjateks sõpruse tõttu kriminaalametnikega. Retsidivistid, kellel on palju tegemist olnud kriminaalametnikega, teavad väga hästi, kuidas võidakse nendega käituda nende vangistamisel ja kuidas tegelikult üks või teine ametnik nendega käitub. Kas kohe pannakse käed raudu või mitte, kas räägitakse inimlikult või kurjustatakse, see ja mõned teised kriminaalametnikkude käitumisviisid kurjategijatega jäävad neile meelde. Ja seda head käitumist (nii palju kui seadus seda üldse võimaldab) ei unustata mõnikord, seda katsutakse tasuda. Tasutakse aga seega, et kriminaalametnikule antakse teada, kes missugusest selgitamata kuriteost võttis osa, kus keegi katseb midagi korraldada jne. Muidugi ei juhtu neid lugusid tihti, kuid neid juhtub.

Juba eelpool toodi võrdlus kriminaalpolitsei kaastöölise ja salakuulajate vahel sõjas. Nende tegevuse sarnadus seisab ka tegevuse tagajärgedes. Kui salakuulaja tabatakse, lastakse ta sõjapäevil harilikult maha. Ka äraandja kurjategija elu pole kuigi kindlustatud, kui selgub, et tegemist on äraandjaga. Ameerika suurlinnades tapetakse sarnane äraandja harilikult maha, Euroopa linnades juhtub see harvem; korralik nahatäis, mis mõneks nädalaks voodi paneb, on aga äraandjale igatahes kindel. Varematel aegadel põletasid kurjategijad oma ametivennale äraandjale harilikult erimärgi näkku: risti otsaette või laia joone palgele, et hoiatada teisi kurjategijaid äraandja eest. Olgu kuidas on, aga politsei katsub arusaadavalt hoida oma salajasi abilisi: nad areteeritakse ühes teistega, neile võimaldatakse ärasõit teise linna jne. Kuid kurjategijate silmad ja kõrvad on teravad ja tihti juhtub, et isegi areteeritud äraandja teguviis saab teatavaks. Nii mõnigi äraandja on juba vanglas oma kaaslaste käest tublisti peksta saanud, vaatamata järelevalvele ja kõvale režiimile.

Kas aga ei saaks üldse loobuda salajaste abiliste kaastööst? Arvatavasti kunagi. See kuritegude avalikukstegemise viis on püsinud aastatuhandeid ja jääbki püsima seni kuni püsib kuritegu, s. o. seni kuni püsib maailm.

Poliitiliste kuritegude katte all toimitud kriminaalkuritegudest.

O. Tomingas

Poliitiliselt segastel aegadel pannakse sageli toime kuritegusid, mis oma iseloomult on puht-kriminaalkuriteod, millele aga püütakse anda poliitiline ilme. Püütakse kasutada konjunktuuri. On selge, et sarnased ajad soodustavad kuritegusid, aitavad kaotada jälgi, lubavad kurjategijatele julgemalt tegutseda kui rahulistel aegadel. Eriti tuleb seda tähendada revolutsiooniaegade kohta, mil

meeled on ärevil ja ei suudeta seda näha ja tähele panna, mida nähakse normaalsetel aegadel; raske on vahet teha, kus lõpeb revolutsioon ja kus algab kriminaalkuritegu. Roimareil, röövleil, vargail ja petiseil on kõnesolevais oludes võrdlemisi kerge peita oma tegusid poliitiliste sammude taha, anda harilikule kuriteole saladuslik poliitiline ilme. Juhtub isegi, et mõni kogenud kurjategija oskab ennast seada kangelase seisukorda — muidugi alles siis, kui ta on langenud oma kuritegude toimepanemise tagajärjel politsei kätte. Igal juhul aga võib osav kurjategija, kes oskab parajal silmapilgul oma tegusid katta poliitilise teo varju, olla kindel, et osa inimesi vaatab temale kui kannatajale, pealegi ilmsüütult kannatajale, kes võideldes rahva huvide eest, on sattunud kurja politsei kätte. Võib isegi juhtuda, et säärane kurjategija saab kergema karistuse osaliseks, et temale isegi täielikult antakse armu, kui kohtunikel ei lähe korda paljastada kuritegu ja selle toimepanemise motiive ja näidata, et tegemist on kõige harilikuma kriminaalkurjategijaga.

Võib täie õigusega öelda, et iga revolutsiooni ajal on kerkinud päevavalgele kriminaalkurjategijaid, kes on püüdnud kasutada olukorda ja pugeada mitmesuguste poliitiliste loosungite taha: nende sisu pole sarnastele „revolutsionääridele“ tähtis, täna nad tarvitavad ja kasutavad üht loosungit ja homme teist, sõltuvalt sellest, mis on kasulik. Nagu jutustab Hans v. Hentig, tegutses Prantsusmaal revolutsioonijal terve rida röövlite jõukasid, kes rändasid ühest kohast teise, röövides ja riisudes kõikjal. Ühes kohas nad astusid välja kõige kindlamate kommunistidena ja „töötasid kurnatud rahva eest“, teisel nad tegutsesid „õnnetu kuninga truualamlike teenrikena“. Tähtis polnud neile loosung, tähtis oli ainult inimeste meelevolu vastavas maanurgas ja see, keda tuli paljaks röövida: kas aadlikku seisusse kuuluvaid inimesi, vaimulikke, kaupmehi või kedagi muud. Samasuguseid nähteid tuli ilmsiks teatavasti ka Venemaal pärast 1917. a. revolutsiooni. Kõik, kes tol ajal elasid Sise-Venemaal, mäletavad kuritegusid, mis pandi toime mõne poliitilise lööksona all ja mis muud polnud kui kõige harilikumad kriminaalkuriteod: tapeti, riisuti, rööviti ja varastati „vaese piinatud ja kurnatud rahva“ nimel! Ja teadupärast kuulus ka enamlastel tükk aega, enne kui nad lahti said sääraseist isehakanud rahvapäästjaist, nende vastu võideldi kõige karmimalt, ja harilikuks karistuseks oli mahalaskmine. Samuti tõi niisuguseid nähteid endaga kaasa ka Saksa-maa 1918. a. revolutsioon. Murti sisse jõukamate inimeste korteritesse sõjariistade otsimise ettekäändel, võeti kaasa, mis kaasa võtta oli ja mindi edasi. „Keelatud kirjandus“, „keelatud sõjariistad“ olid katteks, mille all tegutsesid vargad ja petised. Harilikult kanti ka sõjaväe mundrit, mis „läbiotsitavale“ eriti imponeeris ja teda ei lubanud mõttele tulla, et tegemist on hariliku kriminaalkurjategijaga. Samuti pandi toime „rekvisitsioone nälgiva rahva“ heaks: nälgivaks rahvaks olid osavad kurjategijad, kes oskasid tabada momenti ja kasutada segaseid olusid oma kasuks.

Siin võiks tähelepanu juhtida ühele kuriteoliigile, mis on iseloo-

mustav revolutsioonigaegadele ja millele on samuti mõnel korral kat-
sutud anda poliitiline ilme. Revolutsioonid ei möödu harilikult
ohvriteta. Ja alati leidub isikuid, kes teevad võitluses langenute
taskud tühjaks või, kasutades teatud inimese surmasaamist tänavla-
hingus, teevad tühjaks tema korteri — muidugi jälle mingisuguse
poliitilise lööklause all. Nii, näiteks, tuleb lugeda harilikuks krimi-
naalkuriteoks väärtasjade omandamist endiselt vene tsaarilt ja tema
perekonnaliikmetelt pärast nende mahalaskmist juulikuus 1918 Sibe-
ris, millest üksikasjaliselt kirjutab kohtu-uurija Sokoloff andmetel,
mida ta kogus teopaigal ja selle ümbruskonnas. Saksamaal oli kom-
munistide mässu päevil Kesk-Saksamaal harilikuks nähteks, et tape-
tutel tehti taskud tühjaks ja võeti kaasa, mis vähegi sai kaasa võtta.
Samuti riisuti paljaks nende isikute laibad, kes langesid Münchenis
1919. a. sealse nõukogude valitsuse kukutamisel: uurimuste järgi
lasti maha kokku 184 eraisikut, kusjuures 68 juhul tehti tapetute
taskud tühjaks. Need juhud näitavad selgesti, et kriminaalkurja-
tegijail on ükskõik, kes võitleb ja kes langeb — tuleb ainult kasu-
tada olukorda.

Muidugi pannakse poliitiliselt segastel aegadel toime kõikisugu-
seid kuritegusid poliitiliste motiivide katte all, kõige enam vargusi
ja nähtavasti ka seksuaalkuritegusid. Võõra vara omandamine sü-
nib mitmel viisil, rippuvalt võimalustest ja üldisest olukorrast. Mõni
kriminaalkurjategija poetab ennast mõnesse poliitilisse organisat-
siooni, et parajal ajal kaduda partei kassaga või et õigel silmapilgul
tühjendada „poliitilise vastase“ korter või et, kasutades oma orga-
nisatsiooni, kaubitseda keelatud sõjariistadega või et korjata raha
poliitiliste sõprade või toetajate käest ja et siis ühes kogutud rahaga
kaduda. Seksuaalkurjategijad jällegi katsuvad ennast poetada
noorte organisatsioonidesse, et seal kasutada olukorda ja rahuldada
oma ebanormaalseid kirgi. Juhtub, et mõlemad kurjategijate tüü-
bid ühinevad ühes isikus. Alati on tegemist kogenud elukutselise
kurjategijaga.

Allpool mõned näited, kuidas sarnased kurjategijad tegutsevad
ja kui osavalt osatakse mõnikord kasutada poliitilist konjunktuuri
kriminaalkuritegude toimepanemiseks. Juhtumid on toodud dr.
B. Veissi raamatust „Polizei und Politik“.

Fritz Verner Flesch, sündinud 1899. a. Berliinis, oli pärit võrd-
lemisi jõukast juudi perekonnast. Tema alustas oma poliitilist tege-
vust 1922. a., päeval, mil tapeti saksa juudisoost välisminister Ra-
thenau. Selle ajani ta oli vaid tülik oma vanematele ja neile, kellel
oli õnnetus temaga lähemalt kokku puutuda. Gümnaasiumist tuli
tal enne selle lõpetamist lahkuda. Ta astus ühe äri teenistusse. Seal
kõrvaldas tema raha, mida isal tuli tasuda. Maailmasõja viimasel
aastal astus ta sõjaväkke. Rinnel ta kunagi ei olnud, nagu harilikult
kõik temataolised kangelased, kes arvavad heaks sõidida kuskil kau-
gel seljataga, kus elu on hädaohtu. Revolutsiooni puhkemisel Sak-
samaal astus mees ühendusse parempoolsete radikaalsete organisat-
sioonidega. Ta muutus korruga üliõpilaseks ja hakkaks mängima

teatavat osa „üliõpilaste kaitse“ (n. nim. Studentenwehr), mis kuulus parempoolsete ühingute hulka. See tegevusväli oli talle aga nähtavasti liig piiratud ja ta astus ühendusse veel teiste radikaalsete organisatsioonidega. Ajanõuete kohaselt muutus ta äkki leitnandiks, kes uhkusega kandis talle „vahvuse“ eest „annetatud“ ordumärke. Neis organisatsioonides etendas ta alati kirglike juutide vastase osa, vaatamata sellele, et ta ise oli puhastverd juut. Vanemad nähtavasti üldse ei uurinud, millega nende poeg tegeleb ja olid kurvad, et poisil pole kindlat tööd. Lõpuks nad otsustasid saata poja Brasiiliasse. Kuid juba 1922. a. ilmus mees ootamatult Saksamaale tagasi, kusjuures tal oli kaasas suurem rahasumma — 50.000 saksa marka, mida ta oli oma seletuse järgi suutnud koguda kahe aasta jooksul. Tegelikult ta pettis selle raha välja ühelt Hamburgi ärielt, nagu hiljem selgus. Jõudnud Saksamaale tagasi, astus Flesch otsekohe jälle ühendusse radikaalsete parempoolsete parteidega ja katsus kõigest väest ühendusse astuda parempoolsete saksa riigipäeva liikmetega. Nüüd ta tegutses juba Lõuna-Ameerika sakslaste „usaldusmehe“na. Tegelikult — ja seda selgitas poliitiline politsei õige pea — olid need Lõuna-Ameerika sakslaste ringkonnad, kes puutusid kokku mehega, tema peale väga vihased: vargustega, pettustega ja kõiksuguste kelmustega mustas ta sakslaste nime, nii et sakslastel ei jäänud lõpuks muud üle, kui teda tagasi saata kodumaale, varustades teda tarvilise rahaga. Varstigi tuli suurpäev Flesch'i elus. Rathenau tapeti, ja Flesch andis saksa rahvuslaste riigipäeva liikmele dr. Helfferich'ile, kes päev varem oli riigipäeval pidanud väga terava kõne Rathenau vastu, üle lillekimbu, millele oli kinnitatud lint „saksa sõjaväelaste ühingu poolt Lõuna-Ameerikas“. Kuna parajasti sai teatavaks Rathenau tapmine, tõusis kahtlus, kas Flesch ei ole ühenduses roimaritega. Ta võeti vahi alla, lasti aga peagi jälle vabadusse, kuna selgus, et tal ei olnud mingit ühendust roimaritega. Rathenau mõrtsukate protsessi ajal läks tal korda võltsitud dokumentide abil pääseda Leipzigi kaebealuste juurde vanglasse. Tagasisõidul Berliini võeti mees uuesti vahi alla, kuna ta rongis sõimas ja laimas kõiki, eriti vihane oli ta sel korral juutide peale. Samal 1922. a. toimetati atentaat ajakirjaniku Harden'i peale, kallaletungijaks oli endine ohvitser, leitnant Ankermann, kellel läks korda põgeneda. Seda kasutas Flesch ja hakkas jõukamate inimeste juures raha koguma põgenenud Ankermann'i heaks. Ta saigi raha, kuid seda Ankermann ei näinud kunagi. Kuid aja jooksul selgus Flesch'i tõeline iseloom ka tema „poliitilistele sõpradele“, nii et sellel pinnal ei saanud mees enam kasulikult töötada. Kuna tal oli vaja raha, katsus ta veel kord õnne ja kukkus lõpuks sisse. Berliinis suri keegi suurtööstur. Ajal, mil kõik tema perekonnaliikmed viibisid matusel, ilmus Flesch tema korterisse, tähendas teenijaskonnale, et ta on kadunu venna poeg, riietus ümber ja võttis kaasa kõik väärtasjad, mis ta kätte leidis. Laenanud veel teenijalt raha surnuaeda söitmiseks, kadus vennapoeg, kelles politsei tundis „poliitikategelase“ Flesch'i.

Umbes samasugune tüüp nagu kirjeldatud Flesch oli ka Ervin

Niebuhr. Tema sündis Hamburgis 1888. a. Ta langes kohtu kätte juba enne maailmasõda, nimelt 1913. a., kus teda dokumentide võltsimise eest ühenduses pettusega karistati viiekuulise vangistusega. 1921. a. karistati teda jällegi pettuste eest. Tol ajal ta tuli nähtavasti esimest korda mõttele hakata tegutsema poliitilisel alal, s. o. kasutada konjunktuuri isiklike hüvede kättesaamiseks. Mees astus saksa rahvuslaste parteisse, hakkas tegutsema agitaatorina ja oli mõni aeg ajalehe „Deutsches Tageblatt“ kaastööliseks. Meest tunti Berliinis ainult kriminaalpolitseis, kus olid teada tema eelkaristused ja samuti tema homoseksuaalsed kalduvused. Kuid juba novembrikuul 1923 õppis teda tundma ka poliitiline politsei. Teda kutsuti politseipresiidiumi tunnistajana ühe oma „poliitilise sõbra“ süüteo asjas. Mees sinna ei läinud, vaid vastas uhkelt, et tema kui saksa rahvuslane ei astu üle Berliini politseipresiidiumi läve seni, kuni I A osakonda (poliitiline politsei) juhib juut. Selle eest (ametniku auhaavamise eest) sai mees kohtu poolt kahekuulise karistuse osaliseks. Aegamööda hakkas ta loobuma sarnasest „poliitilisest“ tegevusest ja üle minema puht-kriminaalkuritegevusele. Ta nimetas ennast „cand. jur.“ või „dr. jur.“, advokaadiks, kohtuameti kandidaadiks jne. Ta sattus politsei kätte mitmesuguste pettuste ja homoseksuaalsete kuritegude pärast. Sattunud politsei kätte, andis ta viimasele ebaõigeid andmeid oma isiku suhtes; kui see tuli ilmsiks, põhjendas kurjategija oma teguviisi seega, et tema, kui vana rahvusliku partei liige, pidavat kartma kommuniste, kes ähvardavat temale kallale tungida, mistõttu tema ei saavat kuskil tegutseda oma õige nime all. Pärast vabanemist vanglast asus Niebuhr uuesti Berliini elama ja avas õigusteadliku büroo. Sel ajal arvas tema paremaks mängima hakata pahempoolsete ilmavaadetega meest ja kirjutas hulk süüdistusi politseipresiidiumile politseiohvitserite kohta, keda ta arvas meelsuselt seisvat parempoolsete leeris.

Neile juhtumeile võiks lisaks tuua veel ühe näite, mis tõendab, et poliitiliselt pinevad ajad mõjutavad ka noorsugu — ja kahjuks mitte heas mõttes.

1924. a. tapeti Berliini läheduses 15-aastane koolipoiss G. Beyer. Laiba leidmisel olid õpilasel silmad rätikuga seotud. Rinna külge oli kinnitatud sedel, mille esiküljel seisis: „Kadu fashistidele! Kommunistliku partei täidesaatev komitee.“ Teisel küljel oli pealkirjaks: „Mahlsdorfi (koht Berliini läheduses) must nimekiri.“ Sellele järgnes 12 nime loetelu, kus oli tõmmatud maha Beyeri nimi. Sedel tahtis näidata, et tegemist on poliitilise roimaga ja et süüdlast tuleb otsida kommunistlikus parteis. Politsei tegi peatselt selgeks, et tegemist on fiktiivse poliitilise roimaga ja et tapjaks on 19-aastane poe-sell H. L. Sellel mehel oli vaatamata tema noorusele juba õige kirju minevik seljataga, ta oli suutnud võõrast raha omandada, dokumente võltsida jne. 1923. a. hakkas ta tegelema poliitikaga ja püüdis astuda ühendusse parempoolsete parteidega, ühtlasi aga luues side-meid kommunistidega. Viimased kahtlustasid teda kui poliitilise politsei või äärmiste parempoolsete organisatsioonide agenti. 1924. a.

õppis tema tundma Beyer'i, kes tahtis tema kaudu astuda parempoolsetesse organisatsioonidesse. 26. mail — tapmise päeval — jalutasid mõlemad noored mehed ja hakkasid lõpuks harjutama laskmises. Laskmisel tappis L. kogemata oma noore sõbra. Et nüüd pääseda igasugustest karistustest, mõtles L. välja „poliitilise“ kombinatsiooni. Ta kinnitas tapetu kuue külge eeltähendatud sedeli ja arvas, et keegi ei suuda selgeks teha, mis õieti sündis ja kes on süüdlane. See juhtum on väga õpetlik ja iseloomustav noorsoole, kes poliitiliselt mürgitatud õhus peab üles kasvama, õppima ja leiba teenima.

Kapten Dreyfus'i protsess.

V. Rebane

Varsti möödub 40 aastat sellest ajast, mil algas kuulus Dreyfus'i protsess, mis omal ajal lõi suuri laineid üle maailma ja mille kohta tihti veel kõneldakse ja kirjutatakse meiegi päevil. Võib vist eksimatult öelda, et kohtumõistmise ajaloos ja kohtumõistmise eksituste loetelus pole ükski juhtum äratanud sarnast tähelepanu kui kõnesolev protsess. Õige — tegemist polnud surmanuhtlusega, Dreyfus mõisteti „ainult“ eluksajaks kinni, kuid kohtuotsus oli ekslik ja oli pealegi ettekavatsetud. See otsus oli 10 aasta jooksul elavaks kõneaineks, see otsus lahutas prantsuse rahva kahte vaenulisse leeri, ja selle otsuse nimel võitlesid Prantsusmaal kaua aega need võimud ja jõud, mis üldse kunagi prantslaste elus on osa etendanud; see võitlus käis elu ja surma peale. Võitlusest võtsid osa: sõjavägi ja kirik, seltskond ja sotsialism, demokraatia ja reaktiiviolitised jõud, kirjanikud ja poliitikategelased, edumeelsed ja tagurased. Võitlus käis tõe ja õiguse pärast; harva on inimsoo ajaloos nii vihaselt ja nii innukalt võideldud tõe jaluleseadmise eest kui Dreyfus'i protsessi ajal ja kümme aastat pärast seda protsessi. Et lõpuks võitis tõde, näitab, et inimkond polegi nii halb kui armatatakse öelda, et tõel ja õigusel on alati lootusi pääseda võidule.

22. detsembril 1894 otsustas prantsuse sõjakohus Pariisis ühel häälel mõista süüdi 14. suurtükiväe rügemendi kapteni Alfred Dreyfus'i, kes oli komandeeritud kindralstaabi juurde Pariisi; kohtuotsusega alandati kapten Dreyfus ühtlasi reameheks ja saadeti asumisele eluksajaks Kuradi saarele. 5. jaanuaril 1895 viidi austmises alandamise otsus täide ja paar päeva hiljem saadeti Dreyfus Kuradi saarele, väikesele, prantsuse Guyana läheduses asuvale saarekesele.

Milles süüdistati Dreyfus'i ja kuidas kerkis üldse päevakorrale süüdistus tema vastu?

Dreyfus oli pärit jõukast juudi perekonnast Mülhauseni linnast, ja kõike seda, s. o. et ta oli juut, oli pärit Elsassist ja oli jõukas, seletati protsessi ajal tema kahjuks. 1893. a. viidi ta üle Pa-

riisi prantsuse suure kindralstaabi juurde. Samal aastal sai prantsuse sõjaministeerium teada, et mõned salajased dokumendid või nende sisu on kindralstaabist edasi antud kahe välisriigi esindajale, nimelt sakslastele ja itaallastele. Prantsuse vastuluure tegutses terve aasta, et leida äraandjat, keda arvati leida võivat ainult kindralstaabi teises büroos, kus töötas muude seas ka Dreyfus, kuid tagajärgi need otsimised ei annud. Siis sai kindralstaabi teadete osakonnas teeniv komandör Henry kätte ühe kirja (kohtus antud seletuste järgi ühe salaagendi kaudu), mis oli adresseeritud Preisi sõjaväelisele esindajale kolonel Schwarzkoppen'ile ja mis endast moodustas kaaskirja salajaste dokumentide juurde, mis saadeti tähendatud sõjaväelasele. Kiri koosnes neljast päris õhukesele paberile kirjutatud leheküljest. Pealtnäha oli käekiri moonutatud. Kirjal puudus allkiri, samuti ei olnud temale märgitud saatmise, resp. kirjutamise aega. Kirjas tähendati, et selle kirjutaja saadab kolonelile ühes kirjaga mõningad dokumendid ja andmed: uute laske-eeskirjade kohta, uute sõjaväeosade formeerimise kohta, Madagaskari saare kohta, suurtükiväeosade ümbergrupppeerimise kohta ja ühe uue suurtüki konstruktsiooni kohta.

Kes võis olla selle kirja autoriks? Arvati, et ta peab kindlasti olema kindralstaabi II büroos, kus töötas ka Dreyfus, ja kahtlus langeski temale. Ta oli elsasslane ja ta oli juut. Arvati, et just tema võibki seetõttu olla riigi äraandjaks. Võrreldes tähendatud kirja (mis protsessi ajal sai kuulsaks „Bordereau“ nimetuse all) ja Dreyfus'i käekirja, leiti et käekiri on samane. Hakati suure saladuse katte all asja selles suunas jälgima. Kutsuti appi eksperte. Kaks asjatundjat uuris salajaselt Dreyfus'i ja Bordereau käekirja; tulemuseks oli, et üks asjatundjaist — Gobert, prantsuse panga ekspert — jõudis otsusele, et käekirjad ei ole identsed, et Bordereau pole kirjutatud Dreyfus'ilt, kuna teine — Bertillon, kes hiljem kuulsaks sai uurimuste alal kurjategijate isikute kindlakstegemise küsimuses — tuli arvamusele, et käekirjad on identsed, on ühe isiku käekirjad. See arvamus oli asjaomastele ringkondadele mõõduandev. 15. oktoobril 1894 areteeriti kapten Dreyfus. Kuid juurdlus ei toonud päevavalgele midagi, mis oleks kompromiteerinud Dreyfus'i. Viimase korteris pandi toime põhjalik läbiotsimine. Otsiti kõigepealt paberit, mis oleks sarnanenud sellele, millele oli kirjutatud Bordereau. Sarnast paberit ei leitud. Üldse ei leitud midagi, mis oleks võinud kuidagi varju heita kahtluse all olijale. Uuriti Dreyfus'i elu ja elukombeid. Ta elas tagasihoidlikult, tal polnud võlgu, ei raisanud raha, ei joonud, ei mänginud hasartmänge ega polnud tal armukest. Jäi ikka ainult Bordereau ja küsimus, kas Dreyfus'i käekiri ja Bordereau käekiri lähevad ühte. Kutsuti appi veel kolm eksperti. Kaks neist olid arvamusel, et Bordereau on kirjutatud Dreyfus'i poolt, kuna kolmas eitas seda kindlasti.

Eeluurimist toimetas sõjaväelane: major du Paty de Clam. Nagu hiljem selgus, toimetas tema seda eeluurimist viisil, mis võis pruugiks olla keskajal. Ta ei teatanud vangistatule üldse milles

asi seisab, milles teda süüdistatakse. Ta tungis ööseti vangikamb-
risse, äratas järsku Dreyfus'i ja pani talle ette kõiksuguseid küsi-
musi. Ta dikteeris Dreyfus'ile üksikuid osi Bordereaust, mille ole-
masolust Dreyfus'il polnud aimugi; ta hoidis mõneks hetkeks Bor-
dereau osi Dreyfus'i silme ees ja küsis, kas see olevat tema, Drey-
fus'i, käekiri. Ta käitus õige jämedalt ekspert Gobert'iga, sest see
oli teisel arvamusel Dreyfus'ist kui uurija. Terve eeluurimine sün-
dis sihilikult: ei otsitud süüdlast, vaid otsiti, kuidas tõendada Drey-
fus'i süüd. Kaebealusele pandi süüks, et ta tunneb saksa keelt ja
et ta on tihti sõitnud Elsassi, kuid meelega ei tahetud arvesse võtta
seda, et mees oli Elsassist pärit, et seal elasid tema vanemad ja su-
gulased, et elsasslased räägivad saksa keelt.

Kohtu ees tõendas Dreyfus igapidi oma süütust — kuid asjata,
sõjakohus mõistis ta süüdi. Ainsaks süütõenduseks oli Bordereau,
kõik muu oli kohtunikele tähtsusetu. Otsus tehti motiveerimata,
ta põhjenes vaid Bordereau'le ja kahe kindrali — Boisdreffre ja
Gonse — arvamusele, kes tähendasid, et nad on jõudnud veendu-
musele, et Dreyfus on süüdlane. Kõige tulisemalt tunnistas Drey-
fus'i vastu komandant Henry, kes protsessi ajal näitas tema peale
ja hüüdis: „Tema oli kirjutaja, mina tean seda, mina vannun se-
da!“ Seitse kohtunikku, s. o. kohtu koosseis, laskis ennast mõju-
tada sarnastest ütelustest, ei suutnud enam selgesti näha; kõik nad
tõendasid seda hiljem kassatsioonikohtu ees. Otsus tehti ühel hää-
lel ja süütu degradeeriti ja saadeti eluksajaks asumisele kaugele ko-
dumaast.

Möödus kaua aega enne kui Dreyfus'i sugulased ja sõbrad
jõudsid süüdimõistetule võita suuremat poolehoidu. Juba 1895. a.
lõpul hakati siin ja seal Prantsusmaal avalikult kõnelema, et Drey-
fus on süütult asumisele mõistetud. Kuid alles 1896. a. novembris
võttis asi uue pöörde: sel ajal ilmus Bernhard Latzare'i esimene
avalik kiri Dreyfus'i asjas. Sellest ajast peale algas äge võitlus
Dreyfus'i süüasjas. Ühel pool seisid Bernhard Latzare, Emile Zola,
kaitsja Labori, Joseph Reinach ja — veidi hiljem — kolonel Pic-
quart, teisel pool aga — peaaegu terve prantsuse kindralstaap ja
tagurlised Prantsusmaa ringkonnad.

Võib olla, oleks Dreyfus'i sõbrad asjatult võidelnud, kui neile
poleks tulnud appi juhus. 1896. a. maikuul sattus prantsuse vastu-
luure kätte kaart, mis ühe välisriigi agent oli adresseerinud major
Walsin-Esterhazy'le. Alustati juurdlus. Kolonel-leitnant Picquart,
tark ja selge peaga sõjaväelane, kes oli tol ajal teadete büroo juha-
tajaks, alustas juurdlust, ja see näitas, et Esterhazy pidi seisma
ühenduses saksa sõjaväe atašeeaga. Siis tekkis kahtlus: kas Ester-
hazy polnud ka selle Bordereau autoriks, mis sai hukatuseks Drey-
fus'ile?

Kuid Dreyfus'i sõbrad eksisid siiski, kui nad arvasid, et eeltä-
hendatud juurdlus tuleb neile appi. Olgugi et kindral Gonse, tol
ajal silmapaistvamaid prantsuse sõjaväelasi, jõudis arusaamisele,
et Esterhazy on süüdi, toimetati uurimist nii, nagu oleks tegemist

mõne komöödiaga. Esterhazy kasuks astusid välja kõrged sõjaväelased, et ainult nurja ajada Dreyfus'i päästmist. Vaatamata sellele, et kolm uut eksperti leidsid väga palju sarnadust Esterhazy käekirja ja Bordereau oma vahel, ja et nad jõudsid arvamusele, et Bordereau on kirjutatud inimese poolt, kes katsus järele aimata teise isiku käekirja, mõisteti Esterhazy 11. jaanuaril 1898 õigeks.

Näis, nagu oleks nurjunud viimane Dreyfus'i sõprade kindel lootus tõendada tema süütust. Kuid siis astus esiplaanile Dreyfus'i kaitseks kuulus prantsuse kirjanik Emile Zola. Teisel päeval pärast Esterhazy protsessi lõppu avaldas Zola ajalehes „L'Aurore“ avaliku kirja prantsuse presidendile pealkirja all „J'accuse!“ („Süüdistan“), mis on saanud maailmakuulsaks. Selle ülihuvitava kirja äratoomiseks ei jätku kahjuks ruumi. Olgu ainult niipalju tähendatud, et Zola pöördus kirjaga prantsuse presidendi kui Prantsusmaa esimese kodaniku poole ja süüdistas kirjas kõiki, kes aitasid kaasa Dreyfus'i süütult asumisele saatmisele. Zola süüdistas du Paty de Clami, komandant Henryt, kindraleid Boisdeffre't ja Gonse'i, eksperte. Tagajärg oli see, et süüdistatud isikud alustasid protsesses Zola vastu. Ja just seda Zola tahtiski, ta tahtis ilmuda vandekohtu ette, et seal näidata, kuidas töötati Dreyfus'i vastu ja kuidas kõige jõuga katsuti teda tembeldada kurjategijaks. Zola protsessid (arvult kolm) ei toonud küll otseselt asjale kasu, kuid tema manifest avaldas Prantsusmaal hiiglamõju. Terve Prantsusmaa vaidles Dreyfus'i protsessi küsimuste üle. Pariisi teatrites mängiti tükki, mille sisuks oli Dreyfus'i protsess. Korraldati demonstratsioone. Ja kui Zola 1898. a. seisis kolmandat korda vandekohtu ees Versailles'is, pidid ratsaväeosad hoolitsema korra eest tänavail.

Ja just Dreyfus'i vaenlased ise aitasid kaasa Dreyfus'i esimesele tähtsamale võidule võitluses. 7. juulil 1898, vastates parlamendis ühele arupärimisele, seletas sõjaminister Cavaignac, et Dreyfus'i süü on päevaselge, et seda tõendab uus, vastleitud dokument. Ja ta luges parlamendile ette kolm kirja, mis olevat vahetatud 1896. a. saksa sõjaväelise esindaja ja itaalia sõjaväelise esindaja Panizzardi vahel Pariisis. Kahes kirjas oli jutt muu seas „teatud isikust D.“ ja kolmandas seisis sõna-sõnalt: „Kuulen, et on tulemas uus arupärimine Dreyfus'i asjas. Kui minult peaks küsitama midagi, saan seletama, et minul pole kunagi olnud suhteid selle juudiga. Ja kui Teid peaks küsitama, seletage sedasama...“

Minister seletas, et ta on isiklikult asja uurinud ja jõudnud selgusele, et kirjad on autentsed. Sõjaväeline partei rõõmustas ja triumfeeris. Kuus nädalat hiljem oli kindel, et viimane kiri oli võltsitud. Ja võltsijaks oli komandant Henry. Tema oli ministrile seletanud, et ta olevat kirja saanud ühelt salaagendilt katkirebitud osadena. Tegelikult oli ta ise kirja kleepinud kokku mitmest kirjast. 30. augustil käsutati Henry sõjaministri juurde ja viimasele tunnistas mees üles, et ta on võltsinud kirja. Sama päeva õhtul laskis Henry endale kuuli pähe.

Oli selge, et Dreyfus'i protsessi revisjon peab tulema. Kuid

Dreyfus'i vastaste arv sõjaväes oli liig suur ja need vastased olid liig tugevad selleks, et kõik oleks libedasti läinud. Kolm sõjaministrit pidi selle küsimuse pärast astuma tagasi. Juristid ja sõjaväelased kindlustasid ennast mõiste *res judicata* taha ja ainult tänu peaminister Brisson'i kindlale tahtele selgust asjasse tuua, võeti protsess üks aasta pärast Henry enesetapmist uuesti üles. Sõjaväeline partei katsus päästa, mis päästa andis. Kassatsioonikoda tühistas esimese otsuse, kuid andis asja uuesti arutamise jällegi sõjaväekohtu kätte, nimelt Rennes'i sõjaväekohtu arutada.

Dreyfus toodi Kuradi saarelt tagasi Prantsusmaale. 7. augustil 1899 seisis ta Rennes'i sõjaväekohtu ees. Protsess kestis 9. septembrini ja sõjaväeline partei katsus veel kõigiti — viimast korda selle protsessi ajal — õigustada oma samme, seisukohti ja tõekspidamisi. Toodi kõik esile, mis suudeti esile tuua, et valeandmete, laimu ja vale abil mustata Dreyfus'i. Protsess lõppes uue Dreyfus'i süüdimõistmisega, seekord mõisteti ta 10 aastaks vangi, arvesse võttes „süüd pehmendavaid asjaolusid“. Dreyfus kaebas edasi. Kuid juba kolmandal päeval pärast otsuse kuulutamist tuli tollaegse sõjaministri Gallifet (tuntud sõjaväes kantavate mundripükste vormi leiutajana) adjutant Dreyfus'i juurde ja teatas temale konfidentsiaalselt, et Dreyfus'ile antakse armu, kui ta võtab tagasi edasikaebuse. Dreyfus nõustus. Neli Kuradi saarel viidetud aastat olid murdnud tema vastupanuvõime. 21. septembril 1899 anti Dreyfus'ile armu ja vabastati ta vanglast. Dreyfus aga seletas, et ta saab kõik tegema, et tõendada oma süütust.

Kuid veel tuli oodata neli aastat, enne kui lõplikult selgus Dreyfus'i lugu. Siis tuli Dreyfus'ile appi uus kaitsja — Jean Jaurés.

18. märtsi 1903. a. parlamendi koosolekul nõudis Jaurés energiliselt Dreyfus'i asja lõplikku selgitamist. Sõjaminister André oli sellega päri. Tema hakkas isiklikult uurima asja. Kuus kuud töötas sõjaminister vahet pidamata küsimuse kallal, vaatas kõik materjalid, kõik süüdistused, kõik asjatõendused läbi. Ilmsiks tulid uued võltsimised, mida arvati toimetatud olevat jällegi Henry poolt. Süüasi võeti uuesti üles ja anti kassatsioonikoja arutamisele.

Protsess ise kestis õige kaua. Materjali oli kogunenud palju. Materjali ettekandmine kohtus nõudis ainuüksi neli päeva. Kindralprokurör Baudouin pidas süüdistuskõne, mis kestis kaheksa päeva! Dreyfus'i kaitsja kõneles kolm päeva.

12. juulil 1906, s. o. peaaegu kaksteist aastat pärast esimest kohtuotsust Dreyfus'i asjas, tegi kassatsioonikoda oma otsuse. Selles tähendatakse muu seas, et Dreyfus'i süüdistusest ei jää üle midagi, et asja ei saa anda tagasi sõjaväekohtu arutada, kuna Dreyfus'ile on vahepeal antud armu, ja et Dreyfus'i süüdimõistev otsus on tehtud aluseta ja ebaõiglaselt.

Dreyfus oli ennast rehabiliteerinud. Ta võeti uuesti sõjaväeteenistusse, talle anti majori aukraad ja auleegioni rist.

Ametkondlik miilits Venemaal.

A. Känd

Nõukogude Venemaa politseikorralduse üheks iseäralduseks on n. nim. ametkondlik miilits, vedomstvennaja miliitsija. See politseiharu kuulub üldise riikliku politsei organisatsiooni, moodustab seejuures eriharu eriliste ülesannetega, mistõttu temale on ka erinimetus antud, seega eraldades ametkondlikku miilitsat üldisest riigimiilitsast; viimane kannab nimetust obštšegosudarstvennaja miilitsija. Ametkondliku miilitsa tegevuse aluseks ja juhtnöörideks on 19. jaanuari 1925. a. määrused.

Vahe ametkondliku miilitsa ja teiste miilitsa eriharude organisatsioonis ja tegevuses seisab peamiselt järgmises kahes ametkondliku miilitsa organisatsiooni ja tegevuse iseärasuses.

1. Ametkondliku miilitsa ülalpidamiskulud kantakse täiel määral selle ametkonna või riigiettevõtte poolt, kelle teenistuses see miilits seisab, ja

2. ametkondlik miilits jaguneb eriharudesse sõltuvalt sellest, missuguse iseloomuga ametkonna või riigiettevõtte teenistuses see miilits seisab (näit. kaubandusmiilits, pangandusmiilits, kuurortide miilits, tööstusmiilits, laadamiiilits, sadamamiilits jne.).

Ametkondliku miilitsa üksused kutsutakse ellu ja organiseeritakse *kokkulepcte põhjal*, mis sõlmitakse asjasthuvitatud asutiste või riigiettevõtete vahel ühelt poolt ja vastava miilitsavalitsuse vahel teiselt poolt. Need lepingud sõlmitakse „üldlepingute“ näol ja ulatuses miilitsa keskvalitsuse (n. nim. ZAU - tsentralnoje administrativnoje upravlenije) ja asjasthuvitatud keskasutise vahel (siia kuulub, näiteks, rahanduskomissariaat pangandusmiilitsa osas, tervishoiu komissariaat kuurortide miilitsa osas jne.) või aga kohaliku miilitsa ülemuse ja asjasthuvitatud kohaliku riigiasutise või -ettevõtte vahel; ka mitte riigi käes olevad ettevõtted võivad sõlmida sarnaseid lepinguid. Viimasel juhul, s. o. kui leping sõlmitakse kohalike võimude ja ettevõtete vahel, tuleb pidada kinni üldiseks kasutamiseks määratud üldlepingu või eeskujulise lepingu põhimõtetest, mis on töötatud välja miilitsa-keskvalitsuse, ZAU, poolt.

Iga kõnesolev leping peab sisaldama täpseid andmeid järgmiste asjaolude kohta: 1) lepingu sõlmijad, lepingu sõlmimise koht ja aeg; 2) kaitse alla kuuluva maa-ala piirid; 3) miilitsionääride arv, nende ülemuste arv, kantseleiametnike arv; 4) summa, mis tuleb maksta miilitsa ülalpidamise eest, maksutingimused ja -tähtajad; 5) mundri, varustuse, hobuste jne. kasutamine pärast lepingu tähtaja lõppu ja 6) lepingu rikkumise tagajärjed mõlema lepinguosalise kohta.

Ametkondliku miilitsa peaülesanne seisab vastavate riigiasutiste ja -ettevõtete varanduse kaitses; see miilitsaharu võib aga samade ülesannete täitmiseks seista ka ühistegeliste ja eraisikute teenistuses, nagu juba eelpool tähendatud, kui viimased täidavad riik-

likult tähtsaid ülesandeid oma ettevõtetega, mida peab kinnitama vastav riigiasutis.

Juurdunud kombe järgi arvatakse riikliku tähtsusega ülesandeid täitvate asutiste alla: siseriiklikud aktsiaseltsid, välismaalastele antud kontsessioonide põhjal töötavad ettevõtted, kõiksugused ühistegelised ettevõtted ja tarvitajate ühisused, eraisikute kätte antud mäekaevandused kalliste metallide saamiseks ja eraisikutele renditud riigiettevõtted.

Peale oma peaülesande peab ametkondlik miilits täitma ka kõiki hariliku riigimiilitsa ülesanded, kuid seejuures käib avaliku korra ja julgeoleku eest hoolitsemine ainult selle maa-ala kohta, mis kuulub riigiasutisele, ettevõttele, kontsessioonäärile või eraisikule, kelle teenistuses seisab ametkondlik miilits.

Erilise vajaduse korral võib asutada ametkondliku miilitsa kõrval vastava riigiasutise, ettevõtte jne. maa-alal ka erilise kriminaalpolitsei, erilise Ugro-osakonna (Ugro-ugolovnoi rozõsk), mis sarnasel korral kuulub ametkondliku miilitsa hulka, mille kohta on sõlmitud leping. Üldise korra järgi aga korraldab juurdlusi ja uurimisi kriminaalasjus vastava riigiasutise ja ettevõtte territooriumil sama ametkondlik miilits.

Ainult erakordsetel aegadel ja erakordsetes oludes võib ametkondlikku miilitsat kasutada ka väljaspool seda maa-ala, mille kaitse kohta on sõlmitud ametkondliku miilitsaga leping. Sarnasel korral tegutseb ametkondlik miilits täpselt samade juhtnõõride järgi ja samadel alustel nagu harilik riigimiilits. Sarnasesse tegevusse võib ametkondlik miilits astuda ainult järgmistel tingimustel. Olukord peab tõesti olema tõsine ja nõudma kõiki kasutadaolevaid miilitsajõude (vasturevolutsioon, banditism jne.); ametkondliku miilitsa tegevusse astumist peab nõudma või lubama kohalik miilitsajuht, s. o. kubermangu administratiivosakonna (GAO - gubernskoje administrativnoje otdelenije) juhataja; ametkondliku miilitsa kasutamine väljaspool tema kaitse alla usaldatud maa-ala ei tohi kaasutada halbu või kahjulikke tagajärgi vastavale riigiasutisele, ettevõttele või eraisikule.

Ametkondliku miilitsa kõrgeimaks ülemuseks on vabariigi miilitsaülem; otseselt allub see miilits vabariigi ametkondliku miilitsa ülemale, viimase kohuseid täidab juba mitu aastaid ex officio ZAU miilitsaosakonna ülem.

Kubermangus, s. o. kohal on ametkondliku miilitsa juhiks kubermangu miilitsa juht. Kui aga maa-ala, mida ametkondlikul miilitsal tuleb kaitsta vastava lepingu põhjal, ulatub üle ühe kubermangu piiride, siis allub kohalik ametkondlik miilits selle kubermangu miilitsajuhile, kus asub vastava ettevõtte juhatuse asukoht.

Kui ühe kubermangu piirides asub rohkem kui viisteist ettevõtet, mis kasutavad ametkondlikku miilitsat, või kui ühe kubermangu piirides teenib rohkem kui 150 militsionääri ametkondlikus miilitsas, asutatakse kubermangu miilitsavalitsuse (administratiivosakonna, n. nim. GAO) juurde ametkondliku miilitsa erisektsioonid,

mis tegutsevad samadel alustel nagu teisedki selle valitsuse alljaotused. Samuti võidakse asutada ametkondliku miilitsa erisektsioone ka kreisi miilitsavalitsuse juures (UAO - ujezdnoi administrativnoi otdel); sarnasel puhul peab kreisis teenima rohkem kui 50 militsionääri ametkondlikus miilitsas.

Lõpuks võiks lähemalt vaadelda üksikuid ametkondliku miilitsa harusid:

1. Mäekaevanduse miilits (gorno-priiskovaja miilitsija). Selle miilitsa eriharu ülesanne seisab: hoonete, tööriistade, üldse liikuva varanduse, materjalide kaitses mäekaevanduse ettevõtete territooriumil; töö julgeoleku ja kaitse alalhoidmises; seadusevastase töö ja saadud produktide seadusevastase müügi vastu võitlemises vastava mäekaevanduse territooriumil. Peab aga tähendama, et mitte kõik mäekaevandused pole antud ametkondliku miilitsa valve alla, vaid nähtavasti ainult tähtsamad, ja nimelt need, kust saadakse kulda, plaatinat, kivisütt ja rauda.

2. Pangandusmiilits (kreditno-finanssovaja miilitsija). See eriharu tegutseb vabariigi raha- ja krediitاسutiste kaitseks, samuti hoiukassade ja teiste sarnaste ettevõtete kaitseks.

3. Töõndusmiilits (promõslovaja miilitsija). Selle miilitsa eriharu kompetentsi kuulub, näiteks, kalapüügi-ettevõtete, turbalõikamise ettevõtete jne. kaitse.

4. Laatade miilits (jarmarotšnaja miilitsija). See eriharu peab hoolitsema heakorra ja julgeoleku eest laatadel ja kaitsma väljapanekuid. Laatade miilits jaguneb alalise ja ajutisse ossa, viimane tegutseb ainult hooajal. Selle miilitsa olemasolu on seletatav seega, et laadad etendavad nagu varemgi Venemaal väga suurt osa: nad on suursündmusteks rahvale, asutustele ja äriettevõtetele.

5. Kuurortide miilits (kurortnaja miilitsija). Viimase ülesanne seisab riiklike sanatooriumide, supelasutiste, mitmesuguste ravilate, suvituskohtade jne. kaitses. Nagu laatade miilits jaguneb ka kuurortide miilits kahte ossa: alalise ja ajutisse, sest tarvidus selle miilitsa eriharu järgi oleneb aasta-aegadest, hooajast.

6. Suurtööstuse miilits (fabritšno-zavodskaja miilitsija). Selle miilitsa ülesanne seisab mitmesuguste riiklike trustide ja teiste asutiste ettevõtete kaitses, samuti heakorra ja julgeoleku eest hoolitsemises nende ettevõtete maa-alal.

7. Sadamamiilits (portovaja miilitsija). See asutis on kutsutud ellu varanduste kaitseks ja korra eest hoolitsemiseks sadamate piirkonnas.

8. Kaubandus-tööstusmiilits (torgovo-promõšlennaja miilitsija). Selle miilitsa eriharu ülesandeks on kaitsta asutisi ja ettevõtteid, mis tegelevad kaubandusega, tööstusega aga ainult niivõrd, kui niivõrd on tegemist tööstust avitavate ettevõtetega. Nii, näiteks, kuulub selle miilitsa kompetentsi kaitsta laoruume, aitu, kauplusi, kontoreid, müügikohti, tehnilisi ehitusi, viljaaitu jne.

Administratiivmenetluse normeerimisest.

Joh. Kaiv

Meil puuduvad ühtlased eeskirjad administratiivasjade toimetamise kohta. Üksikuid eeskirju leidub mitmesugustes seadustes, määrustes ning ringkirjades. Kuid ka need eeskirjad käsitlevad üksikuid teatud alasil ja nendelgi puudub ühtlus. Paljud nendest on pärit vene ajast ning on vananenud. Pealegi on paljude eeskirjade maksvus küsitav. Mõni endistes vene seadustes leiduv eeskiri on muudetud määrustega jne.

Seda tühja kohta on tulnud täita administratiivkohtutel oma praktikaga, eriti Riigikohtul. Mõnesugust korda tuli ju eeldada. Õiguslikus riigis ei oleks mõeldav oletada, et see kõik oleks jäetud ametiasutiste äranägemisse. Seaduste otsekoheste eeskirjade puudumisel on administratiivkohtud katsunud siin luua õigust õiguse üldise põhimõtete ning analoogia najal. Enam-vähem väljakujunenud põhilauseid leiame Riigikohtu väljakuulutatud otsustes. Paljud aga leiduvad väljakuulutamata otsustes, need, mille suhtes Riigikohus ei ole nähtavasti võtnud veel püsivat seisukohta. Et administratiivkohus sel alal suudab paljugi korda saata, seda näitab meile prantsuse Conseil d'Etat ja Austria kõrgema administratiivkohtu tegevus.

Rääkimata sellest, et meil niisugusel teel korra loomine nõuaks veel hulk aastaid, tuleb siiski pidada silmas seda, et niisugusel viisil ei saa lõplikult lahendada seda küsimust. Kohtu praktika on muutuv, tema ei suuda pakkuda õiguskindlust.

On selge, et ka ametiasutisel on raske otsustada kindlate eeskirjade puudumisel ning et seetõttu asjade lahendamine venib. Otsustaval ametnikul on tarvis võtta arvesse õiguse üldpõhimõtet, analoogiat teiste asjadega jne., kuid kes kindlustab, et see otsus siiski tuleb niisugune, mille suhtes administratiivkohus edasikaebuse korral ei asu teisele vaatekohale.

Meie administratiivseaduste arvu suurenemisega kasvab veelgi kõnesolevate eeskirjade mitmekesisus ning käsitlemise raskus. Nende seaduste ja määruste rohkus teeb tarvilikuks mõnesuguse süsteemi loomise. On tarvidus seaduse järgi, kus leiduksid üldised eeskirjad administratiivasjade toimetamise kohta.

Kuigi ei ole võimalik administratiivasjus viia läbi üldist korda kõigi asjade suhtes viimase peensuseni alade mitmekesisuse tõttu, on küllalt küsimusi, mille kohta võib seada ühtlane kord. Niisuguse korra kindlaksmääramine tähendaks õieti administratiivalal maksmat panna olukord, mis on seatud sisse kohtu alal juba tsiviil- ja kriminaalkohtupidamise seadustega.

Viimaseil aastail on sel alal mitmes riigis võetud ette laiaulatuslikke uuendusi. Nii pandi Austrias 1925. a. maksmat n. n. Valitsemise lihtsustamise seadused (Gesetze zur Vereinfachung der Verwaltung), kus peale administratiivkaristuse seaduse (Das Verwaltungsstrafgesetz) käsitletakse administratiivmenetluse küsimusi. Austria eeskujule järgnes Čehhoslovakkia, kus umbes samu küsi-

musi lahendav akt anti 14. juulil 1927. a., ning Poola samalaadilise korraldusega 22. märtsil 1928. a. Hiljem on samasuguse korra pannud maksma Jugoslaavia. Nagu selgus käesoleval suvel Viinis peetud Administratiivteaduste rahvusvahelisel kongressil, on kavatsus lähemal ajal see kord panna maksma ka Ungaris.

Ka meil on niisuguse korra sisseseadmise mõte pikemat aega liikumas. Käesolevate ridade kirjutaja koostas paari aasta eest sellekohase seaduse kava. See kava on osalt juba vaadatud läbi sellekohases asjatundjate komisjonis. Mitmesugustel põhjustel on aga viibinud tema lõplik läbivaatamine.

Vahepeal on meil niisugused eeskirjad osalt leidnud rakendust maksustamise alal uue Maksustamiskorralduse seaduse (RT. 1 — 1932) maksmapanekuga. Nagu näitab teiste maade praktika, kus administratiivmenetlus üksikasjaliselt on normeeritud, ja nagu tõendab seda ka meie Maksustamiskorralduse seaduse praktika, annab niisuguste eeskirjade maksvus administratiivtegevuse alal häid tulemusi. Kõigil ülalpooltoodud asjaoludel ei ole põhjust kahelda niisuguste eeskirjade tarviduses ja selles, et nad aitavad kaasa õigusliku korra kindlustamisele.

Kuna vastavale eelnõule varem või hiljem loodetavasti antakse käik, ja see oma ulatuselt administratiivtegelastele peaks pakkuma huvi, siis katsume siin anda sellest üldjoonelist pilti. Üksikute osade teoreetiliste aluste käsitlemise juurde katsume edaspidi tagasi tulla.

Kava seab eeskirju menetluse tähtsamate momentide suhtes. Need on koostatud nii, et nad võiksid tulla kohaldamisele valitsustegevuse mitmesugustel aladel. Kuid ka siin on piiratud sellega, et need eeskirjad tulevad käsitlemisele ainult subsidiaarselt. Oleks riskantne neid otsekohe maksma panna kõigil valitsemisaladel. See peaks sündima järk-järgult. Küll tingib kavas läbiviidud kord üksikute alade erikordade revideerimist ja, kus võimalik, nende erikordade kaotamist. Kava üksikute osade suhtes võiks märkida järgmist:

A s j a d e a l l u v u s. Asutiste kompetentsi määramine jääks, nagu see seni enamalt jaolt on sündinud, asutiste organisatsiooni määravate seaduste ja määruste asjaks. Kava seab siin ainult subsidiaarseid eeskirju. Administratiivasjus kindlate eeskirjade seadmine toob kindlasti kaasa, et asutised täpsemalt hakkavad valvama oma kompetentsi järele ja seetõttu peab siin andma mõnesugused sihtjooned. Kava sisaldab selles osas eeskirju ametiasutiste nii kohaliku kui ka asjalise võimkondsuse ja ka kompetentsi vaidluste lahendamise viisi kohta.

A m e t n i k k u d e t a a n d a m i n e. Suuremaks kahtluse tekitajaks nii asjaosaliste kui kõrvalseisjate hulgas on see asjaolu, kui administratiivasja otsustab ametnik, kes ise on kuidagi huvitatud otsustatavast küsimusest või kes on kuidagi seotud asjaosalistega. Niisuguse õigluseta ilme ärahoidmiseks asjade otsustamisel on kindlasti tarvilik, et ametnik, kellele antud asi küll allub, taanduks neil põhjustel, kui ta on kuidagi selle asjaga seotud. Niisugused üldised eeskirjad puuduvad meil administratiivalal. Küll leiame

taandamise küsimuse lahenduse Maksustamiskorralduse seadusest. Kava loendab üksikasjaliselt need juhud, kus ametnik peab taanduma, samuti näeb ette taandunud ametniku asendamise korra.

Austria seaduse järgi ei tunnustata asjaosaliste õigust ametnikku taandada, oletades, et see sünnitaks raskusi. Paistab siiski, et ilma asjaosaliste niisuguse õiguseta muutuks terve taandamise küsimus õhuliseks. Kavas on võetud sisse asjaosaliste õigus taandamist nõuda, kuid piiratud kujul. Nimelt võivad asjaosalised ametniku taandamist nõuda enne, kui nad ametniku juures esimese toimumise võtavad ette. Teistel juhtudel ainult siis, kui taandamise põhjus tekib hiljem.

Asjaosalised ja nende esindajad. Austrias kui ka Poolas tehakse vahet poolte ja asjaosaliste vahel. Pooleks loetakse isik, kellel on mõnesugune õiguslik pretensioon, s. o. pretensioon ametiasutise mõnesugusele tegevusele, või kellel mõnesugune õiguslik huvi, s. o. pretensioon teatud menetlusele. Kellel ei ole ühtki materiaali- või vormilist nõudmise õigust, kellel vaid tegelik huvi, see on asjaosaline, mitte aga pool. Asjaosaline on laiem mõiste, mis haarab ka pooled enda alla, nii et igal poolel on ühtlasi asjaosaline (seletusk. Austria seaduse juurde). Niisugune vahetegemine on rajatud mõne õpetlase (n. Bernatzik) ning Austria kõrgema administratiivkohtu praktikale. Paistab aga, et tegelikult ei ole niisuguse peene vahetegemise järgi tarvidust. Kava käsitleb vaid asjaosalisi. Esindajate suhtes piirdub kava üldiselt viitega tsiviilseadustikule.

Kava näeb ette ka asjaosalise huvide kaitsja määramist asjaosalise äraolekul, kui seda nõuab asja tähtsus.

Avaldised administratiivasjus. Kava näeb ette need nõuded, millele peavad vastama administratiivasjus esitatavad avaldised, ja talitamise korra puudulikkude avaldistega.

Administratiivavaldiste suhtes ei saa seada üles niisuguseid valje vorminõudeid nagu tsiviilprotsessis. Seepärast ei ole kavatsatud puudulikkude avaldiste tagasisaatmise ja seismajätmise suhtes seada nii täpset korda, nagu see valitseb protsessis; ametiasutisel tuleb vaid hoolitseda avaldise parandamise eest. Sama oleks maksev ka ametiasutiste kaebuste suhtes. Administratiivkohtu korras esitatavate kaebuste kohta jääks maksma Adm.-k. korras ettenähtud kord.

Protokollid ja aktitähendused. Kuna protokollidel ja aktitähendustel järelevalve kui ka kaebuste arutamise suhtes on väga suur tähtsus, siis oli mõödapääsematu nende kokkuseadmise kohta mõnesuguste eeskirjade seadmine. Kava sisaldab üksikasjalisi eeskirju protokollide, samuti ka aktimärkmete koostamise korra kui ka asjaosaliste õiguste kohta nende aktide tegemisel.

Aktide vaatamine ja nendest väljavõtete andmine. Asjade igakülgse selgitamise ja erapooletu otsustamise huvides on tarvilik normeerida asjaosaliste õigus akti näha ning neist teha ära kirju. Praegu maksab meil sel alal veneaegse Üld. kub. as. s. § 131 katkendiline eeskiri.

Kava normeerib selles suhtes üksikasjaliselt asjaosaliste õigust. Väljakutsumine ja kirjade kättetoimetamine. Isikute ametiasutisse kutsumine on meil täiesti normeerimata. Mõnikord on see asja lahendamise huvides tarvilik. Selleks on kavas seatud sellekohane kord. Kuna aga niisuguse väljakutsumise õiguse andmine ametiasutistele võib kergesti kujuneda selle õiguse liialt tarvitamiseks, siis on kavas püütud anda enam-vähem üksikasjalisi aluseid.

Effektiivsemaks abinõuks selle vastu jääb siiski kõrgemate asutiste poolt teostatav järelevalve. Kunas isikuid välja kutsuda, seda peavad üksikasjalisemalt korraldama Vabariigi Valitsuse poolt antavad juhtnõõrid.

Mis puutub kirjade kättetoimetamise kohta ettenähtud eeskirjadesse, siis tingib selle ala üksikasjalist normeerimist kättetoimetamise tähtsuse edasikaebuste tähtsaja arutamise suhtes jne.

Kava sisaldab sel alal üksikasjaliselt läbitöötatud korra. Selleks, et vältida ametiasutiste shikaneerimist otsuste kuulutamisest kõrvalehoidmise teel ja seada piir lõpmatuile isikute otsimistele neile paberite kättetoimetamisel, on nähtud ette viis, kuidas niisugustel juhtudel kiri lugeda kättetoimetatuks, kui isikut ei leita. Seejuures on püütud tagada ka seda, et isik tõeliselt võiks antud kirja kätte saada.

T ä h t a j a d. Meil puuduvad administratiivasjade suhtes üldised eeskirjad tähtaegade arutamise kohta. Nendega on seotud asjaosaliste tähtsajad õigused. Seepärast on tarvilik seda tühja kohta meie administratiivõiguses täiendada.

Eeskirjad sel alal tugevad üldiselt Tsiv.-kp. s. vastavatele eeskirjadele.

S e l g i t a v m e n e t l u s. Selles osas on püütud seada üldisi sihtjooni administratiivmenetluse tarvis. Siin seisab kava raskuspunkt. See osa sisaldab üle 40 paragrahvi.

Luu kindel raam kõigi mõeldavate administratiivmenetluste kohta oleks võimatu. Teiseks, ei oleks see otstarbekohane, kui kõik asjatoimetused peaksid sündima täpselt normeeritud korras. See tee viiks tihti väikeste asjade asjatule venitamisele. Kava seab üldiselt üles ainult kaks põhinõuet, et tuleb selgitada otsuse tegemiseks tarvilikud asjaolud ja et asjaosalistel peab olema võimalus kaitsta oma õiguslikke huve.

Terve selle menetluse juures tulevad esimeses järjekorras kohaldamisele vastavates seadustes ja määrustes sisalduvad erieeskirjad. Kuna aga erikorrad üldiselt sisaldavad vaid üksikuid eeskirju, siis on tarvilik seada üldisi eeskirju, mis täidaksid tühje kohti neis erikordades. Kõnesolevas osas sisalduvad eeskirjad tulevad kohaldamisele niivõrd, kui erikorrad üldse puuduvad või kui erikorrad ei lahenda küllaldaselt antud küsimusi.

Hulk paragrahve on pühendatud tõendustele. Peab märkima, et sel alal meie administratiivala seaduseandlus on täiesti söödis. Milline peab olema tõendus ja kuidas seda koguda, selle kohta ei leia meie oma seadusist peaaegu midagi, arvatud välja uus

Maksustamiskorralduse seadus, mis siin seab mõned katkendilised eeskirjad. Tarvitseks vahest märkida siin näitena ainult seda, et enamuse administratiivvastust otsustatakse isikutelt korjatud seletuste põhjal, ja ometigi puuduvad sel alal igasugused eeskirjad, nii et seletusi võisid anda ka asjast huvitatud isikud jne. Isegi see ei ole kindlustatud, et tunnistajate seletused vastaksid tõele — tunnistajad võisid anda ebaõigeid seletusi, ilma et neil oleks tarvitsenud karta vastutust valetunnistuse eest.

Kavas leiame tõenduste alalt samasuguse korra, nagu see maksab meil juba protsessides. On nähtud ette, kuidas tunnistajaid kutsuda välja, kunas võib piirduda nende kirjalikkude seletustega, kuidas toimetada tunnistaja ülekuulamist tema asukohas, kes ei või olla tunnistajaks, kunas võib tunnistaja seletuse andmisest keelduda, kuidas toimetada tunnistaja ülekuulamist, mida ei ole võimalik tõendada tunnistajate seletustega. Edasi leiame kavast eeskirju asjatundjate arvamuste muretsemise kohta, keda võib asjatundjana kasutada, kunas asjatundja kuulub taandamisele j.n.e. Samuti on normeeritud ülevaatuste toimetamise kord.

Otsuse tegemine. Otsuse tegemise eelduseks on seatud endastmõistetav põhimõte, et enne otsustamist tuleb selgitada otsuse tegemise suhtes tarvilikud asjaolud. Seejuures ei seata üles nõuet, et ametiasutis peaks terve vormilise menetluse viima läbi ka seal, kus asi iseendast juba kord on selgitatud või on selge.

Otsuseid tuleb üldreeglina põhistada. See eeskiri ei peaks siiski riivama ametiasutise õigust äranägeliselt hinnata mõnesuguseid asjaolusid, mille hindamine seadustega otsekohe on antud tema äranägelisse võimu. Näiteks oleks võimalik ka edaspidi tagasi lükata Eesti kodakondsust Kodak. seaduse § 9 põhjal taotlevate isikute palved, põhjendades tarvilikkude eelduste puudumisega. Kava sisaldab ühtlasi eeskirju otsuse vormi ja sisu kohta.

Kaebamine ametiasutises korras. Kaebamise õigus ja instantsid määruvad nende seaduste järgi, mis käsitlevad valitsusasutiste aparadi korraldust. Seepärast ei ole kavas lähemalt puudutatud küsimust, kas asjaosaline võib tarvitada korruga mõlemat edasikaebamise teed; administratiivkohtu korda ja ametiasutemelist viisi. Näib küll, et asjade vähendamise huvides peaks edasikaebamise võimalusi piirama ainult ühe viisiga.

Uema seaduseandluse eeskujul seab kava üles põhimõtte, et otsus pööratakse täitmisele ainult siis, kui ta vormiliselt on astunud jõusse.

Edasikaebe aste peab terve asja vaatama läbi mitte üksi vormiliselt (kasseerimise mõttes), vaid ka sisuliselt, ja üldreeglina tegema ise uue otsuse. Ainult siis, kui materjal liig puudulik, võib ta asja saata tagasi ümberotsustamiseks. Kava lahendab ka erakaebuste esitamise alused ja korra.

Otsuste tühistamisest ja muutmisest ametkõhuslikult. Selles osas on katsutud lahendada seni väga tumedat küsimust otsuse seadusliku jõu ja järelevalveasutise õiguse kohta. Siin on katsutud luua kord, kus oleks küllaldaselt kaitstud

õiguse kindlus, teiselt poolt aga siiski avatud võimalus parandada ettetulnud õiglusetust.

Kava käsitleb üksikasjaliselt neid juhte, kunas ametiasutistel on õigus muuta tehtud otsust. On eraldi käsitletud need juhud, kus on tarvilik muuta otsust, millega asjaosalised ei ole omandanud mingit õigust, juhud, kus otsuse muutmise võib sündida vaid asjaosalise nõusolekul, ja need juhud, kus järelevalveasutis võib otsust muuta, vaatamata, kas asjaosalised on omandanud otsuse alusel mõnesuguseid õigusi või mitte.

Ennistamine ja menetluse uuendamine. Nende osade sihiks on täita selles suhtes meil administratiivalal valitsevat tühja kohta.

Ennistamise osas käsitletakse neid juhte, kus mõnesuguse tähtsaja või menetlustoimuse möödalaskmise korral asjaosalise palvel, kelle huvid möödalaskmise läbi kannatavad, võib lubada uue tähtsaja või võtta ette möödalastud toimuse.

Menetluse uuendamise all käsitletakse neid juhte, kus jõesseastunud otsuse läbi lõpuleviidud menetlust võib uuesti alata, kui on tulnud ilmsiks niisugused asjaolud, mis tähtsalt muudavad otsuse tegemisel teada olnud asjaolusid.

Kulud administratiivasjus. Kava tuleb arvata-vasti täiendada uue osaga, mis käsitleks kulude küsimust administratiivasjus. Kuna tõenduste suhtes on seatud kindlad eeskirjad ja asjaosalistele antud õigus nõuda tõenduste kogumist, siis peab ühenduses sellega asjaosaliste peale arvatavasti panema mõnesugused tõenduste kogumisega seotud kulud, vähemalt neil juhtudel, kus asjaosalise väited osutuvad vildakuteks.

Hooletusest ja viivitusest teenistuskohuste täitmisel.

A. Kurvits

Riigiteenistuse s. § 26 (RT 149 — 1924) järgi riigiteenija on kohustatud kaitsema riigi huve ja täitma tema teenistusse puutuvaid seadusi ja määrusi, samuti oma ülemuse käsked ja korraldusi, mis ei ole otseses vastolus seadustega ja mis antud teenistusalal. Sama § ütleb, et riigiteenija on vastutav oma teenistusalase tegevuse seaduslikkuse eest. Sellest järeldub, et riigiteenija on kohustatud täitma oma teenistuslikke ülesandeid suurima hoolega, sisemise huviga, korralikult ja täpselt, rakendades nende ülesannete teostamisel tegevusse kõik oma võimed, teadmised ja oskused ning toimides rahvusriiklike paleuste alusel õiguse ja õigluse põhimõtteil. See ei võigi teisiti olla, sest riigi- ja omavalitsuseteenijad on riigi ja rahva teenistuses seisvad kodanikud; riigi ja rahva heaolu nõuab riigiteenijailt sellist tegevust.*) Õppejõudude tegevuse suhtes on

*) Vt. kirjutis „Mõtteid ametnikkude tegevuse ning ametnikkude ja kodanikkude suhete alalt“ ajakirjas „Eesti Politsei“ 1931.

Õppejõudude teenistuse s. § 66 (RT 59 — 1931) otseselt väljendatud, et iga õppejõud peab tegema temale usaldatud õppe- ja kasvatustööd korralikult, hoolsalt ja Eesti Vabariigi huvides.

Sellele vaatamata leiab kohati aset hooletus ja viivitus teenistuslike ülesannete täitmisel. See hooletus ja viivitus kui riigi huvide vastane nähe riigiteenija tegevuses moodustab riigiteenija eksimuse, mis nähtud ette erilise teenistusala sätteona N. s. §§ 410—416.

N. s. ei sisalda hooletuse ja viivituse mõistet ega näita nende kui süütegude ulatust. Samuti ei ole N. s. tähendatud need nähted või teod või nende tegude liigid riigiteenija tegevuse alalt, mis kuuluvad hooletuse ja viivituse kui süütegude hulka, arvatud välja need üksikud teod, mis tähendatud N. s. §§ 412—415 (§ 414¹ sisaldab veel ühe teo liigi, kuid see § on maksev ainult vandekohtu vannutatud liikmete suhtes). N. s. §§ 410 ja 411 käsitledes hooletust ja viivitust ütlevad ainult, et riigiteenijaile, kes on süüdi hooletuses või viivitusel teenistuslike ülesannete täitmisel, määratakse vastav karistus. Karistuse suurus on neis paragrahvides nähtud ette vastavalt sellele, kas hooletus ja viivitus on olnud esmakordne või korduv (§ 410), kas selle tagajärjed on olnud väikesed või jälle on tagajärjeks olnud nähtav korralagedus või korratus asjades (§ 411). Nähtava korralageduse või korratuse puhul antakse süüdlane riigiteenija kohtu alla, kes võib temale määrata karistuse kuni teenistusest tagandamiseni, mis on nähtud ette selle sätte eest kõrgema karistusena (§ 411).

Sel asjaolul tuleb analüüsida hooletuse ja viivituse kui süüteo mõistet ja ulatust N. s. teiste paragrahvide ja õiguse normide tõlgendamise põhimõtete kaasabil ning kohtu praktika kujunenud seisukohtade järgi.

Hooletus ja viivitus on vastandid hoolsusele ja kohusetruule teenistusele ning korralikule ja kiirele ülesannete täitmisele. Riigiteenija on hooletu teenistuse alal, kui ta ei ole rakendanud tegevusse kõiki oma võimeid, teadmisi ja oskusi, kui ta on teinud tööd korralt ja ebatäpselt, s. o. antud töö suhtes ettenähtud reeglite, tehniliste nõuete või antud kava või juhendite vastaselt, kui ta ei ole täitnud ülesandeid ettenähtud tähtaegadeks, kui ta ei hoolitse oma tegevusala otstarbekohasema korraldamise ja arendamise eest, kui ta ei arvesta oma tegevuses riigi ja rahva huve ja kodanike õigustatud nõudeid, olles ükskõikne või tähelepanematu nende nõuete suhtes, kui ta ei seisa oma kutse ülesannete kõrgusel, jättes kõrvale oma üldise edasiarendamise, kutselise täiendamise kui ka tegevuse kõlblate põhimõtete selgitamise. Selline toimimine või sellised teguviisid nimetatakse tavaliselt hooletuseks.

See tavaline arusaamine hooletusest ja viivitusest vastab üldiselt ka hooletuse ja viivituse kui süüteo mõistele N. s. järgi, kuid siiski hooletuse ja viivituse kui süüteo mõiste vajab palju üksikasjalisemat selgitamist ja selle süüteo ulatus konkreetselt piiritlemist. Eeskätt kerkib küsimus, kas riigiteenija süüdistamiseks hooletuses ja viivitusel teenistusala on nõutav terve rida puudusi tema tegevuses või üldine alaline ja sagedane tähelepanematus teenistuslike

ülesannete suhtes, või võib hooletuseks pidada ka mõne üksiku ülesande puudulikku täitmist või viivitamist selle täitmisega. N. s. § 410 redaktsioon annab alust järelduseks, et hooletuseks tuleb pidada ka mõne üksiku teenistusliku ülesande puudulikku täitmist või viivitamist selle täitmisega, sest see §, käsitledes hooletust, viivitust ja puudust teenistuslial, sisaldab neid sõnu ainult ainsuses. Sellele seisukohale on asunud ka end. vene sen. kassats. dep., mis väljendatud selle dep. 1880. a. otsuses nr. 97. Sisult ei võiks see teisiti ollagi, sest sageli võib tegelikus elus osutada hooletus ühe ülesande täitmisel oma tagajärgede poolest tähtsamaks kui terve rida vähemaid puudusi teenistuslial. Sellest järeldub, et riigiteenijat ei vabasta vastutusele võtmisest hooletuse ja viivituse eest see asjaolu, et ta on täitnud oma teenistuslikke ülesandeid täiesti rahuldavalt või koguni hästi ning et hooletus ja viivitus on leidnud aset ainult ühe või üksikute ülesannete alal ja seejuures ilma tahtluseta. Küll aga võib ja ka tuleb end. vene sen. kassats. dep. üldkoos. 1870. a. otsuse nr. 13 järgi võtta see asjaolu arvesse karistuse suuruse määramisel, hooletus või viivitus korraliku ja kohusetruu riigiteenija üksikute ülesannete alal põhjustab vähema karistuse määramist.

Kui hooletuseks ja viivituseks tuleb lugeda puudusi ka üksikute ülesannete täitmisel, siis kerkib küsimus, kas saab ja võib lugeda hooletuseks ja viivituseks puudust teenistuslial igal juhtumil, arvestamata riigiteenija teenistuslikke väliseid tingimusi ja tema füüsilist ja vaimlist seisukorda; kas riigiteenija on süüdi eksituse või ülesande puuduliku täitmise puhul, mis on leidnud aset ebakohaste tööruumide ja iganenud või nõuetele mittevastavate töövahendite pärast või töörohkuse või väsimuse tagajärjel või seepärast, et riigiteenija oli sellises füüsilises või vaimlises seisukorras, mis ei võimaldanud temale üldse täita rahuldavalt ülesandeid. Kuna tähendatud asjaolud ei ole võrdsed teenistuslike ülesannete täitmisel, siis ei saa olla riigiteenija tegevuse hindamine ühtlane ühe või teise nimetatud asjaolu olemasolul. Ebakohased tööruumid ja -vahendid ja töörohkus ei võiks olla asjaoludeks, mis vabastaksid riigiteenija vastutusele võtmisest N. s. §§ 410 ja 411 järgi, sest riigiteenija ei ole õigustatud kõrvale kalduma oma ülesannetest või neid täitmata jätma või nende täitmisega viivitama ühelgi ettekäändel või põhjusel, arvatud välja sellekohastes seadustes otseselt ettenähtud põhjused; nimetatud asjaolud ei ole selliste põhjustena ette nähtud. Sellele seisukohale on asunud ka end. vene sen. ülesannete või töörohkuse suhtes; nimelt, end. vene sen. kassats. dep. üldkoos. on väljendanud oma 1869. a. otsuses nr. 341, et täitmisele kuuluva ülesande puudulikult täitmine või viivitus selle täitmisel ülesannete või töörohkuse pärast ei kõrvalda riigiteenija suhtes N. s. §§ 410 ja 411 kohaldamist. Peab siiski tähendama, et kuigi see on üldiselt nii, ei saaks ega võiks siiski võtta riigiteenijat vastutusele hooletuse või viivituse pärast, kui ilmselt on selge, et eksimuse või puuduliku töö või viivituse põhjuseks on olnud ebakohased ruumid või töövahendid või ülesannete või töö rohkus, sest riigiteenijalt ei saa ega

või nõuda töö tulemusi, mis olid võimatud antud seisukorras, ega karistada teda asjaoludel ja põhjustel, mis ei ole sõltuvad temast ja mida ta ei saa kõrvaldada parima tahtmise ja suurima püüdlikkuse puhul.

Eksitust või puudust teenistuslal väsimuse tagajärjel ei saa lugeda hooletuseks, kui see väsimus on tingitud teenistuslike ülesannete täitmisest või on tekkinud nende ülesannete täitmise tagajärjel. See seisukoht on põhistatav seega, et väsimuse puhul viibib riigiteenija sellises füüsilises ja vaimlises seisukorras, milles ei ole võimalik vältida eksimusi ja puudusi. Seega riigiteenijat, kes on eksinud või puudulikult täitnud ülesande või viivitanud selle täitmisega teenistuslike ülesannete täitmisest tingitud väsimuse tagajärjel, ei saa võtta vastutusele N. s. §§ 410 ja 411 alusel. Selline seisukoht on väljendatud ka end. vene sen. kassats. dep. 1881. a. otsuses nr. 103. Samuti ei saaks võtta vastutusele N. s. §§ 410 ja 411 põhjal riigiteenijat, kes on toiminud oma teenistuslike ülesannete täitmisel kohusetruult, suure hoole ja huviga kui ka armastusega töö vastu, kuid kes siiski on eksinud või puudulikult täitnud ülesande või viivitanud selle täitmisega sel põhjusel, et tema füüsiline või vaimline seisukord ei võimaldanud temale paremini toimida või et tema oma võimetega ei olnud suuteline kiiremini töötama. Neil asjaoludel ei saa riigiteenijat vastutusele võtta, sest puudub hooletus kui niisugune, puudub süüteoiline tahe ja tähelepanematus. Riigiteenija sellise olukorra puhul ei saa ega või teda süüdistada hooletuses ega karistada teda, küll aga võib temale tarbekorral heatahtlikult soovitada asuda mõnele teisele teenistuskohale või määrata teda mõnele teisele kohale või soovitada minna pensionile ning tarbekorral ka vabastada teenistusest, millised võimalused on nähtud ette Riigiteenistuse s. §§ 11, 39 ja 40 ning Õppejõudude teenistuse s. §§ 85, 86 ja 88; vabastamine nende paragrahvide alusel ei ole aga karistus.

Riigiteenija, täites teenistuslikke ülesandeid, on kohustatud tutvuma põhjalikult tema lahendamisele või täitmisele kuuluvate asjadega ning otsima ja leidma õigeid ja otstarbekohaseid teid ja võimalusi nende täitmiseks, kasutades selleks ka kaasaja teaduse saavutisi ja eriteadlaste seisukohti. Sel asjaolul on riigiteenijal vaja end alatasta täiendada üldhariduse kui ka oma kutse alal. Ka ei võiks riigiteenija teenistuslike ülesannete alal toimida ainult tänapäeva vajaduste seisukohalt, vaid ta peaks olema ka kaugelenägija, oskama arvestada oma ülesannete täitmise tagajärgi ning korraldama ja edendama oma teenistuslikku ala ka tulevikus järgnevate ülesannete huvides. Nüüd kerkib küsimus, kas saab süüdistada riigiteenijat hooletuses ja viivituses, kui ka täidab oma ülesandeid päevast päeva kuidagi rahuldavalt iganenud tööviisidega, arvestades ainult tänapäeva ülesandeid ja oodates tööaja lõppu, ilma et tal oleks huvi ja head tahet tööks ning ilma et teda sisetunde hääl ja kohusetunne viiks loovale tegevusele. Seisukohad selles küsimuses võivad olla lahkuminevad, sest N. s. §§ 410 ja 411 ei anna otsest alust selle küsimuse lahendamiseks. Arvestades aga end. vene sen.

kõrg. distsipl. os. 1885. a. otsust nr. 7, milles on väljendatud, et asja mitteküllaldane uurimine või tundmaõppimine on hooletus, ning kassats. dep. üldkoosol. 1909. a. otsust nr. 16, mille järgi eksitus ettenägematuse pärast loetakse hooletuseks, võib arvata, et riigiteenijat võib süüdistada hooletuses tähendatud asjaoludel.

Lõpuks kerkib veel küsimus, kas riigiteenijat saab süüdistada hooletuses, kui ta on teinud teenistusosalal toiminguid, mis on osutunud ülearusteks või ebakohasteks. Selle küsimuse suhtes on end. vene sen. kassats. dep. üldkoosol. 1878. a. otsuses nr. 15 väljendatud, et ülearuseid ja ebakohaseid toiminguid, mis ei sisalda puudusi teenistusosalal, ei või lugeda hooletuseks teenistusosalal, milline seisukoht võiks olla ka aluseks selle küsimuse lahendamisel.

Kui nüüd asuda nende N. s. §§ 410 ja 411 tähendatud hooletuse ja viivituse kui süüteo mõiste, põhimõtete ja ulatuse juurest N. s. §§ 412—415 käsitlemisele, siis avaldub, et neis on väljendatud hooletuse ja viivituse kui süüteo kaks eriliiki: §§ 412—414 käsitlevad teenistusse mitteilmumist lühema või pikema aja kestel ning § 415 teenistuspuhkuselt mittetagasitulekut määratud ajaks. Teenistusse mitteilmumine loetakse süüteoks siis, kui see on aset leidnud ilma nende mõjuvate põhjusteta, mis tähendatud Riigiteenistuse s. § 28 ja Õppejõudude teenistuse s. § 76. Karistuse suurus teenistusse mitteilmumise kui süüteo eest on nähtud ette §§ 412—414 vastavalt mitteilmumise kestusele ja sagedusele. Ainult neil juhtumel, kus teenistusse mitteilmumise tagajärjel on tekkinud korralagedus või segadus teenistusosalal, ei ole mitteilmumise kestus või sagedus, arvestades § 411, olulise tähendusega karistuse suuruse määramisel (end. vene sen. kassats. dep. üldkoos. 1889. a. otsus nr. 23). Puhkuselt mittetagasituleku eest on § 415 järgi karistuse suurus samuti sõltuvuses mitteilmumise kestusest, kusjuures § 415 viimase lõigendi järgi üle 4 kuu puhkuselt hiljaksjäämisel ning § 414 viimase lõigendi järgi ka üle nelja kuu teenistusse mitteilmumisel on nähtud karistusena ette teenistusest tagandamine. Et vältida arusaamatusi, takistusi teenistuslike ülesannete täitmise alal ja vastutusele võtmist, on riigiteenija kohustatud teenistusse mitteilmumisel või puhkuselt mittetagasitulekul õigeaks ajaks teatama sellest oma ülemusele ühes vabandava põhjuse nimetamisega ja võimalikult ka tõestusega. Kui aga tõestuse esitamine ei ole kohe võimalik, siis tuleb esitada hiljem vastav tõestis.

Sellised oleksid hooletuse ja viivituse kui süüteo mõisted, põhimõtted ja ulatus ning selle süüteo eest määratavad karistused N. s. järgi. Kui nüüd asuda Kriminaalseadustiku (RT 56 — 1929) juurde, siis selgub, et see seadustik ei käsitle hooletust ja viivitust kui süütegu N. s. mõttes ja ulatuses. Selle seadustiku koostamisel ja arutamisel on asutud seisukohale, et hooletus ja viivitus kui süütegu N. s. §§ 410—415 mõttes ja ulatuses kuuluks lahendamisele Distsiplinaarseadustiku maksmapanemise korras; see seisukoht on jäänud maksma ka selle seadustiku vastuvõtmisel Riigikogu poolt.

Maaomavalitsused uue põhiseaduse järgi.

Oskar Angelus

14., 15. ja 16. oktoobril toimunud rahvahääletusega muudeti muu seas ka kaks omavalitsustesse puutuvat paragrahvi: §§ 75 ja 76. Kuna viimase paragrahvi muudatus seisab ainult nõudes, et valijal oleks omavalitsusüksuste esituskogude valimistel võimalus valida üksikuid isikuid, siis puudutab tema kõiki omavalitsusi ühtlaselt ja käib ühe eriküsimuse — volikogude valimise — kohta ning seetõttu maaomavalitsuste küsimuse arutamisel ei paku huvi.

§ 75 uues redaktsioonis kõlab järgmiselt: „Linna, alevi ja valla omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi“. Ühenduses sellega tekib nüüd küsimus, mis saab siis meie maaomavalitsustest?

Puudutan seda küsimust seepärast, et on hakatud avaldama arvamust, nagu ei nõuakski uus põhiseadus maaomavalitsuste ära-kaotamist, nagu võiks jääda edasi, nii nagu ta on, nagu võiks isegi veel juurde luua uusi omavalitsusüksusi, kas või, näiteks, kihelkondade näol.

Nimelt tõlgitetakse eeltoodud paragrahvi lõppu nii, nagu võiks seal nimetatud eriasutuste all mõelda ka omavalitsusüksusi, mis lause esimeses osas on jäetud nimetamata. Minu arvates sarnane tõlgitsemine ei pea paika järgmistel kaalutlustel.

§ 75 kõlas endises redaktsioonis nii: „Omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi“. Kui võrrelda kõnesolevat paragrahvi endises ja uues redaktsioonis, siis näeme, et vahe seisab selles, et endise „Omavalitsuste“ asemele on pandud „Linna, alevi ja valla omavalitsuste“. Teiste sõnadega, uues põhiseaduses on loetletud omavalitsusüksused, mis meil võivad olla, peale nende ei saa olla teisi, sest vastasel korral poleks mingit tarvidust olnud üldse seda paragrahvi muuta. Nii et uue põhiseaduse järgi on garanteeritud linna, alevi ja valla omavalitsuste ja ainult nende olemasolu, kuna § 75 endine redaktsioon oli hoopis laiem ja ei teinud üldse kitsendusi omavalitsusüksuste eritüüpide kohta.

Ühenduses öelduga olgu märgitud, et asjaomastes ringkondades palju vaidlusi tekitanud alevite linnadeks muutmise küsimus on uue põhiseadusega samuti selgesti lahendatud: alevid jäävad. See muidugi ei takista üksikuid alevaid muuta linnadeks, kuid aleviomaavalitsus omavalitsuse eritüübina jääb meil püsima — vastandina, näiteks; Lätile, kus alevid on kaotatud.

Et uus põhiseadus tõesti ei luba maaomavalitsustel edasi tegutsema jääda ei praegusel ega ka reformeeritud kujul, seda tõendavad need kirjutised, mis on uue põhiseaduse algatajad, vabadussõjalased, avaldanud oma häälekandjas „Võitlus“, samuti mitmesugustes hääletamiselsetes brošüürides ja lendlehtedes.

Rahvaalgatamise korras rahvahääletusele mineval seaduse-eel-

nõul puudub loomulikult seletuskiri, puudub see projekti üksikuid paragrahve valgustav osa, mis on kaasas harilikul seadusel, mis aitab selgitada vaidluse all olevaid seaduse eeskirju, mis on isegi kohtutele mõõduandev, kui tuleb selgitada seaduseandja tahet mõne vaieldava küsimuse lahendamisel. Seda seletuskirja asendavad rahvaalgatamise korras esitatud ja rahvahääletuse kaudu vastuvõetud seaduste juures seaduste algatajate seletused.

Ja mida seletavad vabadussõjalased § 75 kohta? „Võitluses“ nr. 16 (61) 8. aprillist s. a. loeme näiteks („Vabadussõjalaste põhiseaduse kava vastamisi erakondade omaga“): „Praegu maksva põhiseaduse § 75 alusel töötavad meil maavalitsused. Erakondade kava jätab selle § muutmata, ega kaota seega maavalitsusi. Vabadussõjalaste eelnõu § 75 näeb ette ainult linna-, alevi- ja vallavalitsusi. Seega kuuluvad vabadussõjalaste kava järele maavalitsused kaotamisele. Maavalitsuste peale kulutatakse meil iga aasta sajad miljonid rahva raha ilma asjata. Maavalitsused on üleliigsed vahetatuse asutused“. Samuti loeme vabadussõjalaste brošüüris „Vabadussõjalaste põhiseaduse muutmise eelnõu“, mis ilmus pärast käesoleva aasta juunikuu rahvahääletust, § 75 kohta muu seas järgmist (lhk. 26): „Vabadussõjalaste eelnõu § 75 võrdlemisel praegu maksva põhiseaduse § 75-ga on näha, et esimeses on otsekohe nimetatud, missuguste omavalitsuste kaudu riigivõim nimelt teostab valitsemist kohal. Selles ei ole nimetatud maomavalitsusi. Sellega vabadussõjalaste eelnõu vastuvõtmisel peab valitsus (? O. A.) maavalitsused kaotama. Maavalitsused on meile üle toodud vene oludest, on täiesti eluvõõrad asutused, kuid neelavad suuri summasid rahva raha, mis nii raskete maksudena kokku tuleb“ jne.

Nende motiividega mindi uue põhiseaduse eelnõu propageerimisel rahva ette, ja rahvas otsustas oma rõhuvas enamuses olla uue põhiseaduse poolt, mistõttu tuleb uut põhiseadust tõlgitseda lojaalselt ja mitte otsida tagauksi, mis aitaksid alles jätta endist korda maomavalitsuste suhtes.

Milleks on aga võetud § 75 lõppu veel sõnad „kuivõrd seaduses ei ole loodud eriasutusi“? Nagu nähtub põhiseaduse § 75 endise ja uue redaktsiooni võrdlusest, on need sõnad muutumatult üle võetud uude redaktsiooni endisest tekstist. Tähendab, lause selgitamiseks tuleb pöörduda endise teksti ja selle vastuvõtmise juurde.

Nagu teada, puudub ka meie põhiseadusel Asutava Kogu poolt vastuvõetud kujul seletuskiri, ja seepärast tuleb algpõhiseaduse küsimusi selgitada Asutava Kogu koosolekute protokollide abil. § 75 kohta tähendas põhiseaduse komisjoni aruandja A. Anderkopp muu seas (Asutava Kogu protokollid, 4. istungjärk 1920. a., lhk. 558, 559): „... Omavalitsuste kaudu riigivõim teostab ka valitsemist koha peal, olgu siis välja arvatud juhtumised, kus seadused selleks eriasutusi on loonud, selle pärast et omavalitsuse asutused ühe või teise ülesandega

toime ei saa“. Nii et selle seletuse põhjal ei või juttugi olla, et eriasutuste all võiks mõista mingisuguseid omavalitsusüksusi.

Iseküsimus on muidugi, kas § 75 uus redaktsioon lubab seada ametisse, näiteks, maavanema-riigiametniku, kuid muidugi ilma igasuguse omavalitsusüksuse iseloomuta. Selleks ei näi olevat, nagu ülaltoodust selgub, mingisuguseid seaduslikke takistusi, kui seda peetakse otstarbekohaseks ja paratamata tarvilikuks.

Lõpuks veel küsimus, kas praegune Riigikogu peab likvideerima maaomavalitsused, või võib seda teha ka tulevane või ületulevane jne. Riigikogu?

Uue põhiseaduse elluviimise eeskirjade (seaduse II osa) § 2 ütleb: „Üheksakümne üheksa päeva jooksul, arvates käesoleva seaduse vastuvõtmisest rahvahääletamisel, Riigikogu on kohustatud panema maksma seadused, mis on tarvilikud käesoleva seaduse I osas väljendatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatuste teostamiseks pärast nende maksmahakkamist“.

Kuna maaomavalitsuste kaotamine on põhjapanev reform ja muudab tunduvalt meie omavalitsuste struktuuri ning ei kuulu seetõttu teise järgu küsimuste hulka, mida võib nii öelda kogemata silmapaari vahele jätta, ja kuna, nagu eelpool tsiteeritud, Riigikogu, s. o. praegune Riigikogu on kohustatud maksma panema seadused, mis on tarvilikud muu seas ka § 75 väljendatud muudatuste teostamiseks, siis, minu arvates, tuleb veel praegusel Riigikogul tegemist teha maaomavalitsuste kaotamisega. Kui seda ei tehta, siis tekib puht-praktiliselt vaadatuna olukord, et uue põhiseadusega kaotatud maavolikogude valimisseadust tuleb muuta vastavalt linna- ja valla- volikogude valimisseadusele, nimelt maksma panna uue põhiseaduse (§ 76) põhimõte, mille järgi oleks võimalik valida üksikuid isikuid, ja et rahva enamuse tahtega likvideeritud maavolikogudesse tuleb nagu varemgi valida volinikke, kes valivad omaltpoolt maaomavalitsuse liikmed jne. Kui alg-põhiseaduse nõuded pole seni veel leidnud täitmist kõigis osades (näiteks endisel kujul maksmajäänud § 73 vandekohtu osas), siis on see seletatav vormiliselt seega, et nende nõuete täitmiseks põhiseaduses pole nähtud ette mingit tähtaega, kui aga mõnesuguste reformide jaoks on otse tähtajad kindlaks määratud, siis tuleb ka nende järgi käia. Kui Riigikogu uue põhiseaduse maksmahakkamise ajaks ei likvideeri maaomavalitsusi, siis jäävad nemad tegutsema ilma põhiseadusliku aluseta, vastu põhiseaduse tahtmist ja nõuet, jäävad õhku rippuma.

Lahkuvale Riigikogule on jäänud veel palju tööd teha enne laialiminekut, mis teda käseb teha uus põhiseadus, ja eesolevate raskemate, keerulisemate ja vastutusrikkamate ülesannete hulka kuulub kahtlemata maaomavalitsuste kaotamine ja viimaste ülesannete ärajaotamine teiste omavalitsuste — eeskätt vallaomavalitsuste — ja riigiasutuste vahel.

Perekonnaregistri sisust ja selle alustest.

T. Teder

Perekonnaseisu s. (RT 191/192 — 1925) § 1 põhjal peetakse iga Eesti Vabariigi kodaniku üle perekonnakirju kodaniku alalise elukoha linna-, alevi- või vallavalitsuses. Praegu on avatud omavalitsustes ligemalt poolele Eesti Vabariigi kodanike üldravust perekonnakirjad, teine pool ootab veel järge. Perekonnaseisuatmetnikel seisab järelikult veel küllalt tööd ees Perekonnaseisu s. § 1 ülesseatud nõude elluviimisel (vt. „Perekonnakirjade pidamisest linna-, alevi- ja vallaomavalitsustes“ „E. P.“ nr. 5 — 1931).

Perekonnaregistrisse tähendatakse kõik isiku perekonnaseisumuudatused sünnist surmani kronoloogilises järjekorras, vastavate aktide, protokollide ja tunnistuste põhjal (Prs. s. § 2).

Kui kodanike perekonnakirju juba omavalitsustes peetakse, on kodaniku järjekordne perekonnaseisumuudatuse sissekandmine perekonnaregistrisse võrdlemisi lihtne asi. Keerulisi ja raskelt lahendatavaid seisukordi võib tulla ette, kui tuleb avada perekonnakiri täisealisele kodanikule. Tema leheküljel tuleb tähendada korraga kõik tema perekonnaseisumuudatused, mis tal olnud sünnist kuni perekonnaregistris erilehekülje avamise silmapilguni. Need perekonnaseisumuudatused on harilikult registreeritud erisuguste vormide järgi, ühtede ja samade andmete poolest lahkuminevalt ja pealegi mitte eesti keeles. Neid on sageli raske, mõnikord isegi võimatu tõestada algdokumentidega põhjusel, et vastavad arhiivid sõjaloludes või muul põhjusel on läinud kaduma, või lihtsalt seepärast, et kodanik ei mäleta enam täpselt, millal need sündmused olid ja kus need registreeriti.

Püüan allpool kirjeldada missugused andmed, missuguste dokumentide alusel ja kuidas perekonnaregistrisse kantakse, tugeses Perekonnaseisu seadusele, selle seaduse põhjal antud juhtnõuroidel ja Kohtu- ja Siseministeriumilt antud seletustele.

Perekonnaregistrisse tehakse sissekanded vastavate aktide, protokollide, tunnistuste ja kohtuotsuste põhjal (Prs. s. juhtn. § 61, RT 48 — 1926).

Aktide all on mõeldud perekonnaseisuatmetnike poolt koostatud sünni-, abielu- ja surmaaktid ja nende kinnitatud ära kirjad. Enne 1. juulit 1926. a. olnud perekonnaseisumuudatuste suhtes asendavad vastavaid akte või nende ära kirju Seisuste s. (VSK IX k. 2 r.) ning Heakorra ja julgeoleku s. (VSK XIV k. 1916. a. väljaanne) põhjal peetud meetrikaraamatute alusel väljaantud sünni-, abielu- ja surmatunnistused (täielikud väljavõtted) või teatised. Erandina on lubatud teha sissekanded ka Seisuste s. §§ 902—905 põhjal kuni 1. juulini 1926. a. peetud ev.-lut. koguduste personaalraamatute põhjal väljaantud perekonnateatiste alusel, kui vastavate meetrikate saamine on võimatu või on raskendatud. Mis puutub nende perekonnateatiste seaduslikku jõusse, siis juhtudel, kus perekonnaraamatute andmed lähevad lahku meetrikatunnistuse andmetest, on viimased mõõduandvad kui algallika põhjal väljaantud dokumendid.

Ap.-õig. kogudustes sisseseatud personaalraamatud (liikmete nimekirjad) ei ole avalikõigusliku iseloomuga, vaid koguduse era-
raamatud. Seepärast ei ole ka nende raamatute põhjal väljaantud
dokumentidel juriidilist maksvust. Vaatamata sellele ei ole tarvis,
minnes välja otstarbekohasuse seisukohast, enne 30. detsembri
1930. a. ringkirja nr. 1422 ilmumist perekonnakirjade avamiseks
aluseks võetud ap.-õig. koguduste personaalraamatute väljavõtteid
ümber vahetada meetrika väljavõtetega, arvatud välja juhud,
kus on tulnud avalikuks või kus on tekkinud kahtlus, et neis sisaldub
vigu. Niisugusel juhul nõutakse meetrikadokumendid asjaosaliselt
kodanikult, kui aga asjaosalist kodanikku ei leidu, siis omavalitsuse
perekonnaseisuaameti poolt Perekonnaseisu s. § 20 põhjal tasuta.

Välismaa asutiste poolt väljaantud perekonnaseisudokumendid
omavad meil juriidilise maksvuse alles siis, kui neid diplomaatlik
esindaja või ametkonsul oma allkirjaga on kinnitanud, et dokumen-
dis tähendatud toimetus on sündinud kohal maksvate seaduste järgi
(Prs. s. § 4).

Enne Eesti Vabariigi tekkimist Venemaa asutistelt tol ajal
maksnud korra järgi väljaantud meetrikatunnistused tuleb meil
maksvaks lugeda legaliseerimise märkuseta, ja seda ka sel juhul,
kui dokument on antud välja endise Venemaa niisugusest osast, mis
ei kuulu Eesti riigi alla.

Perekonnaseisuaametnikule perekonnakirjade korraldamiseks
esitatavad perekonnaseisudokumendid võivad olla lahkuminevad
oma juriidiliselt jõult ja maksvuselt. Peale selle tuleb mõnikord
praktikas ette, et need sisaldavad sisulisi ja vormivigu. Perekon-
naseisuaametnik on kohustatud seepärast võtma kaalumisele ja tege-
ma kindlaks, kas temale esitatud dokumendid vastavad tõele ja
nende kohta ülesseatud nõudeile (Prs. s. j. §§ 6, 61, RT 48 — 1926).

Küsimuse juures, missugused perekonnaseisudokumendid oma-
vad juriidilise maksvuse, olen juba varem pikemalt peatunud arti-
klis „Missugused perekonnaseisudokumendid on juriidilise maks-
vusega“ (vt. „Eesti Politsei“ nr. 2 — 1931) ja artiklis „Perekonna-
seisuaametnikele esitatavate dokumentide hindamisest“ (vt. „Linnad
ja Alevid“ nr. 9/10 — 1933).

Ilma vastavate dokumentideta ei või avada perekonnaregistris
lehekülgi või andmeid sisse kanda, kuigi ametnikule on andmed
teada. Ühe isiku kohta esitatud perekonnaseisusse puutuv dokument
võib olla aluseks ka teiste perekonnaliikmete erilehekülgede avami-
sel või andmetega täiendamisel ühes ja samas perekonnaseisuaameti.

Kui perekonnaregistri erilehekülje avamise või täiendamise
aluseks on koostatud samas omavalitsuses sünni-, abielu- või surma-
akt, on soovitav märkuste lahtris või otsekohe vastava kande järel
sulgudes märkida vastava akti number ja aasta ehk vastava registri
kõite ja lehekülje number.

Kui juriidiliselt maksvaid perekonnaseisu tõendavaid doku-
mente on võimatu saada, seab perekonnaseisuaametnik tarvilike and-
mete tõestamiseks kokku Perekonnaseisu s. § 6 ettenähtud proto-
kolli.

Puuduvaid andmeid võidakse tõestada vähemalt kahe tunnistajaga. Tunnistajaiks peavad olema täisealised, oma teo iseloomust ja tähendusest arusaajad ja usaldusväärsed isikud. Kuna Perekonnaseisu s. ja Prs. s. juhtnõõrid ei sea üles teisi nõudeid tunnistajate kohta, võivad esineda tunnistajaina ka isiku lähedad sugulased, näiteks vanemad, vennad ja õed, kui nad vastavad ülalnimetatud nõuetele (K.-S. adm.-o. seletus 29. XI 1930 nr. 1212 Pärnu maa-valitsusele).

Protokolli koostamisel võib tarvilike andmete tõestamiseks tunnistajate kõrval võtta abiks ka perekonnaseisu suhtes teise järgu tähtsusega dokumente, missugused iseseisvalt ei või olla perekonnaregistrisse sissekandmise aluseks, nagu valla endiste rulliraamatute ehk hingekirjaraamatute ja elanikkude nimekirjade andmed, isiku-, politsei-, kaitseväe- ja koolitunnistused, teenistuslehed, igasugused kiriklikud tunnistused, millel ei ole sünni, abielu ja surma tõestamise suhtes ametlike dokumentide väärtust, nagu leeritähed, ap.-õig. koguduste personaalraamatust, pihti- või abielu eeluurimise (брачный обыск) raamatute põhjal väljaantud teatised. Siia kuuluvad ka baptistide, adventistide ja teiste lahkusuliste jutlustajate poolt oma koguduse liikmete kohta väljaantud õiendused sünni, abielu ja surma kohta jne. Muidugi võib nendes dokumentides märgitud andmeid arvestada ainult niivõrd, kui võrd nendes sisalduvad perekonnaseisusse puutuvad andmed leiavad kinnitust isiku enese ja kahe tunnistaja poolt.

Siin olgu tähelepanu juhitud, et Eesti Jeesuse Kristuse Evangeeliumi koguduste vanematelt väljaantud abielutunnistusi, milles tunnistatakse, et isik on nimetatud koguduse vanema poolt abiellu kinnitatud (õnnistatud), ei saa ka protokolli koostamisega (kuigi kodanik ise ja kaks tunnistajat seda kinnitavad) abielus olevaks tunnustada, sest Jeesuse Kristuse Evangeeliumi koguduste vanematelt toimetatud abielusid ei saa juriidiliselt maksvaks tunnustada; sellenimelisel usulahul ei ole Heakorra ja julgeoleku s. ettenähtud korras valitsusasutistes omal ajal registreeritud vaimulikke ega kinnitatud perekonnaseisumuudatuste registreerimise raamatuid. Seisukorra lahendamiseks tuleks niisugusele kodanikule soovitada oma abielu registreerida praegu maksva korra järgi.

Perekonnaseisu s. § 6 ettenähtud protokoll seatakse kokku ühes eksemplaris selleks trükitud planketil vorm nr. 13, mitte protokolli-raamatus vorm nr. 12, millel on teine otstarve. Protokolli tähendatakse isiku öelduste, dokumentide ja tunnistajate tõenduste najal Perekonnaseisu s. § 6 punktides a, b, c ja d all tähendatud andmed. Protokolli märgitakse ka see osa andmeid, mis juba juriidiliselt maksvate perekonnaseisudokumentidega on tõestatud. Perekonnaseisu s. ja protokolli vorm näeb ette protokolli koostamist teatava ühe isiku kohta. Seepärast tuleb, näiteks, abikaasadele, kelle vanemate andmete kohta puuduvad maksvad tõendused, koostada kummalegi eriprotokoll nende andmete kindlakstegemiseks.

Tempelmaksu tariifi nr. 9 erandi nr. 3 põhjal (RT 45 — 1928) on protokollid perekonnaseisuasjus tempelmaksust vabad;

samuti on need vabad omavalitsusele või usuühingule langevast dokumendimaksust (vt. Prs. s. § 20 ja Vabariigi Valitsuse määrus Perekonnaseisu s. põhjal antavate dokumentide ja õiendiste pealt võetava maksu kohta, RT 83 — 1928). Protokoll hoitakse alal pärast vastavate sissekannete tegemist perekonnaregistrisse selle lisatoimetuses (Prs. s. j. § 87, RT 48 — 1926). Kodanikule protokollil vorm nr. 13 välja ei anta.

Perekonnaregistris võetakse lehed täitmisele lehtede numbrite järjekorras, ilma vahelt lehti tühjaks jätmata või erijaoskondi sisse seadmata. Igal isikul peab olema erilehekül, nii tuleb kaksikute kohta avada kummalegi erileht. On kodaniku perekonnakiri avatud, ei tule tal järgmise perekonnaseisumuudatuse puhul avada uusi lehekülgi; need perekonnaseisumuudatused tuleb märkida juba temale avatud erileheküljel vastavates lahtrites.

Järjekord, missuguses avada erilehekül igale üksikule perekonnaliikmele, kas enne isale, emale või lapsele, ei ole ette kirjutatud. Perekonnaregistri tähestiku kaardi järgi leitakse tarvilik kanne kätte, olgu perekonnaliige kirjutatud sisse kõrvuti oma teiste perekonnaliikmetega, või üksikult võõraste isikute seas.

Perekonnaregistris märgitakse kõik ajaarvud uue kalendri järgi või paralleelselt vanaga. Juhul, kui dokumentides, mille alusel tehakse sissekanded perekonnaregistrisse, sisalduvad ajaarvud vana kalendri järgi, arvatakse need ümber uue kalendri peale, lisades juurde sündmustele, mis olid enne 1. märtsit 1900, 12 päeva, pärast 1900. a. 1. märtsit (1. märts incl.) — 13 päeva.

Kodaniku perekonnanimi ja nimi märgitakse perekonnaregistrisse üldreeglina sel kujul, kui see on märgitud isiku sünnimeetrikasse, resp. sünniakti. Nii tuleb siis juhul, kui perekonnaseisuametnikule esitatud mitmesuguseis dokumentides on ühe ja sama isiku perekonnanimi või nimi märgitud lahkuminevalt, arvesse võtta õige perekonnanimena, nimena tema sünnimeetrikas märgitud perekonnanimi, nimi. Sel üldjuhisel on aga oma erandid.

Kuna Petserimaa ja Naroovataguste valdade elanikkude suuremal osal puudusid perekonnanimed 1922. aastani, on nad meetrikaraamatuisse kantud suuremalt jaolt perekonnanimedeta. Seadusega Petserimaa ja Naroovataguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta (RT 26 — 1921) kohustati neid võtma endale perekonnanimi. Määruses Petserimaa ja Naroovataguste valdade elanikkude perekonnanimede seaduse teostamise kohta (RT 58 — 1921) oli nähtud ette, et iga perekonnapea ehk täisealine perekonnaliige, kes perekonnanime omandanud, on kohustatud ise hoolitsema, et kahe kuu jooksul, nime protokolleerimisest arvates, meetrikaraamatutes (kirikuraamatutes) tema perekonnanimi sisse kantakse, isikutunnistuse ja kodanikule väljaantud sellekohase eritunnistuse põhjal, millele tehakse märkus perekonnanime sissekandmise kohta. Tegelikult on selle kohustuse viinud läbi mõni üksik kodanik. Selliste kodanikkude, kelle perekonnanimed meetrikates märkimata, perekonnanimesid tõestavaiks algdokumentideks on vastavad perekonnanimede panemise protokollid või nende ärakirjad, mis säilitatakse vastavais

Petserimaa ja Naroovataguseis vallavalitsusis ja duplikaadid Kohtu- ja Siseministeeriumis.

Kodaniku suhtes, kellele on antud perekonnanimi Perekonnanimi võtmise seaduse (RT 11 — 1926) alusel, on perekonnanime märkimise aluseks Kohtu- ja Siseministri otsus. Kui isik on muutnud oma perekonnanime kas Riigikohtu otsusel või pärast Perekonnanime muutmise seaduse maksamahakkamist (RT 57 — 1930) Kohtu- ja Siseministri otsusel, siis võetakse perekonnanime muutmise sissekandmise aluseks need otsused.

Perekonnaregistrisse kantakse ka isiku endine perekonnanimi ja aeg, millal on perekonnanimi muudetud, sest perekonnaregister peab võimaldama ülevaate perekonnanimedest, missuguseid isik on kannud. Perekonnanime muudatused registreeritakse ka isiku seadustamisel või adopteerimisel (BES §§ 173 ja 187). Adopteerimisel on aluseks adopteerimis-kohtuotsus ja vastavil korral adopteerija sünnimeetrika.

Naiste perekonnanimed muutuvad abiellumisega (BES § 5), samuti võivad nad muutuda abielu lahutamise ja abielu maksvuseks tunnustamisega (Abielus. §§ 18, 32 — RT 138 — 1922).

Nagu juba öeldud, kõik isiku perekonnanime muudatused peavad ka perekonnaregistrist selguma. Seaduslikus korras toimetatud perekonnanime muutmised ja võtmised (Prs. s. § 61) registreeritakse perekonnaregistri märkuste lahtris, arvatud välja naise perekonnanime muutmise abiellumisega (Prs. s. j. §§ 67—69). Kuni 1. juulini 1926 oli võimalik nimede (eesnimede) muutmise ühest usust teise üleminekul, ning niisugune nime muutmise oli juriidiliselt maksev, kui mindi üle usku, mille vaimulikel oli maksvate seaduste põhjal õigus registreerida perekonnaseisumuudatusi. Seepärast tuleb niisuguse kodaniku perekonnakirjade korraldamisel, kes enne 1. juulit 1926 on läinud üle teise usku ning on omandanud seega uue nime, perekonnaregistrisse kanda nimega, mille ta omandanud viimasel ristimisel (salvimisel). Peale selle tuleb perekonnaregistris märkida ka kodaniku endine nimi, tähendades millal, missuguse akti põhjal see on kaotanud maksvuse.

Saksa-, rootsi- jne. keelsetest dokumentidest, mis kirjutatud ladina tähestikuga, kirjutatakse perekonnanimed, nimed perekonnaregistrisse üldiselt nii nagu need on märgitud neis keelis. Venekeelsetest dokumentidest tuleb vene keeles märgitud nimed kirjutada ümber eesti keeles tarvitusel olevate tähtedega. Kohtu- ja Siseministeeriumi adm.-o. ringkirjas 15. novembrist 1927 nr. 1805. II osa p. 4 perekonnaseisuametnikele, antakse juhiseid, kuidas transkribeerida vene tähti. Peale selle olgu juhitud tähelepanu sellele, et vene „c“ ja „x“ kahe vokaali vahel tuleb kirjutada vastavalt tegelikule hääldamisele „ss“ ja „hh“, näiteks: Раиса — Raissa, Чеховъ — Tšehhov. Teatavasti vene perekonnanimele on lisatud nimekandja sugu määravad lõpud. Eesti keeles tarvitatakse aga perekonnanimed ainult meessoost lõpuga (mitte Anna Kuperjanova, vaid Anna Kuperjanov).

Riigikohtu ts.-os. otsusest 7. IV 1927 (Riigik. ts.-o. t. nr. 30 —

1927) selgub, et õigekirjutuslikud parandused perekonnanimes ja nimedes on lubatud. Riigikohtu seletusel sõltub nimekandjast, kuidas ta oma nime tahab kirjutada ortograafiliselt, kas näiteks Leppik, Varri või Lepik, Vari. Sellest tuleb järeldada, et perekonnaseisuametnik on õigustatud seni algdokumentides vana ortograafia järgi kirjutatud perekonnanimed kirjutama akti praegusaja õigekeelsusjuhiste kohaselt, kui kodanik avaldab sellekohase soovi või nõusoleku. Otsustajaks, kuidas perekonnanime kirjutada ortograafiliselt, on nimekandja ise, mitte aga teised isikud või asutised. Nime õigekirjutuslikes parandusis ei tohi minna nii kaugele, et selle tagajärjel muutuks nime häälamine, sest siis poleks see enam õigekirjutuslik parandus, vaid perekonnanime muutmise. Mõnel juhul pole perekonnaseisuametnikul sugugi kerge võtta seisukohta, kas võib tulla vastu kodaniku soovile ta nime parandamisel. Kahtluse puhul on soovitatav enne paranduse toimetamist teada saada Kohtu- ja Siseministeeriumi seisukoht.

Soovib kodanik, et tema perekonnanimi ja nimi sisse kantaks perekonnaregistrisse õigekirjutuslikult parandatult, ja leiab perekonnaseisuametnik selle soovi tähelepanuväärivaks, võtab viimane kodanikult sellekohase allkirja, mis võiks sõnastuda järgmiselt: „Tugedes Riigikohtu seletusele 7. aprillist 1927 ja eesti keele õigekirjutusreegleile, soovin, et minu perekonnanimi, nimi, mis on sünnimeetrikas märgitud „Masik, Juhhan“, märgitakse perekonnaregistrisse: „Maasik, Juhan“. Juhan Maasik (allkiri). Tõestan Juhan Maasiku allkirja N. N. (allkiri), A valla perekonnaseisuametnik. (Allkirja andmise aasta, kuupäev.)“ Allkiri ise säilitatakse perekonnaregistri lisatoimetuses. Sellisel korral on soovitatav perekonnaregistri märkuste lahtris tähendada, kuidas kirjutati kodaniku perekonnanimi endise kirjaviisi järgi, et ei kaoks side suguvõsa selgitamisel.

Prs. s. juhtn. §§ 62—69 (RT 48 — 1926 ja 27 — 1931) näevad ette üksikasjaliselt missugused andmed ja kus kohal registreeritakse isiku erileheküljel. Perekonnaregistris isikule avatud erileheküljel registreeritakse isiku nimelahtris: isiku perekonnanimi ja täielik nimi. Kui isikul mitu nime, siis kantakse need kõik perekonnaregistrisse selles järjekorras nagu nad märgitud algdokumentis. Abielus olevale naisele perekonnaregistris erilehekülje avamisel tuleb nimelahtris märkida tema perekonnanimi mehe järgi ja klambrites ta vallaspõlve perekonnanimi. Edasi märgitakse nimelahtris vanemate perekonnanimed (emal ka vallaspõlve perekonnanimi), nimed, sünniaeg ning -koht valla, alevi või linna nimetusega. Praktikaks on tulnud ette, et vanemate sünniajad ja -kohad on märgitud nimelahtri asemel sünnilahtrisse, mis ei ole õige.

Isiku vanemate abiellumise aja, kui surnud, siis suremise aja märkimine isiku erileheküljel (Prs. s. § 6) ei ole sunduslik, kuid seda võib märkida, kui isik esineb vastava sooviavaldusega, esitades selleks tarvilikke dokumente, või, kui dokumente on võimatu esitada, need andmed oli võimalik kindlaks teha protokolliga (Prs. s. § 6). Nende andmete märkimise korral märgitakse need perekon-

naregistri nimelahtris peale isiku vanemate perekonnanimedele, nimede, sünniaegade ja -kohtade.

Juhul, kui on võimatu tõestada isiku vanemate sünniaega ja -kohta Perekonnaseisu s. § 6 korras, jäävad need andmed perekonnaregistrisse märkimata. Niisugusel juhul võtab perekonnaseisumetnik allkirja asjaosaliselt kodanikult, et viimane nõutud andmete saamiseks on kasutanud kõik abinõud (tähendades, missugused nimelt) ja et temal ei ole võimalik hankida puuduvaid andmeid dokumentide ega tunnistajate varal. See allkiri hoitakse alal perekonnaregistri vastava lehekülje lisatoimetuses (Prs. s. juhtn. § 62, RT 27 — 1931). Petserimaalt ja Naroovatagustest valdadest pärit olevate inimeste suhtes võivad tulla ette ka juhud, kus ei saa märkida perekonnaregistrisse isiku vanemate perekonnanimesid, põhjusel, et isa või ema on surnud perekonnanimeta, enne perekonnanimede panemist. Niisugusel juhul tuleb nad perekonnaregistrisse märkida nime ja isa nime järgi. Loomulikult jääb märkimata ka isiku ema vallaspõlve perekonnanimi, kui tal seda vallaspõlves ei olnud.

Vallaslapse erileheküljele märgitakse ainult ema (Prs. s. j. § 69, RT 48 — 1926).

Seadustatud lapsed kantakse perekonnaregistrisse nagu abielust lapsedki, selle vahega, et märkuste lahtrisse tehakse märkus, et nad on seadustatud vanemate abiellumisega sel ja sel aasta kuu päeval.

Adopteeritud kodaniku erileheküljel märgitakse nimelahtris nagu harilikult tema lihased vanemad. Tema adoptiivanemad märgitakse kohtuotsuse alusel märkuste lahtrisse, tähendades adopteerimise aeg.

Leidlapse suhtes, kelle vanemad ei ole avalikuks tulnud, ei saa üldse vanemaid sisse kanda.

Perekonnaregistri sünnilahtris märgitakse isiku sünnipäev, -kuu, -aasta ja -koht. Kui sünnikoht on lahkuminev tema alalisest elukohast, märgitakse samas lahtris ka tema alaline elukoht vanemate järgi.

Abiellumislahtris märgitakse isiku abiellumise päev, kuu ja aasta ning koha nimetus, kus abielu on registreeritud, samas lahtris märgitakse ka isiku alaline elukoht. Abiellub isik mitu korda. Märgitakse samad andmed abiellumise järjekorras perekonnaregistri abielulahtris.

Sünnilahtris märgitakse isiku alaline elukoht sünniakti andmetel, abielulahtris abieluakti alusel. Sünni- ja abielulahtris võib alalise elukoha märkimise nõue jääda täitmata enne 1. juulit 1926 asetleidnud sündimiste ja abiellumiste juhtude suhtes.

Kui isik on sündinud välismaal, on tarvilik peale sünnikoha omavalitsuse märkida ka riigi nimetus ja teised vastavad üksused, kuhu see koht kuulub.

Abikaasa kohta märgitakse tema perekonnanimi (naisabikaasa kohta ka kõik endised perekonnanimed), nimi, sünniaasta, -kuu, -päev ja -koht (Prs. s. j. § 62).

Kui on võimatu saada maksvat dokumenti isiku juba surnud või lahutatud abikaasa sünniaja ja -koha kohta, tuleb need andmed kindlaks teha Perekonnaseisu s. § 6 ettenähtud protokoll koostamise teel. Ei ole ka sel teel võimalik neid andmeid kindlaks teha, tuleb kodanikult võtta allkiri, analoogiliselt sellele, kuidas võetakse allkiri juhtudel, kus on võimatu kindlaks teha isiku vanemate sünniaega ja -kohta (Prs. s. j. § 62). Selle allkirja alusel tuleb perekonnaregistris teha märkus, et abikaasa sünniaega ja -kohta ei läinud korda kindlaks teha.

Ka tühine abielu tuleb sisse kanda perekonnaregistrisse, samuti millal ja missuguse kohtu otsusel abielu on tühistatud. Perekonnaregistrisse kantakse samuti tühisest abielust sündinud lapsed, sest nad loetakse BES § 147 põhjal seaduslike lastega üheõiguslikeks.

Kui isiku abikaas on välismaalane, tuleb perekonnaregistris märkida ka tema kodakondsus või kodakondsusetus. Samasugused märkused tehakse ka isiku laste kohta, kes teise riigi kodanikud või kodakondsuseta.

Perekonnaregistri surmalahtris märgitakse isiku surma või surnukeha leidmise kuu, päev ja aasta, surma- või surnukeha leidmise koht ja matmiskoha nimetus, kuhu surnu maetud; kui isiku alaline elukoht on lahkuminev surmakohast, märgitakse ära ka tema alaline elukoht (Prs. s. j. § 62). Abikaasa surmaaeg, samuti nagu abielu lahutamise ja tühistamise aeg, on ette nähtud märkida märkuste lahtris (Prs. s. j. § 67). Mõned perekonnaseisumetnikud märgivad abikaasa surmaaaja või abielulahutamise aja abikaasa lahtrisse. Sellega on ka Kohtu- ja Siseministeerium olnud nõus.

Kui abikaas on jäänud sõjas teadmata kadunuks, ja tema surma kohta puuduvad maksvad tõendused tuleb abikaasa surma sissekandmiseks perekonnaregistrisse kõigepealt teda kohtuteel surnuks tunnustada. Seda on võimalik viia läbi Sõjaoludes teadmata kadunute surnukstunnustamise tähtaja lühendamise s. alusel (RT 41 — 1928). Nimetatud seaduse põhjal võib kohus sõjaoludes teadmata kadunud isiku surnuks tunnustada, kui möödunud kümme aastat temalt viimaste teadete saamisest. Sarnasel korral loetakse teadmata kadunu surmapäevaks päev, mil kohus ta tunnustas surnuks. Surnu märgitakse niisugusel juhul perekonnaregistrisse seadusejõusse astunud kohtuotsuse põhjal.

Peale isiku kohta nõutavate andmete märgitakse sündimiste järjekorras perekonnaregistri samal leheküljel tema seaduslikus abielus, naisel ka väljaspool abielu sündinud lapsed. Isiku nime lahtris, selleks määratud kohal märgitakse lapse sugu ja nimi, sünnilahtris — sündimise kuupäev ja aasta. Kui isik on mitu korda abiellunud, tehakse vastav märkus: mitmendast abielust laps (Prs. s. j. § 64, RT 48 — 1926). Märkuste lahtris märgitakse perekonnaregistri koidu ja lehekülje number, kus lapsele avatud eri-lehekülg. Surnultsündinute kohta tähendatakse vanemate leheküljel ainult sugu, näiteks „Surnultsündinud tütar“, ning surmalahtris — tema surma- (sünni-) aeg ning -koht (Prs. s. j. § 65, RT 48 — 1926).

Kuna perekonnaregistris teatava isiku kohta avatud erileht peab andma täieliku ülevaate kõigi tema elus olnud perekonnaseisumuudatuste kohta, märgitakse tema erileheküljel kõik tema lapsed, vaatamata sellele kas laps on juba surnud isiku perekonnakirjade avamise silmapilgul või kas see oli surnultsündinud laps. Sel põhjusel tuleb ka kummagi vanema erileheküljel märkida kõik nende lapsed, ja seda ka siis, kui nende leheküljed avatud kõrvuti.

Meeskodaniku perekonnaregistri erileheküljele ei või kanda tema vallaslast, vaatamata, et ta lapse on sünniakti koostamisel omaks tunnustanud, olgu siis, et laps on seadustatud tema abiellumisega lapse emaga või et ta lapse adopteerinud kohtuteel (Prs. s. § 36).

Adopteeritud laps tuleb kanda perekonnaregistrisse adopteerija erileheküljele tema laste lahtrisse andmetega, mis ette nähtud märkida laste kohta, märkusega millal, missuguse kohtuotsusega ta on adopteeritud. Kui adopteerimise kohtuotsuses adopteerija (mehe) seaduslik naine ei ole nimetatud, ei tule märkida mehe poolt adopteeritud last naise erileheküljele.

Isiku perekonnaregistri leheküljel ei tule märkida tema laste abiellumise aega ja nende abikaasasid. Need andmed märgitakse isiku laste perekonnaregistri erilehekülgedele.

Prs. s. juhtnõõrid ei näe ette kohustust vanemate perekonnaregistri lehekülgedele märkida nende laste surmaaega, -kohta ja matmiskohta. Kuid neil juhtudel, kui laps on surnud enne temale perekonnaregistris erilehekülje avamist, tuleb teha kindlaks vähemalt niisuguse lapse surmaaeg ja märkida vanemate leheküljel (Prs. s. § 6 p. c).

Peale ülaltähendatud andmete registreeritakse perekonnaregistri märkuste lahtris sellekohaste dokumentide põhjal isiku Eesti Vabariigi kodakondsusse astumine ja kodakondsusest lahkumine (Prs. s. § 1, Prs. s. j. § 67).

Perekonnaregistri märkuste lahtrisse kantakse ka täiendavate aktide või kohtuotsuste põhjal tehtavad parandused (Prs. s. j. § 66, RT 48 — 1926).

Perekonnaregistrisse dokumendist mahakirjutamisel sattunud vead on võimalik parandada, paigutades vigased sõnad klambritesse ja kirjutades peale õiged andmed. Parandus tuleb õiendada märkuste lahtris paranduse tegemise aasta, kuupäeva ja perekonnaseisumetniku allkirjaga.

On perekonnaregistrisse sissekanne tehtud ev.-lut. koguduse personaalraamatu alusel ja hiljem saadud meetrikatunnistusega on tõendatud, et sissekanne on vigane, võib parandust meetrika alusel läbi viia perekonnaregistris. Kui aga esitatakse sama kande kohta mõne teise ev.-lut. koguduse poolt väljaantud perekonnateatis, mis läheb lahku esimesest perekonnateatisest, siis ei saa selle viimase perekonnateatise põhjal parandusi ette võtta, vaid täiendavalt tuleb nõutada meetrikatunnistus, selgusele jõudmiseks missugune perekonnateatis on vigane.

Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seadus.

(RT 86 — 1933.)

Eesti Vabariigi põhiseaduse §§ 87—89 alusel Eesti rahvas otsustas:

I osa.

Eesti Vabariigi põhiseaduse sissejuhatav osa, §§ 29, 36, 39, 41, 42, 43, 44, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 75, 76, 80, 81, 82, 86 ja peatükk V pealkiri muuta ja panna maksma järgmises redaktsioonis:

Eesti rahvas, kõikumatus usus ja vankumatus tahtes luua ja arendada riiki, mis on rajatud õiglusele ja seadusele ja vabadusele, kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus, võttis vastu ja määras Asutava Kogu ning hiljem rahvahääletamise kaudu järgmise põhiseaduse:

§ 29. Rahvas teostab riigivõimu: 1) rahvahääletamise, 2) rahvaalgatamise, 3) Riigikogu valimise ja 4) Riigivanema valimise teel.

Rahvahääletamisest, Riigikogu valimisest ja Riigivanema valimisest osavõtt on vabatahtlik.

§ 36. Riigikogus on viiskümmend liiget, kes valitakse üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtete alusel, kuid nõnda, et valijal oleks võimalus valida üksikuid isikuid.

Riigikogu valimisseadus antakse välja eriseadusena.

§ 39. Iga nelja aasta järele võetakse ette uued Riigikogu valimised.

Riigivanemal on õigus määrata enne nelja aasta möödumist uued Riigikogu valimised, kui seda nõuavad riiklikud kaalutlused. Sel juhul valimised peavad toimuma hiljemalt kuue kuu jooksul, arvates määruse väljakuulutamise päevast.

Riigikogu liigete volitused algavad Riigikogu valimiste tagajärgede väljakuulutamise päevast.

§ 41. Riigikogu korralised istungjärgud algavad igal aastal oktoobri esimesel esmaspäeval ning kestavad mitte kauem kui kuus kuud.

Riigivanemal on õigus lõpetada Riigikogu korralist istungjärku enne kuue kuu möödumist, kui seda nõuavad riiklikud kaalutlused.

§ 42. Riigivanema või kahekümneviie Riigikogu liikme kirjalikul nõudel on Riigikogu juhatus kohustatud kutsuma kokku Riigikogu erakorralisteks istungjärgudeks.

Vaheajal, Riigikogu nelja-aastase kestvuse möödumisest või Riigivanema poolt Riigikogu uute valimiste määramisest, kuni Riigikogu valimiste tagajärgede väljakuulutamiseni võidakse Riigikogu

kutsuda kokku erakorraliseks istungjärguks ainult Riigivanema nõudel.

Riigikogu erakorralise istungjärgu kestvuse määrab Riigivanem.

§ 43. Riigikogu valib oma esimesel, peale valimisi, istungil esimehe ja teised juhatuse liikmed. Seda istungit juhatab seni, kuni valitud esimees, Riigikogu vanem liige.

§ 44. Riigikogu kodukord kuulatakse välja seadusena.

§ 51. Riigikogu liikmed saavad Riigikogu liikme kohuste täitmise eest tasu Riigikogu istungjärkude kestvusel. Tasu alused ja suurus määratakse seadusega, mida võib muuta ainult järgnevat Riigikogu koosseisude kohta.

§ 53. Riigikogu poolt või rahvahääletamisel vastuvõetud seadused esitab Riigikogu juhatus Riigivanemale väljakuulutamiseks.

Riigivanemal on õigus riiklikkuldel kaalutlustel jätta välja kuulutamata Riigikogu poolt vastuvõetud seadusi, andes nad uueks arutamiseks ja otsustamiseks Riigikogule. Põhiseaduse § 34 ettenähtud seadusi Riigivanem võib riiklikkuldel kaalutlustel jätta välja kuulutamata seni, kuni Riigikogu nad võtnud vastu Riigivanema poolt soovitatud muudatustega või kuni Riigikogu pärast järgmisi valimisi võtab vastu sama seaduse.

Oma otsuse seaduse väljakuulutamata jätmise kohta ühes asjaomaste kaalutlustega Riigivanem teatab Riigikogu juhatusele hiljemalt kolmekümne päeva jooksul, arvates seaduse kättesaamisest.

§ 54. Ükski seadus ei hakka maksma väljakuulutamisetähtaegast.

Kui seaduses eneses ei ole nähtud ette muud korda ja tähtaega, hakkab ta maksma kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

§ 55. Riigikogu teostab riigi asutuste ja ettevõtete majandusliku tegevuse ja riigi eelarve täitmise kontrolli tema poolt seaduse alusel ellukutsutavate vastavate asutuste kaudu.

Peatükk V.

Riigivanemast ja Vabariigi Valitsusest.

§ 57. Rahva esindajana teostab riigi kõrgemat valitsemisvõimu Riigivanem. Riigivanema juures on riigi valitsemiseks Vabariigi Valitsus.

§ 58. Riigivanema valib rahvas üldise, ühetaolise, otsese ja salajase hääletamise kaudu viieks aastaks.

Kui esimesel hääletamisel ükski kandidaat ei saa osavõtjate häälte enamust, siis toimetatakse teine hääletamine hiljemalt kolme kuu jooksul. Teiseks hääletamiseks võib seada üles uusi kandidaate. Teisel hääletamisel loetakse valituks kandidaat, kes on saanud kõige rohkem hääli. Kui mitu kandidaati on saanud ühepalju hääli, loetakse valituks see, kes on vanem.

Riigivanemaks on valitav iga hääleõiguslik kodanik, kes on vähemalt neljakümne aastane ja seatud üles kandidaadiks vähemalt kümnetuhande hääleõigusliku kodaniku poolt. Riigivanema lähem valimiskord määratakse seadusega.

§ 59. Riigivanema volitused algavad Riigikogu ees antava pühaliku töötusega, mis on järgmine:

„Mina, N.N., rahva tahtel asudes Riigivanema kohuste täitmisele, pühalikult tootan ustavalt kaitsta Eesti Vabariigi põhiseadust ja seadusi, õiglaselt ja erapooletult teostada minule usaldatud volitusi ning nende volituste ulatuses kõigi oma võimistega ja parema arusaamisega töötada Eesti riigi ja rahva kasuks.“

Riigivanema amet ei või olla seotud ühegi muu teenistusega ega kutseülesannetega. Kui Riigivanemaks on valitud Riigikogu liige, siis loetakse ta Riigikogust lahkunuks pühaliku töötuse andmisega.

Riigivanemale volituste kestel maksetav tasu määratakse seadusega, mida võib muuta ainult järgneval valimisel valitava Riigivanema kohta.

Kui Riigivanema amet on vaba või Riigivanem ei saa täita oma ülesandeid haiguse või muude takistuste tõttu, siis täidab tema ülesandeid peaminister. Kui Riigivanema amet on vaba või takistused on vältavat laadi, siis asutakse võimalikult ruttu uue Riigivanema valimisele.

§ 60. Riigivanem juhib riigi sise- ja välispoliitikat, hoolitseb riigi välise puutumatus, sisemise julgeoleku ja seaduste täitmise eest.

Riigivanem peale muude põhiseaduses ettenähtud ülesannete:

1) esindab Eesti Vabariiki, määrab Eesti Vabariigi esindajad välisriikidesse ja võtab vastu välisriikide esindajad,

2) valvab riigivõimu teostamise üle seadusega määratud korras,

3) esitab Riigikogule kinnitamiseks riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarve,

4) nimetab ametisse ja samuti vabastab sellest kaitseväelisi ja kodanlisi ametnikke, kuivõrt see ülesanne seadustega ei ole usaldatud teistele ametiasutustele,

5) sõlmib Eesti Vabariigi nimel lepinguid välisriikidega ja esitab need kinnitamiseks Riigikogule,

6) kuulutab sõja ja teeb rahu Riigikogu vastava otsuse põhjal,

7) kuulutab välja kaitseisukorra nii üksikutes riigiosades, kui ka kogu riigis ja esitab selle kinnitamiseks Riigikogule.

8) on kaitsevägede kõrgem juht,

9) otsustab armuandmise palveid kohtulikult määratud karistuse vähendamiseks või kustutamiseks,

10) annab seadustega kooskõlas määrusi,

11) esitab seaduse-eelnõusid Riigikogule,

12) edasilükkamatu riikliku vajaduse korral kuulutab seaduse-eelnõud välja dekreedina, millel on seaduse jõud. Dekreet ei või muuta rahvahääletamise, rahvaalgatamise, Riigikogu valimise ega Riigivanema valimise seadust. Dekreet on maksev kuni selle ärakuulutamiseni Riigivanema või Riigikogu poolt.

§ 61. Riigivanema otsused, et olla maksvad, peavad olema kirjutatud alla Riigivanema poolt ning — arvatud välja Vabariigi Valitsuse või selle üksiku liikme ametisse kutsumine ja ametist vabastamine, enne nelja aasta möödumist uute Riigikogu valimiste

määramine, Riigikogu korraliste istungjärkude lõpetamine, Riigikogu erakorraliste istungjärkude kestvuse kindlaksmääramine ja riigikohtunikude ning kohtunikude ametisse kinnitamine, — ka peaministri või asjaomase ministri poolt, kes vastutab otsuse eest Riigikogu ees.

Kui Riigivanema otsus on põhiseaduse või seaduse vastane, siis peaminister või asjaomane minister on kohustatud keelduma otsusele kaasallakirjutamast.

§ 62. Riigivanema otsused võetakse Vabariigi Valitsuses täitmiseks peaministri või asjaomase ministri ettekandel.

Kui ettekandja minister leiab, et Riigivanema otsus on põhiseaduse või seaduse vastane, siis ta teatab sellest Vabariigi Valitsusele. Kui Vabariigi Valitsus pärast asja arutamist ühineb ettekandja ministri arvamusega, siis palub ta Riigivanemat oma otsuse võtta tagasi või muuta. Kui Riigivanem jääb oma otsuse juurde, on Vabariigi Valitsus kohustatud kuulutama temale, et otsus ei ole teostatav.

§ 63. Vabariigi Valitsusel peab olema Riigikogu ja Riigivanema usaldus.

Vabariigi Valitsus või tema üksikud liikmed lahkuvad ametist, kui Riigikogu avaldab neile otsest umbusaldust ja Riigivanem selle peale ei pea tarvilikuks määrata uusi Riigikogu valimisi.

§ 64. Vabariigi Valitsuse kutsab ametisse Riigivanem.

Vabariigi Valitsuse vabastab ametist Riigivanem ka enda algatusel, peaministri esitisel või Riigikogu umbusalduse avalduse põhjal.

Vabariigi Valitsus koosneb peaministrit ja ministritest. Peaministrile Riigivanem määrab ministrite seast asetäitja.

Peaminister ühtlustab Vabariigi Valitsuse tegevust, juhatab Vabariigi Valitsuse istungeid, kui seda ei pea tarvilikuks teha Riigivanem, võib pärida aru üksikutelt ministritelt nende tegevuse kohta ja esitada üksikuid ministreid kui ka kogu Vabariigi Valitsust ametist vabastamiseks.

Iga minister on oma ministeeriumi juht. Ministrite arv, tööjaotus ministeeriumide vahel ja nende asjaajamise kord määratakse seadusega.

Vabariigi Valitsuse istungid on kinnised. Ainult erilistel pidulikkudel juhtudel võib Riigivanema korraldusel neid kuulutada lahtisteks.

§ 65. Vabariigi Valitsuse võimkonda kuulub: Riigivanema otsuste teostamine põhiseaduse alusel, asjade arutamine ja otsustamine, mis temale antud seaduste alusel, muud küsimused riigi valitsemise alal, mis põhiseadusega või seadustega ei ole jäetud Riigivanemale või mõnele ministrile ministeeriumi juhina või mõnele alluvale asutusele.

Kui Vabariigi Valitsus leiab, et tema õigus mingi küsimuse lõplikuks lahendamiseks on vaieldav, siis lahendab võimkonna küsimuse Riigivanem.

§ 66. Riigivanema juures on temale ja Vabariigi Valitsusele ühine riigikantselei.

Riigikantseleid juhatab riigisekretär, kelle nimetab ametisse Riigivanem.

§ 67. Riigivanemat, peaministrit ja ministreid võib võtta kohulikule vastutusele üksnes Riigikogu sellekohase otsuse põhjal. Asja arutamine allub Riigikohtule. Vastutusele võtmise ja asja arutamise kord määratakse seadusega.

§ 69. Ülemat kohtuvõimu Eestis teostab riigikohtunikudest koosnev Riigikohus. Riigikohtunikud kinnitab ametisse Riigivanem Riigikohtu poolt esitatud kandidaatide hulgast.

§ 70. Kohtunikke, kui nad ei ole valitavad seaduse järele, kinnitab Riigikohtu ettepanekul ametisse Riigivanem.

§ 75. Linna, alevi ja valla omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrt seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi.

§ 76. Omavalitsusüksuste esitusekogud valitakse üldisel, üheaolisel, otsekohesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse alusel, kuid nõnda, et valijal oleks võimalus valida üksikuid isikuid.

§ 80. Mobilisatsiooni väljakuulutamise kui ka sõja alguse korral läheb kaitseväge ülemjuhatamine Riigivanema poolt määratud kaitseväge ülemjuhatajale, kelle võimupiirid on määratud seadusega.

§ 81. Riigivanemal on õigus anda eriseaduses ettenähtud alustel ja korras kaitsevägedesse puutuvaid seadlusi ja määrusi.

§ 82. Vabariigi kaitsejõudude mobilisatsiooni väljakuulutamise otsustab Riigikogu.

Riigivanemal on õigus Riigikogu otsust ootamata kuulutada välja mobilisatsiooni, kui välisriik on kuulutanud Vabariigile sõja, alanud sõjalise tegevuse või kuulutanud välja Vabariigi vastu mobilisatsiooni.

§ 86. Põhiseadus on vankumatuks juhteks Riigikogu, Riigivanema ja valitsuseasutuste ja kohtute tegevuses.

II osa.

Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse maksmapanemiseks määrata järgmist:

§ 1. Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatused, mis väljendatud käesoleva seaduse I osas, hakkavad maksma sajandal päeval pärast selle seaduse vastuvõtmist rahvahääletamisel. Ühes sellega kaotavad maksvuse Eesti Vabariigi põhiseaduse (RT 113/114 — 1920) sissejuhatav osa, §§ 29, 36, 39, 41, 42, 43, 44, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 75, 76, 80, 81, 82, 86 ja peatükk V pealkiri, mis asendatakse käesoleva seaduse I osas ettenähtud sissejuhatava osaga, paragrahvidega ja peatükk V pealkirjaga.

§ 2. Üheksakümmendüheksa päeva jooksul, arvates käesoleva seaduse vastuvõtmisest rahvahääletamisel, Riigikogu on kohustatud

panema maksuma seadused, mis on tarvilikud käesoleva seaduse I osas väljendatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatuste teostamiseks pärast nende maksmahakkamist.

§ 3. Uued Riigikogu valimised ja Riigivanema valimised võetakse ette hiljemalt saja päeva jooksul, arvates käesoleva seaduse I osas väljendatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatuste maksmahakkamise päevast (käesoleva seaduse II osa § 1).

§ 4. Senise Riigikogu volitused lõpevad eelmises paragrahvis tähendatud uue Riigikogu volituste algusega.

Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatuste maksmahakkamisel ametisolev Riigivanem loetakse peaministriks, arvates põhiseaduse muudatuste maksmahakkamise päevast kuni käesoleva seaduse I osa § 58 põhjal valitud Riigivanema volituste alguseni.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu Esimees K. E i n b u n d.

Sekretär J. L o o s a l u.

Asjadevalitseja E. M a d d i s o n.

Kohtuotsused.

Aktiosaline võib algsatada perekonnaseisuaktide kohtukorras parandamist ainult järelevalveasutise kaudu.

(Riigikohtu adm.-os. t. Nr. 664¹ — 1933).

Riigikohtu üldkogu (toim. nr. 37 — 31) on seletanud, et perekonnaseisuaktide parandamise küsimust võib, nagu Perek.-seisu sead. § 28 näha, igauks algsatada, s. o. peale perekonnaseisuametniku ka iga kõrvaline isik ja asutis, juhtides järelevalveasutise tähelepanu veale, mida perekonnaseisuamet oma jõul ei saa parandada, ja et järelevalveasutise kohus on selle järel samme astuda akti parandamiseks, pöördudes kohaliku rahukohtuniku poole, kelle piirkonnas akt on ekslikult koostatud, et see paranduse tegemise kirjutaks ette. Sellest Riigikohtu üldkogu seletusest nähtub, et iga kõrvaline isik, ka aktiosaline, võib perekonnaseisuaktide kohtukorras parandamist algsatada ainult sel teel, et ta juhib järelevalveasutise tähelepanu veale perekonnaseisuaktides, mida perekonnaseisuamet oma jõul ei saa parandada.

Ametlik osa.

Kohtu- ja Siseministeriumi administratiiv-osakonna ringkiri 12. sept. s. a. kõigile maa-, linna-, alevi- ja vallavalitsustele.

Ajutise veneaegiste pensionäride toetamise seaduse (R. T. 77/78 — 1920) § 12 teeb politseile ülesandeks oma poolt teatada kohalisele linna-, alevi- või vallavalitsusele muudatustest nende isikute perekondade koosseisudes, kes saavad toetust nimetatud sea-

duse alusel. Tähendatud seaduseõudest on osa toetust väljaandvaid omavalitsusasutusi saanud aru nõnda, nagu vabastaks politsei peale pandud teatamise kohustus neid igasugusest omapoolsest kontrollist toetustsaajate perekonnakoosseisu muudatuste suhtes. Tegelikult on aga järelevalve toetustsaajate perekonnakoosseisu muudatuste üle sama § 12 esimese osaga pandud just toetust väljaandvatele omavalitsusasutustele, kuna politsei peale pandud teatamise kohustusele samal alal tuleb vaadata kui täiendavale abinõule, mis seaduseandjale näis otstarbekohasena seaduse maksmapaneku ajal valitsevas olukorras perekonnaseisumuudatuste registreerimise alal. Kuna alates 1925. aastast toetust väljaandvad omavalitsusasutused omavad Perekonnaseisu seaduse kohaselt peetavate aktiraamatute ja perekonnaseisumetnikelt-vaimulikelt saadavate aktide ärakirjade näol hõlpsat ja täpset vahendit toetustsaajate isikute perekonnakoosseisu muudatuste kontrollimiseks, siis politsei kaastöö alul mõeldud ulatuses on muutunud ülearuseks ja võib piirduda üksnes nende muudatuste teatamisega, mis temale ta üldiste ülesannete täitmise juures saavad teatavaks. Selle kõrval aga omavalitsusasutused üldistel alustel võivad nõuda politsei abi üksikute kahtlustekitavate juhtude selgitamiseks, näit. juhul, kui tekib kahtlus, et toetustsaaja on jätnud oma perekonnaseisumuudatuse registreerimata.

E. Dolf,
Administratiiv-osakonna direktor.

N. Reiman,
Politseivalitsuse direktor.

Käsukiri 27. septembrist s. a. nr. 59.

Vabariigi Valitsuse määramisel on politseivalitsuse abidirektor Johan Sooman teenistuse huvides ümber paigutatud vangimajade valitsuse juhtimise alale.

Härra J. Sooman astus tollaegse Siseministeriumi, praeguse Kohtu- ja Siseministeriumi, teenistusse Vabariigi esimestel päevadel ja, arvatud välja mõnekuune vaheaeg, on teeninud kogu aja samas ministeriumis vastutavatel kohtadel, sellest ligi kümme aastat politseivalitsuse abidirektorina, kelle peaulesandeks poliitilise politsei juhtimine. Poliitilise politsei juhi ametikoht on aga alati olnud raskemaid ja vastutusrikkamaid.

Härra J. Sooman oma võrratu tahtejõu ja püsivusega ühelt poolt ning pikaajalise teenistuse jooksul omandatud kogemuste ja asjatundlikkusega kui ka külgesündinud ettenägelikkuse, tasakaalu ja taktitundega teiselt poolt on suutnud pikkade aastate vältel rahuldada valjemaidki nõudmisi, mis temale ta ametialal esitatud. Võttes osa politsei üldisest juhtimisest on härra J. Sooman selle kõrval suutnud luua ja ajakõrgusele tõsta meie poliitilise politsei meeskonna, mille asjalikul juhtimisel tal oli võimalik saavutada tunnustamisväärseid tagajärgi võitluses riigivaenulikkude elementidega, teenides sellega kõikide riiklikult mõtleivate kodanikkude tänu.

Kuigi üleelataval momendil on tekkinud lahkkelisid mõningates küsimustes, mis sunnivad härra J. Sooman'i katkestama oma tegevuse senisel alal, siis need milgi tingimusel ei vähenda tema seniseid rohkaid teeneid Vabariigi ees.

Avaldan oma sügavat tänu härra J. Sooman'ile senise töö eest ja soovin temale edu uuel tegevusalal.

V. Rooberg,
Kohtu- ja Siseminister.

Kohtu- ja Siseministri käsukiri 13. oktoobrist s. a. nr. 61.

14. oktoobril s. a. möödub kaksikümmend viis aastat ajast, mil praegune Tallinna-Harju kriminaalkomissar Eduard Sernov alustas oma teenistust kriminaalpolitsei alal.

Teenides kogu aja kodumaal suutis hr. E. Sernov oma väljaastvate kriminaalametniku loomumaduste ning kohusetunde ja energia tõttu juba aegadel enne Vabariigi algust võita seltskonna üldist lugupidamist oma tollaegses tegevuspiirkonnas — Tartu linnas ja maakonnas. Võtnud vabatahtlikuna osa vabadussõjast, astus ta 1920. a. organiseerimisel olevasse Vabariigi kriminaalpolitseisse. Tuues eespoolmainitud omaduste kõrval kaasa ka rohked praktilised kogemused, on hr. E. Sernov'i kaastöö meie kriminaalpolitsei organiseerimisel ja väljaarendamisel osutunud eriti väärtuslikuks, mida siinkohal tänuga alla kriipsutan.

Õnnitledes hr. E. Sernov'i sel tähtpäeval soovin temale jõudu ja tahet teenistuse jätkamiseks veel paljude aastate kestes.

E. Ein,
Kohtu- ja Siseminister.

Ametikõrgendusi:

1. jaoskonna politseiabikomissar Pärnumaal Jaan Põldsam on määratud Tartu-Valga prefektuuri politseikomissariks, arvates 15. oktoobrist s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri allkonstaabel Paul Okk, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse, on määratud konstaabliks sama prefektuuri koosseisu, arvates 16. septembrist s. a.

Tartu-Valga prefektuuri kantseleiametnik Valter Parli on määratud konstaabli kohusetäitjaks Narva prefektuuri koosseisu, arvates 16. oktoobrist s. a.

Ümberpaigutusi:

Petseri-Võru prefektuuri konstaabel August Peetson on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Tallinna-Harju prefektuuri koosseisu, arvates 1. novembrist s. a.

Ametist vabastamisi:

Narva prefektuuri konstaabel Artur Timusk on vabastatud ametist oma palvel, arvates 6. septembrist s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Aleksander Vellig on

vabastatud ametist oma palvel tervislistel põhjustel, arvates 15. septembrist s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Johannes Simmerman on vabastatud ametist, arvates 30. sept. s. a., parandamata haiguse tõttu, millega on kaotanud teenistuse jätkamise võimaluse.

Avaldatud kiitusi:

Lääne jaoskonna Haapsalu raiooni ülemale kapten K. Martinson'ile on avaldatud kiitust raiooni korraldamisel ülesnäidatud hoolisuse ja meeskonna väljaõpetamise eest.

Petseri jaoskonna Mägiste raiooni valvurile kapral Friedrich Malts'ale on määratud 30 krooni rahalist autasu, salaja üle piiri tulija tabamisel ülesnäidatud energilise ja otstarbekohase teotsemise eest.

Tallinna jaoskonna J.-Jõesuu raiooni ülemale kapten J. Koel'ile, sama raiooni kordoniülemale veltveebel Rudolf Vööلمان'ile ja mot. van. allohv. Oskar Fröhberg'ile on avaldatud kiitust 21. sept. s. a. salakauba tabamisel ülesnäidatud erilise oskuse, püsivuse ja ennastalgava teotsemise eest.

Politseivalitsuse poolt on antud load laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks: August Taal'ile Võrus, Tartu 15, maksvusega 17. augustini 1934, Järva-Jaani Tarvitajateühisuse juhatusele Järva-Jaanis ja Koerus, maksvusega 31. augustini 1934, Anton Hansu p. Paulusele Vana-Vändra asunduses, maksvusega 5. augustini 1934, Gustav Hansu p. Mätlik'ule Tapal, Pikk 20, maksvusega 30. augustini 1934, Jaan Andrese p. Kõressar'ele Otepää alevis, Võru 2, maksvusega 20. augustini 1934, Julius Adami p. Tibbing'ile Petseris, Turuplats 14-a, maksvusega 31. augustini 1934, Karl Johani p. Hansen'ile Tartus, Kauba 11, maksvusega 4. sept. 1934, Kristjan Peetri p. Sarapuu'le Pärnus, Vee 12, maksvusega 20. sept. 1934, Otepää Tarvitajateühisuse juhatusele Otepää alevis, Turg 13, maksvusega 21. augustini 1934, Bernhard Eduardi p. Johanson'ile Kuressaares, Lossi 3-a, maksvusega 30. sept. 1934, Karl-Julius Friedrichi p. Kesküll'ile Kuressaares, Turu 1, maksvusega 10. sept. 1934, Mõisaküla Ühiskaupluse juhatusele Mõisakülas, Kesk t. 7, maksvusega 3. sept. 1934, Paul Villemi p. Saretok'ile Valgas, Kesk t. 15, maksvusega 1. oktoobrini 1934, Karl Karli p. Jakobson'ile Haapsalus, Saue 4, maksvusega 14. oktoobrini 1934, Johannes Johani p. Susi'ile Põltsamaal, Jõgeva mnt. 12, maksvusega 17. oktoobrini 1934, ja Jakob Jaani p. Klaan'ile Petseris, Tartu 4, maksvusega 25. oktoobrini 1934; laskemoonaga kauplemiseks: Jaan Jakobi p. Moks'ile Roela vallas, Tudu raudteejaama juures, maksvusega 6. sept. 1934, Paul Karli p. Thal'ile Türil, Viljandi 20, maksvusega 7. septembrini 1934, Johann Jüri p. Jaas'ile Rapla alevikus, maksvusega 9. septembrini 1934, ja Madis Jaani p. Aasman'ile Sooniste v., Ellamaa külas, maksvusega 18. oktoobrini 1934; laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks ning las-

keriistade parandamiseks: Alfred Jüri p. Jeerik'ule Pärnus, Jänesselja 17, maksvusega 12. septembrini 1934, ja Adalbert Hansu p. Wassar'ile Tartus, Poe 8, maksvusega 23. septembrini 1934; laskemoonaga kauplemiseks ja laskeriistade parandamiseks: Aleksander Jüri p. Koplile Väandra alevikus, maksvusega 28. augustini 1934, ja Mihkel-Eduard Karli p. Mäeloole Kirepi vallas, maksvusega 16. sept. 1934; laskeriistade parandamiseks: Mihkel Tõnu p. Kleits'ile Simunas, Avanduse v., maksvusega 1. juulini 1934, Karl Otto p. Koppelman'ile Tallinnas, V. Karja 3, maksvusega 17. septembrini 1934, Oskar Gustavi p. Lauring'ile Albu vallas, Orgmetsa k., maksvusega 23. sept. 1934, ja Aleksander Joosepi p. Teinfeldt'ile Vihula vallas, Annikveres, maksvusega 17. septembrini 1934.

Politseivalitsuse direktori otsusega on tühistatud

Vee vallas elava Mihkel Mihkli p. Saagim'i laskeriistaluba jahipüüsi hoidmise ja kandmise osas ja Orava vallas elava Karl Jakobi p. Hirve, Järva-Jaanis elava Arnold Jaani p. Nordberg'i, Anija vallas elava Madis Jaani p. Kuuskman'i, Häädemeeste vallas elava Aleksander Tõnise p. Minnus'e ja Avinurme vallas elava Karl Johannes Andrese p. Laurison'i laskeriistaload.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) ajakiri „Noorte Looming“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Karl Lenk;

2) ajaleht „Tartumaa Teataja“, ilmub Tallinnas, kolm korda nädalas; väljaandja — k/osaühisus „Kaja“, vastutav toimetaja — Johan Holberg;

3) ajakiri „N.M.K.Ü. Teated“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Eesti Noortemeeste Kristlikkude Ühingute Liit, vastutav toimetaja — Jean Roosileht;

4) juudikeelne ajaleht „Naie Zait“ (Uus Aeg), ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Salomon Abeshaus;

5) ajaleht „Viru-Rakvere Pühapäev“, ilmub Rakveres, neli korda kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Kaupo Ong;

6) ajaleht „Ärkamine“, ilmub Tallinnas, tarvidust mööda; väljaandja ja vastutav toimetaja — Ralf Rimmel;

7) ajaleht „Viru Maaleht“, ilmub Rakveres, kolm korda nädalas; väljaandja — Jakob Loosalu, vastutav toimetaja — Mihkel Lõdtsmann;

8) ajaleht „Nõmme Leht“, ilmub Nõmmel, üks kord nädalas; väljaandja — selts „Nõmme Areng“ ja vastutav toimetaja — Karl-Aleksander Herman;

9) ajakiri „Nõmme Revüü“, ilmub Nõmmel, neli korda aastas; väljaandja — selts „Nõmme Areng“ ja vastutav toimetaja — Karl-Aleksander Herman;

10) ajaleht „Koit“, ilmub Tallinnas, kuus korda nädalas; väljaandja — Rahvuslik Kirjastusühisus ja vastutav toimetaja — Eduard Roos;

11) ajaleht „Võru Maaleht“, ilmub Võrus, kolm korda nädalas; väljaandja — Felix Võro ja vastutav toimetaja — Ferdinand Võro;

12) ajaleht „Ringvaade“, ilmub Tartus, seitse korda nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Richard Soots;

13) ajakiri „Eesti ja Nõukogude Liidu Kaubanduskoja Majandus-bülletään“, ilmub Tallinnas, tarvidust mööda; väljaandja — Eesti ja Nõukogude Liidu Kaubanduskoda ja vastutav toimetaja Hugo Holm;

14) perioodiline trükitoode „Vaba Sõna“, ilmub Tartus, seitse korda nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Edgar Kant;

15) ajaleht „Õhtuleht“, ilmub Narvas, kuus korda nädalas; väljaandja — Voldemar Mustel ja vastutav toimetaja — Albert Tomker;

16) ajaleht „Pühapäevane Tallinn“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Ester Lury ja vastutav toimetaja — Arkadi Lury;

17) ajaleht „Päälinna Nool“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Arseny Mõttus ja vastutav toimetaja — Theodor Vaarman;

18) ajakiri „Eesti Noorte Punane Rist“, ilmub Tallinnas, 10 korda aastas; väljaandja — Eesti Punase Risti Peavalitsus ja vastutav toimetaja — Johannes Nyman;

19) ajaleht „Virumaa Sõnumed“, ilmub Rakveres, kolm korda nädalas; väljaandja — Mihkel Löötsman ja vastutav toimetaja — Voldemar Tartu;

20) ajaleht „Kiirpost“, ilmub Tartus, kuus korda nädalas; väljaandja — Eesti Kirjastusühisus „Postimees“ ja vastutav toimetaja — Arnold Peets;

21) ajakiri „Areng“, ilmub Tallinnas, kaheksa korda aastas; väljaandja — Eesti Haridusliit ja vastutav toimetaja — Evald Vender;

22) ajaleht „Alevi Elu“, ilmub Elvas, neli korda kuus; väljaandja — Karl Raba ja vastutav toimetaja Eduard Mäso;

23) ajaleht „Põhja Nael“, ilmub Tartus, üks kord nädalas; väljaandja — Felix Kangro ja Alfred Järv, vastutav toimetaja — Alvin Kangro;

24) ajaleht „Aegleht“, ilmub Uue-Võidu vallas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Reinhold Vinkler;

25) ajakiri „Aade“, ilmub Uue-Võidu vallas, üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Reinhold Vinkler;

26) ajaleht „Täielik ärasteastmine“, ilmub Tallinnas, kaks korda kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Oskar Matson;

- 27) ajakiri „Huvitav Shurnaal“, ilmub Tallinnas neli korda aastas; väljaandja — Julie Org ja vastutav toimetaja — Aleksander Parm;
- 28) ajakiri „Vaimsuse Ideoloogia“, ilmub Tallinnas üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Aleksei Miller;
- 29) ajakiri „Uus Ristsõna“, ilmub Tartus üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Heinrich Grosschmidt;
- 30) ajaleht „Sfinks“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Juhan Vanatoa;
- 31) ajaleht „Rakvere Post“, ilmub Rakveres, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Rosalie Avikson;
- 32) ajaleht „Viimased Uudised“, ilmub Tartus, kuus korda nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Hugo Maasik;
- 33) ajaleht „Tänane Post“, ilmub Tartus, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Hugo Maasik;
- 34) ajakiri „Ajude Gümnaastika“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Tr. o.-ü. „Vaba Maa“ ja vastutav toimetaja — Aleksander Grünberg;
- 35) ajaleht „Võitleja“, ilmub Kuressaares, kaks korda nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Mihail Kalm;
- 36) ajaleht „Tartu Päevaleht“, ilmub Tartus, iga päev; väljaandja ja vastutav toimetaja — Alfred Vaga;
- 37) ajakiri „Ristsõna Magasin“, ilmub Tallinnas, iga kaheksa päeva tagant; väljaandja ja vastutav toimetaja — Asta Allas;
- 38) ajakiri „Mõistatuste Post“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Eduard Pent;
- 39) ajakiri „Ajaviide“, ilmub Tallinnas, iga kaheksa päeva tagant; väljaandja ja vastutav toimetaja — Albrecht Preemet;
- 40) ajakiri „Mõistatuste Vihk“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Voldemar Tehker ja vast. toim. — Osvald Tomingas;
- 41) ajakiri „Ajuspordi Magasin“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Johannes Klemmer, ja
- 42) ajaleht „Uued Ajad“, ilmub Viljandis, kaks korda nädalas; väljaandja — Daniel Siilat ja vast. toim. — Johannes Sester.

Küsimusi ja kostmisi.

K. v—sus. Küsimus 1. Kuidas saab Läti Vabariiki elama asunud Eesti kodanikult nõuda sisse isikumaksu võlga?

Vastus 1. Läti Vabariiki elama asunud Eesti kodanikult saab vastastikkuse alusel nõuda sisse ainult: 1) makse tuludelt, 2) makse tööstus- ja kaubandusettevõtetelt (põhiärimaks, puhtakasumaks, lisa-puhtakasumaks, kapitalimaks, kasuprotsendimaks), 3) tempelmaksu ja 4) pärandusmaksu ning loetletud maksudega seotud trahve (Eesti-Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadete andmise konventsiooni artikkel 3, R.T. 99 — 1926). Kuna maksude loetelus puudub isikumaks, ei saa seda tähendatud konventsiooni alusel nõuda.

Küsimus 2. Laps on võetud ainult abielumehe poolt kasulap- seks. Keda tuleks märkida perekonnaregistris lapse emana, samuti väljaantaval perekonnaseisutunnistusel vorm nr. 8.

Vastus 2. Lapse vanematena tuleb märkida lapse lihaseid va- nemaid, kuna perekonnaregistri märkuse lahtrisse tuleb märkida adoptiiv-isa, resp. adoptiiv-vanemad (Prs. s. juhtn. § 66, R.T. 48 — 1926). Perekonnaseisutunnistusse (vorm nr. 8) tuleb isa ja ema lahtrisse samuti märkida lapse lihased vanemad, kuna isiku adoptee- rimise aeg ja adopteerija perekonnanimi ja nimi tuleb märkida lahtrisse „sündimise aeg ning koht“ sünniaja ja -koha järele. Kui on tegemist leidlapsega, jäävad andmete lahtrid vanemate kohta nii perekonnaregistris kui ka perekonnaseisutunnistuses tühjaks.

J. S. Küsimus 1. Nõudja palvel arestisin kostja palga tsiviilnõu- de rahuldamiseks, millest ka teatasin Ts. kp. s. § 631 põhjal allkirja vastu kostjale, viies sellekohase teadaande tema elukohta. Kostja elab väljaspool minu raiooni. Kas on kohustus anda kostjale Ts. kp. s. § 631 ettenähtud teadaannet pärast kohtuotsuse täitmise tea- telehe kätteandmist, kus oli juba tähendatud, et „sel korral, kui Teie nõutud summat ära ei tasu, arestitakse Teie palk kaevanduse juhatusse juures“.

Vastus 1. Nagu nähtub § 631 redaktsioonist, tuleb kostjale teatada ühel ajal täitmislehe esitamisega kolmandatele isikutele. Järelikult varem teatamine § 631 teadaannet ei asenda.

§ 631 eeskiri tuleb aga kohaldamisele nõuete kindlustamisel. Samuti on see laiendatud kohtuotsuste täitmisele pööramisele võlg- niku kolmandate isikute käes olevate kapitalide ja muu vallasvara peale (§ 1078). Täitmise pööramisel palga peale ei ole § 631 peale viidatud ja seepärast ei tule see siin kohaldamisele. Seetõttu peab järeldama, et siin jätkub kohtuotsuse täitmise teadaandest. **J. K.**

Küsimus 2. Kas peab sündima ühel päeval kostjale kohtuot- suse täitmise teatelehe kätteandmine ja kostja palga arestimine?

Vastus 2. Seadus ei nõua, et kohtuotsuse täitmise teatelehe ja kostja palga arestimine peaks sündima samal päeval. **J. K.**

Küsimus 3. Kas võib nõudjalt täitmiskulu ette nõuda ümmar- guse summana, või tuleb täpselt arvutada; kui täpselt, siis missu- gused kulud kuuluvad nõudja poolt ette tasumisele ja kas võib kor- raga nõudjalt kõik ettenähtud kulud nõuda ette?

Vastus 3. Kohtupristavite taksi s. (R.T. 36 — 1927) § 18 järgi on täitjal ametnikul õigus taksis ettenähtud tasu nõuda sisse ka enne täitmist isikult, kelle palvel võetakse ette täitmine. Peab ar- vama, et võib nõuda ette tasude õiendamist täpselt takside piirides. Seadus ei tee takistusi arvutus koostada võimalikkude kallimate täitmistoimustega. Näiteks võib vallasvara arestimise toimuste eest arvestada taksiseaduse § 3 ettenähtud tasusid. Kui aga vara aresti- misel selgub, et vara varem on kirjutatud üles ja vara vaid varem koostatud nimekirjaga tuleb võrrelda ja seetõttu õigus jääb vaid saada $\frac{1}{8}$ § tähendatud tasust (§ 4), siis tuleb ülemäära ettesaadud tasu maksta tagasi. **J. K.**

Küsimus 4. Nõudja tasus mulle ette täitmiskulu 5 krooni. Ot-

sus ei ole veel lõplikult täidetud, sest nõudja oma palvega tuli kostja huvidele vastu ja katkestas täitmise kuni uue korralduseni; ettenõutud täitmiskuludest on kulunud 4 kr 29 s., kas pean ülejäänud täitekulu 71 senti nõudjale kohe maksma tagasi, või pean ootama kuni toimetus on täidetud?

Vastus 4. Kui nõudja on pannud täitmise seisma, siis on temal õigus saada täitmata toimuste eest ettemakstud tasu tagasi. Kui ta aga uuesti nõuab täitmist, siis võib jälle tasu nõuda ette. **J. K.**

Küsimus 5. Nõudja palus oma palves otsuse täitmisega pöörata kostja vallasvarale. Kohal selgus, et kostjal ei ole mingisugust vallasvara, küll aga seisab kostja kindlaltalgalises teenistuses. Kas võib pöörata otsuse täitmise kohe kostja palgale ilma nõudja nõusolekuta ja nõudjale sellest teatamata?

Vastus 5. Kohtuotsuse ühe või mitme viisi täitmise valik on nõudja õigus (Ts. kp. s. § 935). Otsust täitevat ametnik ei saa siin midagi võtta ette oma algatusel.

Küsimus 6. Kostja elab minule alluvas raioonis, kuid töö käib väljaspool raiooni ja saab sealt palka; kas võin väljaspool raiooni kolmanda isiku juures arestida kostja palga?

Vastus 6. Iga ametnik võib ametlikke toimesi võtta ette vaid oma tegevuspiirkonnas. Väljaspool oma tegevuspiirkonda ei saa täitmistoimesi võtta ette. **J. K.**

Küsimus 7. Asusin nõudja palvel eksikombel ts.-kohtuotsuse täitmisele, mille täitmine ei olnud minu peale pandud. Kas võin sarnast otsust täita?

Vastus 7. Vastus eitav. **J. K.**

A. M. Küsimus. Kui riigiteenija, kelle palk ei ületa 80 kr. kuus, või tema perekonnaliige on kopsutiisikusega kliinikus ravi-
vimisel, kas tuleb arvata kliinikus viibimise ajal arstimise juures tarvilikud toimingud (läbivalgustus, kopsu pildistamine, kopsu õhu alla panemine) ja rohud, mis ravi juures tarvilikud, kliiniku ravi alla, mille eest riigiteenijal tuleb tasuda 25%, või ambulatoorse ravi alla, mille eest tuleb tasuda 50%.

Vastus. Haiguse korral kindlustamise määruse muutmise määruse (RT nr. 29 — 1931) § 4³ järgi jääb arstiabi tarvitaja kanda arstimise puhul raviasutises, vastavalt teenistustasule, 25%, 40% või 50% arstiabi kuludest. Sama määruse § 4⁴ järgi, määruse §§ 4 ja 4² tähendatud juhtudel (seal hulgas ka haigemajas arstimisel § 4 p. 4 järgi), jääb aga arstirohtude, sidumisabinõude ja muude arstimisvahendite kulust abitarvitaja kanda 50%, 60% või 75%. Järelikult seisab küsimus selles, mis on mõeldud „muude arstimisvahendite“ all.

See küsimus on olnud lahendamisel Haridus- ja Sotsiaalministeeriumis. Nagu nähtub Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonna kirjadest 11. märtsist 1932 nr. 54863 ja 20. aug. 1932 nr. 51 — 9, asub Haridus- ja Sotsiaalministeerium seisukohal, et statsionaarse ravi korral haigemajas arvatakse ambulatoorse ravi % kõigilt toimingult, mis haigemaja arves eraldi arvestatakse, s.t. mis ei kuulu üldise öö-päeva-maksu ega arstivisiidi tasu hulka. **J. K.**

Konstaabel V. Küsimus. Kas politsei on kohustatud valvama RT nr. 67 — 1933 art. 519 väljakuulutatud määruse täitmise järele?

Vastus. Peab oletama, et politseil lasub kõnesoleva määruse täitmise järele valvamine samuti nagu teistegi valitsusvõimude määruste täitmise järele.

J. K.

M. vallavalitsus. Küsimus. Kas on seaduslikku alust välismaalaste ja kodakondsuseta isikute maksustamiseks isikumaksuga?

Vastus. Valla- ja maakonna-omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse § 9 muutmise seaduse (R. T. 25 — 1932) järgi võib võtta valla heaks isikumaksu kodanikelt 20 kuni 60 aastani, kelle alaline elukoht on valla piirides. Riigi, omavalitsuse või eraasutiste hoolekandel ülalpeetavad, samuti ka riigi või omavalitsuste paiuki või abiraha osalised isikud on vabad isikumaksust. Vallavolikogudel on õigus vabastada isikumaksust ka teisi kodanikke, kui selleks olemas mõjuvad põhjused. Välismaalasi (ja samuti kodakondsuseta isikuid) ei ole isikumaksust vabastatud ega eesõigustatud maksustamise suhtes.

R. P. Küsimus. Kas politseivalitsuse ja Tartu-Valga prefekti ringkirjad s. a. 6. juulist ja 4. septembrist, millega soovitatakse vallavalitsusele volitada vallasekretäri vallavanema ja tema abi äraolekul võtma vastu konstaableilt rahasummasid, on seadusepärased?

Vastus. Politseivalitsuse ringkiri s. a. 6. juulist nr. 650-p ja Tartu-Valga prefekti ringkiri s. a. 4. septembrist nr. 825, millega soovitatakse vallavalitsusele volitada vallasekretäri vallavanema ja tema abi äraolekul võtma vastu konstaableilt rahasummasid, ei sisalda midagi seadusevastast. Vallasekretäri kohuste hulka on alati kuulunud vallavalitsusele tulevate nii liht- kui raha- ja muude väärtsaadetiste vastuvõtmine ning vastuvõtmise kviteerimine vallavanema ja tema abide äraolekul. Ka Vallaval. arvepidamise korra § 18 teine lõige (R. T. 23 — 1932) määrab, et vallavalitsuse rahasummad võtab vastu ja annab selle kohta kviitungi vallavalitsuse, tema asutise või ettevõtte vastutav ametnik. Vallavalitsused peavad oma ametnike ametikohused nii jaotama ja tegevuse nii korraldama, et see võiks kesta takistamatult.

V. vald. Küsimus. Kas on praegusel ajal hääleõiguseta (karistuste tõttu) vallas elutsevad: (järgnevad nimed).

Vastus. Hääleõigusest on ilma need kodanikud, kes seadusejõusse astunud kohtuotsusega on mõistetud süüdlaseks süütegudes, mis nähtud ette Riigikogu valimise, rahvahäätamise ja rahvaalgatamise seaduse § 4 (R. T. 16 — 1926) või — vallavolikogude valimistel — Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse § 5 (R. T. 97 — 1926). Karistusteadete muretsemine ja nende järgi süütegude selgitamine, mis põhjustavad hääleõiguse kaotuse, on vallavalitsuse kohuseks.

Alev. Küsimus. RT 27 — 1931 avaldatud Riigikohtu juhatuskirja põhjal saadavad kohtuasutised oma otsuste ärakirjad abielu lahutamise ja maksvusetuks tunnustamise üle peale koguduste vaimulikkude, kelle juures abielu sõlmiti, sunduslikult ka vastavale

omavalitsusele perekonnaregistris tarvilikkude sissekannete tegemiseks. Kas kohtuasutised saavad neid ära kirju igal abielu lahutamise ja maksusetuks tunnustamise korral omavalitsustele, või ainult siis, kui asjaosalistel perekonnakirjad on avatud ning selle kohta leiduvad andmed kohtu asjatoimetuses?

Vastus. Riigikohtu juhatuskirja põhjal 14. märtsist 1931 — nr. 29 (RT 27 — 1931, art. 167) peavad kohtud abielu lahutuste avalduste vastuvõtmisel Eesti kodanikelt nõudma ka omavalitsuse perekonnaseisuametilt väljaantud perekonnaseisutunnistusi (vorm nr. 8), sest abielu lahutamise otsustamisel on tarvilik, et oleks tõendatud ka lahutajate perekonna koosseis. Nii et tegelikult ei peaks kodanik saama enne lahutada abielu, kui ta ei ole korraldanud omavalitsuses oma perekonnakirju, sest ainult sel eeldusel on tal võimalik esitada vormilist perekonnaseisutunnistust kohtule.

Kui siiski mõnel juhul kohus on omal ajal jätnud perekonnaseisutunnistuse nõudmata ja sel põhjusel ei ole tal andmeid, kus peetakse kodaniku perekonnakirju, tuleb tal siiski saata kohtuotsuse ära kiri omavalitsuse perekonnaseisuametnikule, kelle juures avatakse lahutatute perekonnakirjad. Niisugusel juhtumil saadab kohus otsuse ära kirja omavalitsusele viimase nõudmisel. Keeldub Rahukogu abielu lahutuse otsust saatmast omavalitsusele, tuleb paluda Riigikohut kohustada Rahukogu täitma Riigikohtu juhatuskirja nõuet.

K. K. Küsimus. Milline maksvus on Metodisti koguduste perekonnakirjadel?

Vastus. Metodisti koguduse õpetajalt antud tunnistused ei oma juriidilist maksvust. Niisuguste dokumentide alusel ei saa teha sissekandeid perekonnaregistrisse, kuid nad võivad olla abidokumentideks Perekonnaseisu seaduse § 6 ettenähtud protokollil kokkuseadmisel, mille alusel tehakse sissekanded perekonnaregistrisse. Perekonnaregistri põhjal võib niisugune kodanik saada perekonnaseisutunnistuse vorm nr. 8, mil on ametlik maksvus.

K. koguduse vaimulik. Küsimus. Minu poole on korduvalt pöördunud isikud, kelle abielu minu juures on registreeritud, palvega muuta nende isikutunnistuses märkus „vallaline“ märkuse „abielus“ vastu ja naiste juures perekonnanimi, ühes vastava märkuse tegemisega lahtris „Muudatused perekonnaseisus“. Kas minul, kui perekonnaseisuametnikul-vaimulikul, on õigus teha sarnaseid parandusi ja märkusi?

Vastus. Kõik perekonnaseisuametnikud on õigustatud isikutunnistuse lahtrisse „Muudatused perekonnaseisus“ kanda märkuse registreeritud perekonnaseisumuudatuse kohta. Seejuures ei tohi aga perekonnaseisuametnik milgi tingimusel teha parandusi või mahakriipsutusi isikutunnistuse tekstis, nagu see väljaandja asutise poolt on antud isiku kätte. Nii, näiteks, võib isiku seadustamise märkuse kanda isikutunnistuse lahtrisse „Muudatused perekonnaseisus“, kuid seejuures ei ole vastav perekonnaseisuametnik õigustatud isikutunnistuse alguses märgitud perekonnanime maha tõm-

bama ja sellele peale kirjutama uue seadustamisega omandatud perekonnanime. Niisuguseid muudatusi on õigustatud tegema isikutunnistusi väljaandev asutis (politsei või omavalitsus). Vt. Kohtu- ja Siseministeeriumi administratiiv-osakonna ringkiri 15. aprillist 1929 nr. 300 p. 4.

V. S. Küsimus. Perekonnaseisuameti asjaajamise revideerimisel selgus, et abieluakti nr. 1 — 1933. a. oli kantud registreerimise ajaks 1932. aasta, kuna tegelikult oli abielu registreeritud 1933. aastal. Teine eksemplar sellest aktist on õieti koostatud. Kuidas parandada juhtunud viga?

Vastus. Juhtumil, kui abiellumise aasta on vigane ainult akti ühes eksemplaris, võib seda viga pärast hoolikat kontrollimist õendada perekonnaseisuametniku ääremärkusega, milles tuleb tähendada, et õigeks abiellumise aastaks tuleb lugeda tuhatüheksasada kolmekümne kolmas aasta, nagu see märgitud akti teises eksemplaris. Niisugune märkus peab kandma selle tegemise aja arvu ja perekonnaseisuametniku allkirja (Perekonnaseisu s. juhtn. § 15).

—**rs. Küsimus.** Ap.-õigeusu kog. perekonnaseisuametnikelt väljaantavail sünnitunnistusel puudub sünnikoha mäрге. Kust ja kuidas hankida sünnikoha teateid? Kas võib sissekannetel isiku sünnikohana märkida sünnitunnistuse väljaannud koguduse asupaiga?

Vastus. Sünniteatise vormis nr. 5 (vt. Kohtu- ja Siseministeeriumi administratiiv-osakonna ringkiri 17. juulist 1932 nr. 469) on jäetud märkimata isiku sünnikoht teadmisel, et ap.-õigeusu kiriku endistes meetrikaraamatutes sünnikohti ei märgitud. Kuna teatis antakse väljakirjutisena meetrikaraamatust, ei saa selle sisus märkida andmeid, mida meetrikaraamat ei sisalda. On aga usuühingu perekonnaseisuametnikul olemas andmed isiku sünnikoha kohta teistes kiriku arhiivis leiduvates dokumentides, võib ta teha teatisele erimärkuse, et isiku sünnikoht on nende ja nende dokumentide järgi see ja see.

Ei saa alati täie kindlusega lugeda isiku sünnikohaks koguduse alla kuuluvat territooriumi, kus ta ristitud. Oletuste põhjal ei või aga teha kandeid perekonnaseisuraamatusse. Akti koostamisel võib selliseil juhtumel märkida sünnikoha isiku teadaande põhjal, kui see ei ärata kahtlust. Kahtluse puhul tuleb nõuda teiste dokumentide esitamist, kus sünnikoht võiks olla tähendatud. Ei kõrvalda ka need kahtlust, siis koostatakse sünnikoha kindlakstegemiseks Perekonnaseisu seaduse § 6 ettenähtud protokoll (vorm nr. 13) ja tehakse siis selle põhjal kanded akti.

A. M. Küsimus. Isik esitab palve tunnistuse saamiseks Eesti kodakondsusse astumise asjus, et tema on kohtu poolt karistamata ega seisa kohtu ja eeluurimise all. Teadete kogumisel selgub, et paluja on karistatud rahukohtuniku poolt tolliseaduse, aktsiisiseaduse ja R. n. s. rikkumise eest rahatrahviga või maksujõuetusel arestiga. Kas on vajalik sarnaseid (aresti-) karistusi palutud tunnistuses näidata?

Vastus. Politseil tuleb väljaantavas tunnistuses karistatavuse

kohta märkida kõik andmed, mis tal on teada isiku eelkaristuste kohta, ükskõik kas need karistused kitsendavad vastava isiku õigusi või mitte. Kas ja kuidas neid andmeid kasutatakse isiku kodakondsusse võtmise küsimuse otsustamisel, oleneb Kohtu- ja Siseministri äranägemisest (Kodakondsuse seaduse § 13, RT 136 — 1922).

Tellija E. P. Küsimus. Kas on võimalik jätta karistus täide viimata, kui kahjusaja erakaebe korras tõstetud süüdistuses (R. n. s. § 142) on süüalusega leppinud ära pärast kohtuotsuse jõusseastumist, kuid enne kohtuotsuse täideviimist, ehkki täiteleht on kohtult saadetud politsei kätte karistuse täideviimiseks.

Vastus. R. n. s. ettenähtud erasüüdistuse asjus on võimalik leppida igal ajal ja kandmata karistuse kandmisest süüdlast vabastada. Kohtupraktika järgi peab aga otsuse täitmise seismapanek sündima rahukohtuniku määrusega. Politseil ei ole õigust siin ise otsuse täitmist seisma jätta. Pooltel tuleb jõusseastunud otsuse täitmata jätmise asjus pöörduda rahukohtuniku poole.

J. K.

Välismailt.

Liikasu võtjaist.

Liikasu võtmine on kõvasti keelatud kõigis kultuurriigis ja vastavate karistusseadustikkude järgi enam või vähem raskesti karistatav. Kuid kartus karistuse eest ei suuda ära hoida kuriteo toimepanemist. Katsutakse vastavaist seadusist mööda hiilida, katsutakse tegutseda nii, et seaduse tähe järgi kõik on korras. Näiteks toimevad mitmes riigis liikasu võtjad järgmiselt. Isikule, kes on suures rahahädas ja ei leia enam muud väljapääsu kui minna liikasu võtja juurde, antakse raha hariliku protsendi eest, kuid isik on ühtlasi kohustatud osa saadud rahast kulutama veinide, sigarite jne. ostmiseks. Ja ostma peab muidugi teatud kauplusest, mille omanik on liikasu võtja abiline. On asjata lisada juurde, et need veinid, sigarid jne. on äärmiselt kallid ja äärmiselt halvad. Kui laenaja ei suuda võlga tasuda antud tähtpäevaks, lubatakse talle tähtpäeva pikendada — kui ta jällegi teatava summa eest võtab teatavast kauplusest veine, sigareid jne. Väliselt on kõik korras ja kurjategijad teenivad oma halbade veinidega ja sigaritega hiiglaraha. Liikasu võtjad teavad, et nende juurde tullakse ainult äärmise häda sunnil, ja võivad seetõttu dikteerida oma tingimusi. Allpool kaks juhtumist, mis leidsid aset enne sõda ja mis näitavad, kui hoolimatult, kuid siiski kavalasti tegutsevad liikasu võtjad. Esimene lugu juhtus Saksamaal. Keegi noor ja õige kergemeelne ohvitser vajas kolme päeva jooksul maksu mis maksab 500 saksa marka. Ta sattus liikasu võtja kätte. Mees lubas talle kindlasti raha muretseda. Esimesel päeval ei tulnud asjast midagi välja, sest liikasu võtja „tuttav“, kes pidi raha andma, oli sõitnud ära. Mõnda teist, kolmanda jne. „tuttava“, resp. „ärisõbra“ juurde, tagajärg oli ikka sama — kellelgi

polnud raha. Nii kestis asi seni, kuni üle jäi 4 tundi momendini, mil ohvitseril pidi käes olema 500 marka. On arusaadav, et laenutahtja oli juba tühaks tehtud ja oli nõus ükskõik missuguste tingimustega. Viimasel hetkel läks liiakasuvõtjal korda leida isik, kes oli nõus müüma ohvitserile vekslit vastu hobuse ja sõiduki 4000 saksa marga eest; varsti oli platsis ka ostja, kes oli nõus maksma hobuse ja sõiduki eest 800 saksa marka, seejuures anti ohvitserile „õigus“ hobust ja sõidukit 3 kuu pärast tagasi osta: hobuse moonu eest arvati ette juba 200 saksa marka ja laenu soetamise eest võttis liiakasuvõtja 100 saksa marka, nii et ohvitser sai lõpuks kätte 500 saksa marka 4000-margalise vekslit eest! Veel hullem lugu sündis Viinis, mis omal ajal äratas suurt tähelepanu. Keegi parimasse seltskonda kuuluv aadlisoost noormees sattus raharaskustesse ja andis liiakasuvõtjale vekslit 200.000 kuldnaga peale. Vekslit eest ta muidugi ei saanud raha, vaid 10 vana raudteevedurit, mis seisid kuskil Ungaris (nii et veksel oli jällegi kaubaveksel)! Need vedurid ostis noormehe käest liiakasuvõtja kompanjon — 6 vaguni searasva eest! Searasv vahetati edasi sigarite vastu ja sigarid — 2000 lapsekirstu vastu! Nii käis see kaubitsemine edasi, kuni noormees lõpuks sai kätte — 5000 kuldnat sularaha! Noormees päästeti rikka onu poolt, kes vekslit kinni maksis. Asi seisis veel selles, et võlategija oli kavalate liiakasuvõtjate pealekäimisel kirjalikult *annud mõned andmed* oma varandusliku seisukorra kohta, mis ei vastanud tõele. See kiri andis mehe täiesti liiakasuvõtjate võimusesse, sest sarnaste valeandmete andmise eest laenu võtmisel võis mees pokri sattuda. — Kõige vastikumad lõpuks on muidugi need liiakasuvõtjad, kes kasutavad ära vaesemate inimeste rahapuudust, et sellest profiiti lüüa. Siin ei teki rahapuudust mitte kaardimängust või teistest sarnastest asjadest, vaid mõnest möödapääsematust õnnetusest: perekonnapea või mõne perekonnaliikme häägustumisest jne. Hamburgis tuli avalikuks (sellest on juba tükk aega möödunud) järgmine lugu. Keegi liiakasuvõtja andis ühele töölisele, kes oli sattunud rahalistesse raskustesse, raha: ta ei annud aga laenu, vaid ostis töölise mööbli 300 marga eest. Mööbel jäi kõik töölise korterisse, viimane oli aga kohustatud mööbli tarvitamise eest maksma liiakasuvõtjale 21 marka kuus, kes sel viisil sai oma raha eest 84% aastas. Kui tööline oleks maksmisest loobunud, oleks liiakasuvõtja võinud asjad kohe maha müüa lasta. Politseil ja prokuratuuril kuulus hulk aega, enne kui saadi liiakasuvõtja süü tõeks teha ja teda sinna panna, kus on sarnaste meeste õige koht: vanglasse.

Suurvargus, mida ei läinud korda avalikuks teha.

Vargus sündis 1810. aastal Prantsusmaal Napoleoni silme ees. Selle aasta talvel oli Pariis jõukate eurooplaste kohtamiskohaks. Prantsuse võim ulatus üle poole Euroopa, ja Napoleon seisis oma võimu tipul. Pariisis järgnes üks pidu teisele, üks sensatsioon teisele, ja on arusaadav, et sarnast tualettide uhkust, sarnast kalliskivide rohkust, mis sel ajal Pariisis nähti, polnud seal varem nähtud.

Samuti arusaadav on, et Pariis oli ka sel ajal mitmesuguste seiklejate ja rahvusvaheliste kurjategijate kohtamiskohaks. Ühel öhtul leidis suures Pariisi ooperis aset esietendus, mida oli lubanud külastada ka Napoleon. Mis ime siis, et kõik, kellel vähegi võimalik, tõttasid ooperisse. Ilusate naiste seas torkas eriti silma printsess Pauline Borghese, kelle tualett võis äratada kõigi naiste kadedust, seda enam, et printsess kandis sel öhtul imeilusat kaelaehet, mis koosnes haruldasist pärlest ja briljandest. Tähelepanu äratas etenduse ajal, et isegi keisrinna, printsess Borghese sugulane, seda kaelaehet nähtavasti kogu aeg imetles. Ta istus ühes Napoleoniga printsessi vastas olevas loožis. Pärast teist akti astus printsessi looži keegi kõrgekasuline ohvitser keiserliku ihukaitseväe eskadroni ülema mundris ja teatas, et „Tema keiserlik kõrgus imetleb kaelaehet ja palub seda talle lubada lähemaks vaatlemiseks“. Muidugi täideti keisrinna soov. Vahepeal hakati laval mängima 3. akti. Ooperi lõpuks keisrinna aga eheta tagasi ei saanud. Printsess Borghese oli arvamusel, et keisrinna võttis ehte koju kaasa, et selle järgi lasta endale valmistada midagi sarnast. Oli teada, et keisrinna ei armastanud säärestes asjades maha jääda oma sugulasist. Teisel päeval sõitis printsess keisrinna juurde ja küsis temalt, kuidas talle meeldis kaelaehet. Oma suureks üllatuseks sai ta aga teada, et keisrinna üldse pole näinud ehet. Oli selge, et tegemist oli raffineeritud vargusega. Napoleon võimaldas printsessile kõigi ihukaitseväe eskadronide ohvitseride vaatlemist, otsitav nende seas ei leidunud. Loost teatati politseiministrile vürst Otrantole, kuid tagajärjetult. Fouché, see sündinud politseimees ja vana kaval rebane, tegutses ööd kui päevad, kuid varastatud ese ei tulnud avalikuks. Ja nii jäigi kaelaehet, mille väärtus tol ajal oli üle miljoni frangi (üle 100 miljoni senti meie raha järgi), kadunuks. Varast pole iialgi kätte saadud.

Lood inglise kohtutest.

Asjatundjad tõendavad, et ühegi riigi karistusseadustes ja õigusmõistmises ei valitse sarnane formalism kui Inglismaal. Kas ja kui võrd see on õige, on muidugi raske öelda, kuid veidi tõtt sarnases vaates peitub. Selle tõenduseks olgu toodud järgmised, tegelikult sündinud lood.

Üht tubakakaupmeest süüdistati selles, et tema segavat tubakasse ühe lõunamaa puu lehti, mida ta enne segamist lõikavat peenikesteks tükkideks. Asi läheb lõpuks kohtusse, sest igasugune sarnane segamine on keelatud ja karistatav. Kohtus selgus, et nupuka ärimehe „tubak“ koosnes ainult puulehtedest, nii et tubakast ei saanud üldse juttugi olla. Ja kohus — mõistis ärimehe õigeks! Sest, nii seletati otsuse motiivides, tegemist polnud käesoleval juhtumil tubaka segamisega puulehtedega, vaid ettepanud segus leidus ainult puulehti!

Keegi murdvaras kavatses tühjaks varastada kalliskivide äri. Mees lõhkus kaupluse väliskuse ja tahtis avause kaudu ärisse pääseda. Avaus osutus aga kitsaks. Kui mehe keha ülemine osa oli

äris ja jalad veel väljas, astus ärisse omanik, kellel õnnestus ühes kohalejõudnud politseiametnikuga tabada kurjategijat, kes ei jõudnud kitsa avause tõttu ärisse tulla ega tagasi minna. Asi läks koh-tusse. Kurjategija advokaat rajas oma kaitse sellele asjaolule, et murdvaras tabati silmapilgul, kui tema keha ülemine osa oli ruumis, kuna alumine osa oli väljaspool äri. Seega, tähendas kaitsja, ei ole seaduse tähe järgi tegemist vägivaldse tungimisega võõrastesse ruumidesse ega murdvargusega, sest seadus näeb ette terve inimese tungimist teise inimese ruumidesse, mitte aga ainult ühe keha osa, käesoleval korral keha ülemise osa tungimist võõraste ruumi. Vannutatud mehed harutasid küsimust õige kaua, nähtavasti oli otsuse tegemine väga raske. Lõpuks nad ilmusid kohtusaali ja vannutatud meeste vanem kuulutas vannutatud meeste otsuse ja seda äärmiselt tõsise näoga: vannutatud mehed leidsid, et kaebealuse keha ülemine osa on süüdi, kuna keha alumine osa süüdi ei ole. Kohtunik määras vastavalt sellele otsusele ka karistuse ja nimelt (ning seda kuulutati samuti äärmiselt tõsise näoga): kaebealuse keha ülemine osa karistatakse üheaastase vangistusega, kusjuures kaebealune võib, kui ta soovib, kaasa võtta ka keha süütu osa, see on antud silmapilgul alu-mise osa, või aga lasta süütu alumine osa ära lõigata!

Kolmas juhtum on vanem ja sündis ajal, mil ei tuntud veel tänavate valgustamist. Lugu leidis aset väikeses Westertoni linnas, kus linnapea andis määruse, mille järgi iga linnaelanik pidi pimedal ajal tänaval kõndides olema varustatud laternaga. Järgmisel päeval areteeriti pimedas keegi kodanik, kellel oli küll latern käes, kuid kelle laternas puudus küünal. Mees protesteeris: tema ei ole-vat eksinud määruse vastu, sest selles on juttu vaid laternast, küün-last ei lausuta määruses sõnagi. Kuna mehel oli areterimisajal tõesti latern käes, tuli ta vahi alt vabastada. Muidugi täiendati määrust jalamaid ja kästi laternaid varustada ka küünaldegaga. Üks päev pärast määruse maksmahakkamist areteeriti sama kodanik uuesti. Tal oli kaasas latern, viimases oli ka küünal, kuid see ei põlenud. Kodanik protesteeris vahiallavõtmise vastu ja seletas, et määrus käseb küll pimedal tulekul kaasa võtta küünlaga varustatud laterna, kuid põlevast küünlast ei lausuta määruses sõnagi. Jällegi vabastati mees vahi alt ja määrus täiendati uuesti, nii et see lõpp-kujul kõlas järgmiselt: „Iga kodanik peab pimedal tulekul varusta-tud olema laternaga. Märkus 1. Laternas peab olema küünal. Mär-kus 2. Küünal peab põlema.“ Kõneldakse, et alles määruse sarna-sel kujul väljakuulutamisel hakkas maksma soovitud kord.

Murdvaras, keda ei pidanud ükski vangla.

Otto Menzler oli Saksa politseile hästi tuntud murdvaras, kes ei valmistanud politseile muret mitte ainult kavalalt ja osavalt läbi-viidud murdvarguste tõttu, vaid, võib olla, veel enam alaliste põge-nemiste tõttu vanglatest. Ta istus kinni Halle linna vanglas murd-varguse toimepanemise eest ja põgenes sealt kaks korda lühikese aja jooksul. Pärast teiskordset põgenemist pani ta toime murdvar-

guse, kuid sattus aknast väljahüppamisel otse politsei kätte. Iseloomustav sellele kurjategijale oli, et ta kunagi ei tarvitanud teiste abi: ta varastas üksi ja põgenes ilma teiste kaasabita. Kui mees kinni võeti, siis polnud tal kahju, et ta langes politsei kätte, vaid kahju oli ainult, et ta ei suutnud kindlasse paika peita varastatud väärtasju. Politsei toimetas mehe otsekohe vanglasse. Paar päeva hiljem oli mees vanglast kadunud... Kuidas ta põgenes, ei suudetud selgeks teha. Selgus vaid, et ta oli põgenenud kõögiriietes. See teda aga ei seganud põgenemisel oma kodupaika. Et mitte otsijate kätte sattuda, kõndis ta ööseti. Päeval varjas ta end metsades. Sel viisil jõudis ta Hallest Breslauni, kus ta uuesti areteeriti. Ja paar päeva hiljem oli mees jällegi kadunud... Seekord põgenes murdvaras särgiväel ja vangi ööriietuses. Muu seas puudus imelikul kombel ka vooditekk. Lähemad uurimused näitasid, et põgenemine andis kurjategijale palju tööd ja et see põgenemine oli hiilgavalt viidud läbi. Kõik trellid olid korras, ukсед korras — kuidas sai siis mees põgeneda, pealegi välise abita? Selgus kõigepealt, et trellid olid sisse määritud seebiga. Menzler, kõhn 24-aastane noormees, oli oma keha üleni määrinud sisse seebiga ja niimodi pugunud läbi trellide. Kerge see töö ei olnud ja kiiresti ta ka ei läinud; arvati, et mehel läks vähemalt kaks tundi pugemise peale läbi trellide, kuid, mis peaasi, ettevõtte õnnestus. Voodilina ja käterätiku abil laskus mees kolmandalt korralt alla ja põgenes. Seljas olid tal peale särgi veel püksid. Nende tegemiseks oli ta kasutanud vooditekki, mille ta oli tükkideks lõiganud voodi terava serva abil. Tükkide kokkuõmblemiseks kasutas ta niiditükikesi, mida ta oli leidnud ja korjanud vangla õuelt. Aukude tegemiseks riidesse kasutas ta kingsepa töökojast varastatud naasklit. Selles riietuses viibis mees kogu aeg kuni tema uuesti tabamiseni. Sest igatsetud vabadus kestis ainult neli päeva. Vahepeal oli tema endale siiski juba suutnud soetada kummimantli. Samuti ei olnud temal puudust toidust. Areteerimise silmapilgul, mis sündis Breslau ümbruses, leiti tema juurest rasva, leiba ja mune, mida ta oli suutnud kuskilt lähedusesolevast talust endale „muretseda“. Et teha lõpp alalistele põgenemistele, viidi mees üle teise vanglasse ja seati tema järele kindel valve. Ühel ilusal päeval oli Menzleri kong jällegi tühi... Seekord oli mees töötanud kavalusega. Ta tegi end haigeks. Kuid järelevaatusel selgus, et mees oli täiesti terve ja ta saadeti tööle sadulsepatöökotta. Seda silmapilku kasutas M., keeras väikese õuel oleva värava oma tehtud võtmega lahti ja sattus teise, väiksemasse vangide hoovi, kus asus prügikast ja kuhu pugus M. Mehe kadumisel alarmeeriti otsekohe politseid, kuid M. jäi kadunuks — kellelgi ei tulnud pähe prügikasti uurima minna. Kui ümbruskond oli puhas, ronis M. kastist välja, avas valemõtmega mitu ust ja jõudis vangla kartulikeldrini. Seal leidis ta, mida ta põgenemiseks vajab. Kartulikottidest valmistas ta endale redeli ja hakkas selle abil põgenema. Õnnestuseks tõukas ta üle müüri ronimisel alla ühe telliskivi; lähedusesolev politsei partull kuulis kivi kukkumist ja nägi siis ka põgenejat.

Mees sattus uuesti kinni, viidi sootuks teise linna, kus tal ei õnnestunud enam põgeneda, vaatamata mitmele katsele.

Liikuv rahakapp.

Los Angeles'i linna eeslinna elanikud Ameerika Ühendriiges nägid oma suureks imestuseks ühel ilusal päeval eeslinna tänavail liikumas mingisugust soomusautot, mille avaustest paistsid rasked kuulipildujad. Soomusauto oli ümbritsetud paljudest kergeveoauto-dest, millel istusid sõjariistadega varustatud isikud. Selgus peatselt, et tegemist on liikuva rahakapiga. Asi seisab selles, et ka Los Angeles'is ei ole elanike julgeolek kõige paremini kindlustatud, eriti peab seda tähendama eeslinna kohta. Et väikeste kaupluste omanikele kindlustada raha ärasaatmist pankadesse, pandigi käima soomusauto. Viimane peatub kaupmeeste äride juures, kes on vastava panga kliendid, ärisse astuvad sõjariistus mehed, pistolid laskevalmis, ja võtavad vastu raha panka viimiseks. Raha asetatakse soomusautosse ja sõit läheb edasi.

Karistuseks pandi suudlema oma naist.

Kõneldakse tavaliselt, et suuandmine on lõbu. Brooklyni kohtunik Smyth aga on nähtavasti sootuks teisel arvamusel, sest ta määras hiljuti karistusena ühele abielumehele suudelda oma naist. Juba varem on Ühendriikide kohtunikud karistusi määranud, mis üllatavad Euroopa juriste. Mees, kelle kohta tehti eeltähendatud otsus, ei elanud hästi oma naisega. Kohtus selgus, et mehe ja naise vahel olid riidud päevakorral, et need riidud arenesid isegi löömiseks, kusjuures kannatajaks oli nõrgem pool, naine. Kohtunik tähendas mehele, et tema võivat teda panna paariks kuuks vanglasse, kuid arvas, et see midagi ei aitavat. Seepärast otsustas ta määrata karistusena mehele suudelda oma naist kuue kuu jooksul igal hommikul ja igal õhtul kolm korda, kusjuures suudlemine pidi sündima „armsalt“. Nagu Ameerika lehed teatavad, olevat mees pärast otsuse kuulutamist näinud välja väga kahvatu, nähtavasti oli tal kinniistumine armsam. Ta olevat isegi palunud teda kinni määrata, kuid kohtunik olevat kehtitanud õlgu. Lehed lisavad juurde: „Kohtunik ise oli vist ka abielus.“

Väljaandja: *Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastus.*

Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

A n n u s, Johannes, kaitseväe-teenistusse kõlbmatuse tunnistus nr. 670, v. a. Distsiplinaar-kompanii ülemalt 4. 3. 22. a. (43869)

A l t, Ernst, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 269, v. a. Pärnu maak. rahvaväe ja K. L. ülemalt 7. 1. 21. a.

K õ r b e, Jakob, kaitseväe-teenistuse tunnistus nr. 850, v. a. m/r. „Vambola“ komandörit 29. 9. 31. a. (33313)

- V a l s, Arnold-August, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 9305, v. a. Harju kaitsevääringkonna ülemalt 20. 6. 30. a. (33301)
- M a r j a p u u, Voldemar, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 3072, v. a. Lääne maak. rahvaväe ülemalt 2. 9. 24. a. (33302)
- F r e i b e r g, Karl, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 9465, v. a. Harju kaitsevääringkonna ülemalt 27. 6. 30. a. (33303)
- V ä ä t, Oskar, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 4488, v. a. Harju maak. rahvaväe ja K. L. ülemalt 23. 2. 21. a. (33304)
- K e s b e r g, Jakob, kaitsevääteenistuse tunnistus nr. 817, v. a. 7. jalaväe rügemendi ülemalt 1. 2. 30. a. (33305)
- T a m m, Johannes, kaitseväest vabastamise tunnistuse duplikaat nr. 5868, v. a. Harju kaitsevääringkonna ülemalt 10. 11. 31. a. (33306)
- H ü p n e r, Edgar, kaitsevääteenistuse kõlbmatuse tunnistus nr. 4149, v. a. Lennuväe rügemendi ülemalt 2. 11. 25. a. (33307)
- A l a n g o, Johannes, kaitseväest vabastamise tunnistuse duplikaat nr. 1424, v. a. Lääne maak. rahvaväe ülemalt 26. 6. 25. a. (33308)
- M o r d e n g o f f, Elmar, kaitseväest vabastamise tunnistuse duplikaat nr. 629, v. a. Harju kaitsevääringkonna ülemalt 26. 1. 28. a. (33309)
- T i h k a n, Hans, kaitsevääteenistuse tunnistus nr. 3033, v. a. Sõjaväe haigemaja ülemalt 28. 9. 27. a. (33310)
- V a a r m a n, Evald, kaitseväest vabastamise tunnistuse duplikaat nr. 6029, v. a. Harju kaitsevääringkonna ülemalt 14. 11. 31. a. (33311)
- L i e, Jaan, kaitseväest vabastamise tunnistuse duplikaat nr. 4668, v. a. Harju kaitsevääringkonna ülemalt 18. 8. 31. a. (33312)
- P r i t s u, Gustav-Adolf, kaitsevääteenistuse tunnistus nr. 498, v. a. Sidepataljoni ülemalt 28. 2. 31. a. (33314)
- B o r b e r g, Georg-Rene, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 1633, v. a. 1. jalaväe rügemendi ülemalt 30. 7. 33. a. (33315)
- S o m e l a r, Sergei Peetri p., sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 4051, v. a. 2. väljasuurtükiväe rügemendi ülemalt 30. 11. 23. a.
- U u r i t s, Mihkel Juuli p., kaitseväest vabast. tunnistuse duplikaat nr. 924, v. a. Järva maak. rahvaväe ülemalt 16. 4. 24. a. (25295)
- L ü d i g, Mihail Andrei p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 6260, v. a. Sidepataljoni ülemalt 22. 12. 25. a. (25294)

Väärtmetallasjade

&

Märkide T e h a s

Roman Tavast

Tallinnas, V. Roosikrantsi 6.

Kõnetraat 452-79.

Kohale jõudnud moodsad sügise ja talve uudised.
Müük väikesel ja suurel arvil.

Kõige austusega:

Suuräri K-m. TALLINNA TEXTIIL

V. Karja 1. Telefon 446-34.

Kõige parem on

Saunaseep 1-a Riviera № 52.
Amrait Palmõliseep № 555.

Nõudke igalpool!
Pidage silmas etiketti!
Hoiduge järeleaima-
mise eest!

B. GLÜCKMANN
SEEBIVABRIK.

SUURES VÄLJAVALIKUS

moodsaid ja maitserikkalt
valmistatud söögi-, maga-
mistoa, kabineti ning saali

MÖÖBLEID

ja üksikuid puhveteid,
kappe, kirjutuslaudu, dii-
vaneid j.n.e. soovitab

Mööbliäri N. SOKOL S. Karja 23.
Tel. 438-69.

Kohvik ja Kondiitriäri

H. Feischner

Tallinn,

Harju 45. Tel. 445-00.

Ainult

EPHAG hambapastaga
hoiate hambad terved.

Administratiiv-õiguse väljaarendamine on seni sündinud peamiselt administratiiv-kohtute praktika kaudu, ja seepärast on Riigikohtu administratiiv-osakonnas lahendatud küsimustega tutvumine tähtis kõigile, kellel tegemist administratiiv-asjade lahendamisega.

Tellige J. VALGE

**Riigikohtu administratiiv osakonnas
1931. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 5.—

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1930. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 5.—

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1929. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 3.50.

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1928. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 1.75.

Raamatute pealadu „Eesti Politsei“ talituses,
Toompea loss, tuba 34.

Telefon 432-47.

Postkast 338.

„Eesti Politsei“ sisu 1933. a.

Lhk.

A.

Abielude maksvusetuks tunnustamise ja lahutamise registree- rimisest perekonnaseisuametites — T. Teder	42
Administratiivmenetluse normeerimisest — J. Kaiv	355
Administratiiv-päeva puhul — E. Maddison	126
V administratiivteaduste kongress Viinis	179
Alaealiste kohta käivaid seadusi ja määrusi — J. Klesment	327
Alevid Soomes ja Lätis — Oskar Angelus	161
Ametlik osa 48, 129, 180, 241, 305,	382
Ametkondlik miilits Venemaal — A. Känd	352
Auto-, mootor- ja jalgratta jälgedest — A. Liit	333

E.

Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seadus	377
Ehituskruuntide hoonestamisest — E. Dolf	107
Elukutseline kaardimängija — R. Mägi	283
Eradetektiivid kaubamajades — R. Kivi	158
Erikapitalide tarvitamisest	179

F.

Faktilise tõestamise teaduslikud alused — Dr. E. Locard'i järgi A. Liit	15,	77
--	-----	----

H.

Hooletusest ja viivitusest teenistuskohuste täitmisel — A. Kurvits	360
Hädakaitse — R. Ramler	150

I.

Inglise politseist — P. Mägi	93
--	----

J.

Jalgrataste varguste vastu võitlemisest Saksamaal — A. Uus	211
Järvamaa Politseiametnikkude Kogu 1932. — J. Tilling	106

K.

Kaastöolistest kriminaalpolitseis — S. Paju	339
Kaitseabinõusid sisseõudmise vastu — K. Anton	84

Kapten Dreyfus'i protsess	347
Kas vajavad kodanikud oma kruntide ja õuede tükeldamiseks omavalitsuste nõusolekut? — E. Dolf	37
Kirjavastuseid 57,	139
Kodurahust — R. Ramler	12
Kohtu- ja Siseminister. Administratiiv-osakonna tegevusest 1931/1932. eelarveaastal	168
Kohtuotsuseid 45, 128, 175, 240, 304,	382
Kriminaalpolitseilise (rahvusvahelise) komisjoni koosolek Roomas 15.—20. X 32. — P. Kass	24
Küsimusi ja kostmisi 54, 134, 186, 246, 309,	388

L.

Laiba restaureerimine — abinõu surnu isiku kindlakstegevamiseks. — K. Anton	20
Leidlapse registreerimisest — T. Teder	237
Lennukite kodakondsusest — Joh. Kaiv	141
Lennukite õiguslikust seisust võõras õhuruumis — Joh. Kaiv.	290
Linnade nimedest — Oskar Angelus	296

M.

Maaomavalitsused uue põhiseaduse järgi — O. Angelus . .	365
---	-----

N.

Napoleoniaegne seikleja — R. Mägi	219
Nõukogude Venemaa politsei organisatsioonist — S. Paju .	273

P.

Perekonnaregistri sisust ja selle alustest — T. Teder . . .	368
Petrooleumilambid tulikahjude põhjustena — A. Liit . . .	270
Poliitiline politsei ja ajakirjandus — O. Tomingas	278
Poliitilise politsei tekkimine Prantsusmaal — K. Tamm . .	154
Poliitiliste kuritegude katte all toimitud kriminaalkuritegudest — O. Tomingas	342
Poliitilised roimad — S. Sookivi	215
Poliitiliste süütegude süsteem NSV Liidu kriminaalkoodeksis — R. Ramler	86
Politsei tegevusest 1931/32. eelarveaastal	97
Politsei ülesandeid hoolekande alal — A. Kurvits	266
Politseiametnike ja -teenijate abiandmise kapitali 1932. a. tegevusest	303
Politseikoolid Nõukogude Venemaal — A. Kuusk	103
Poola seaduseandlusest — J. Klesment	287
Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu — J. Klesment . . .	113

R.

Rannavanemate ülesannetest — Joh. Kaiv	27
Riigiasutiste ja -teenijate vastutus kodanikele tekitatud kah- jude eest — A. Kurvits	1, 69

S.

Surnultsündinute registreerimisest — T. Teder	165
Süüteod side headuse vastu — E. Kübarsepp	323

T.

Tööraamatute seaduse eelnõu puhul — J. Klesment	203
---	-----

V.

Vaimlise hämaruse tõttu tekkinud hädaohu tähtsusest jõu- vankrijuhtidele — dr. M. Grünevald	8
Valimisseaduse uuendamise küsimus — A. Tamman	259
Vallaomavalitsuste magasiaitadest ja toitluskapitalidest — E. Dolf	222
Võimuliialdusest — A. Kurvits	145
Võimutegevusetuse põhimõtteist — A. Kurvits	207
Välismaalaste perekonnaseisu muudatuste registreerimisest Eestis — T. Teder	300
Välismailt	57, 193, 249, 313, 394

Õ.

Õhusõidu õigusest — Joh. Kaiv	121
---	-----

1933. a.

„Eesti Politsei“ sisu.

Autorite järgi.

		Lhk.
Angelus, O.	— Alevid Soomes ja Lätis	161
„	— Meie linnade nimedest	296
„	— Maaomavalitsused uue põhiseaduse järgi	365
Anton, K.	— Laiba restaureerimine — abinõu surnu isiku kindlakstegemiseks	20
„	— Kaitseabinõusid sisse-murdmise vastu .	84
Dolf, E.	— Kas vajavad kodanikud oma kruntide ja õuede tükeldamiseks omavalitsuste nõusolekut?	37
„	— Ehituskruuntide hoonestamisest . . .	107
„	— Vallaomavalitsuste magasiaitadest ja toitluskapitalidest	222
Grünevald, M.	— Vaimlise hämaruse tõttu tekkinud hä- daohtu tähtsusest jõuvankrijuhtidele .	8
Kaiv, J.	— Rannavanemate ülesannetest	27
„	— Õhusõidu õigusest	121
„	— Lennukite kodakondsusest	141
„	— Lennukite õiguslikust seisust võõras õhuruumis	290
„	— Administratiivmenetluse normeerimisest	355
Kass, P.	— Rahvusvahelise kriminaalpolitseilise ko- missjoni koosolek Roomas 15.—20. X 32	24
Kivi, R.	— Eradetektiivid kaubamajades . . .	158
Klesment, J.	— Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu .	113
„	— Tööraamatute seaduse eelnõu puhul .	203
„	— Mõningaid üldisi jooni Poola seaduse- andlusest	287
„	— Alaealiste kohta käivaid seadusi ja määrusi	327
Kurvits, A.	— Riigiasutiste ja -teenijate vastutus ko- danikele tekitatud kahjude eest . . 1,	69
„	— Võimuliialdusest	145
„	— Võimutegevusetuse põhimõtteist . .	207
„	— Politsei ülesandeid hoolekande alal .	266
„	— Hooletusest ja viivitusest teenistuskoh- huste täitmisel	360
Kuusk, A.	— Politseikoolid Nõukogude Venemaal .	103

Känd, A.	— Ametkondlik miilits Venemaal . . .	352
Kübarsepp, E.	— Süüteod side headuse vastu . . .	323
Liit, A.	— Faktilise tõestamise teaduslikud alused	15,77
„	— Petrooleumilambid tulikahjude põhjus-	
„	tena	270
„	— Auto-, mootor- ning jalgratta jälgedest	333
Maddison, E.	— Belgia „Administratiiv-päeva“ puhul .	126
Mägi, P.	— Inglise politseist	93
Mägi, R.	— Napoleonიაegne seikleja	219
„	— Elukutseline kaardimängija	283
Paju, S.	— Jooni Nõukogude Venemaa politsei	
„	organisatsioonist	273
„	— Kaastöolistest kriminaalpolitseis . .	339
Ramler, R.	— Kodurahust	12
„	— Poliitiliste süütegude süsteem NSV Liidu	
„	kriminaalkoodeksis	86
„	— Hädakaitse	150
Rebane, V.	— Kapten Dreyfus'i protsess	347
Sookivi, S.	— Poliitilised roimad	215
Tamm, K.	— Poliitilise politsei tekkimine Prantsus-	
„	maal	154
Tamman, A.	— Valimisseaduse uuendamise küsimus .	259
Teder, T.	— Abielude maksvusetuks tunnustamise ja	
„	lahutamise registreerimisest perekonna-	
„	seisuametites	42
„	— Surnultsündinute registreerimisest . .	165
„	— Leidlapse registreerimisest	237
„	— Välismaalaste perekonnaseisu muuda-	
„	tuste registreerimisest Eestis	300
„	— Perekonnaregistri sisust ja selle alus-	
„	test	368
Tilling, J.	— Järvamaa Politseiametnikkude Kogu	
„	1932	106
Tomingas, O.	— Poliitiline politsei ja ajakirjandus . .	278
„	— Poliitiliste kuritegude katte all toimitud	
„	kriminaalkuritegudest	342
Uus, A.	— Jalgrataste varguste vastu võitlemisest	
„	Saksamaal	211